

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**ÖĞRETMENLERİNE GÖRE İMAM-HATİP
ORTAOKULLARINDA KUR'AN-I KERİM ÖĞRETİMİNDE
ÖĞRENCİDEN KAYNAKLANAN SORUNLAR**

**Hazırlayan
Bekir ÇELİK**

**Danışman
Prof. Dr. Mehmet KORKMAZ**

Yüksek Lisans Tezi

Ocak 2024, KAYSERİ

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**ÖĞRETMENLERİNE GÖRE İMAM-HATİP
ORTAOKULLARINDA KUR'AN-I KERİM
ÖĞRETİMİNDE ÖĞRENCİDEN KAYNAKLANAN
SORUNLAR**

**Hazırlayan
Bekir ÇELİK**

**Danışman
Prof. Dr. Mehmet KORKMAZ**

Yüksek Lisans Tezi

Ocak 2024, KAYSERİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışlar gereği çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Bekir ÇELİK

T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Anabilim Dalı : Felsefe ve Din Bilimleri

Program Adı : Yüksek Lisans Tezi

Tez Başlığı : Öğretmenlerine Göre İmam-Hatip Ortaokullarında Kur'an-ı Kerim Öğretiminde Öğrenciden Kaynaklanan Sorunlar

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının a) Giriş, b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Önsöz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam 106 sayfalık kısmına ilişkin 16/01/2024 tarihinde **Turnitin** intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı: % 13'tür.

Filtrelemeye **alıntılar dahil** edilmiştir. Filtrelemede **yedi (7) kelimedenden daha az** örtüşme içeren metin kısımları hariç tutulmuştur.

Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. 16/01/2024

Danışman

Prof. Dr. Mehmet KORKMAZ

Öğrenci

Bekir ÇELİK

KILAVUZA UYGUNLUK

“Öğretmenlerine Göre İmam-Hatip Ortaokullarında Kur’an-ı Kerim Öğretiminde Öğrenciden Kaynaklanan Sorunlar” adlı Yüksek Lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Lisansüstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesi’ne uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan
Bekir ÇELİK

Danışman
Prof. Dr. Mehmet KORKMAZ

Felsefe ve Din Bilimleri ABD Başkanı

Prof. Dr. Süleyman AKYÜREK

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Prof. Dr. Mehmet KORKMAZ danışmanlığında **Bekir ÇELİK** tarafından hazırlanan “**Öğretmenlerine Göre İmam-Hatip Ortaokullarında Kur’an-ı Kerim Öğretiminde Öğrenciden Kaynaklanan Sorunlar**” adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü **Felsefe ve Din Bilimleri** Anabilim Dalı’nda **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

05/01/2024

JÜRİ:

Danışman : Prof. Dr. Mehmet KORKMAZ

Üye : Doç. Dr. Cemil OSMANOĞLU

Üye : Doç. Dr. Mustafa BAŞKONAK

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

... / ... / 2024

Prof. Dr. Atabey KILIÇ

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Geçmişten günümüze Peygamberimizin (s.a.v.) evi, sahabe evleri, suffa, mescitler, camiler, medreseler, Kur'an kursları ve okullar Kur'an-ı Kerim öğretim faaliyetlerinin yürütüldüğü mekânlar arasında yer almıştır. 2012-2013 eğitim öğretim yılında yeniden açılan İmam-Hatip Ortaokullarında Kur'an-ı Kerim öğretim faaliyetlerine tekrar başlanmıştır. Okullarda yürütülen Kur'an-ı Kerim öğretim faaliyetleri esnasında öğretimin niteliğini olumsuz etkileyebilecek birtakım sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu sorunlar; öğretmen, öğrenci, öğretim program, öğretim yöntemi, öğretim ortamı gibi unsurlardan kaynaklanmaktadır. Bu araştırmada İmam-Hatip Ortaokullarında Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrenciden kaynaklanan sorunlarla ilgili öğretmenlerin görüşlerine başvurulmuştur.

Öğretmenlerine göre İmam-Hatip Ortaokullarında Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrenciden kaynaklanan sorunları konu edinen bu araştırma dört bölümden oluşmaktadır. "Giriş" başlıklı birinci bölümde araştırmanın problemine, amacına, önemine, sınırlılıklarına ve araştırmayla ilgili literatür değerlendirmesine yer verilmiştir. "Yöntem" başlıklı ikinci bölümde araştırmanın yöntemine, katılımcılarına, veri toplama araçlarının geliştirilmesine, verilerin nasıl toplandığına, toplanan verilerin analiz ve değerlendirilmesinin nasıl yapıldığına dair bilgiler sunulmuştur. "Bulgular ve Yorumlar" başlığı altındaki üçüncü bölümde araştırmanın teması olan ana probleme ilişkin on kategoriden oluşan alt problemlerle ilgili tespit edilen bulgular değerlendirilmiştir. Araştırmanın son bölümü olan "Sonuç ve Öneriler" başlıklı bölümde araştırmada elde edilen sonuçlara ve bu sonuçlar ışığında geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

Uzun soluklu, yorucu ancak keyif verici bu araştırmanın başlangıcından sonuna kadar bana rehberlik eden danışman hocam Sayın Prof. Dr. Mehmet KORKMAZ'a ve anabilim dalı başkanımız Sayın Prof. Dr. Süleyman AKYÜREK'e, değerli görüşleri ile çalışmamıza katkı sunan Sayın Doç. Dr. Cemil OSMANOĞLU, Sayın Doç. Dr. Mustafa BAŞKONAK ve Sayın Dr. Ali GÜNGÖR'e çok teşekkür ederim. Okuldaki ders programının ayarlanması konusunda gereken yardımı esirgemeyen okul müdürüm Sayın Ali KILIÇ'a çok teşekkür ederim. Ayrıca araştırmada görüşlerine başvurduğum DKAB öğretmenlerine çok teşekkür ederim. Sevgili eşim Elif ÇELİK'e, birbirinden değerli çocuklarım İlknur, Mustafa ve Muhammed Asaf'a, biricik annem ve merhum babama çok teşekkür ederim.

Bekir ÇELİK

Kayseri, 2024

ÖĞRETMENLERİNE GÖRE İMAM-HATİP ORTAOKULLARINDA KUR'AN-I KERİM ÖĞRETİMİNDE ÖĞRENCİDEN KAYNAKLANAN SORUNLAR

Bekir ÇELİK

Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi, Ocak 2024
Danışman: Prof. Dr. Mehmet KORKMAZ

ÖZET

Bu çalışma ile İmam-Hatip Ortaokullarında Kur'an-ı Kerim dersine giren Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerine göre Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrenciden kaynaklanan sorunlar olup olmadığı araştırılmıştır. Bu kapsamda Kayseri merkez ilçelerde (Kocasinan, Melikgazi ve Talas) görev yapan ve Kur'an-ı Kerim dersine giren 20 Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni ile yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Görüşme esnasında yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşmeler sonunda elde edilen veriler araştırmanın alt problemleri çerçevesinde analiz edilip ilgili literatür ışığında değerlendirilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrenciden kaynaklanan birçok sorun alanı olduğu görülmüştür. Bu alanlar şunlardır: Öğrencinin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik tutumları, öğrencinin ailesi, öğrencinin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik ön öğrenmeleri, öğrencinin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik motivasyon düzeyi, öğrencinin engellilik durumu, öğrencinin genel başarı düzeyi, öğrencinin cinsiyeti, öğrencinin arkadaşları, öğrencinin yaşı ve olgunluk düzeyi, öğrencinin uyruğu. Araştırmada ayrıca öğretmenlerin öğrenciden kaynaklanan sorunları gidermeye yönelik çözüm önerilerinin olup olmadığı da ortaya konmuştur. Bu çözüm önerilerinden bazıları şunlardır: Ödül/ceza yoluna başvurmak, velilerle görüşmek, dersi farklı yöntem ve tekniklerle işlemek, öğrencilerle bireysel görüşmeler yapmak, öğrenciyi motive etmek, seviye grupları oluşturmak, ders saatini artırmak.

Anahtar Kelimeler: İmam-Hatip Ortaokulu, Kur'an-ı Kerim öğretimi, Öğrenci, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni

**ACCORDING TO THE TEACHERS WHO TEACH THE QUR'AN THE
PROBLEMS CAUSED BY THE STUDENT IN TEACHING THE QUR'AN IN
IMAM-HATIP SECONDARY SCHOOLS**

Bekir ÇELİK

**Erciyes University, Graduate School of Social Sciences
Master Thesis, January 2024
Supervisor: Prof. Dr. Mehmet KORKMAZ**

ABSTRACT

With this study, it was investigated whether there were problems caused by the students in teaching the Quran, according to the Religious Culture and Ethics teachers who taught the Quran in Imam-Hatip Secondary Schools. In this context, face-to-face meetings were held with 20 Religious Culture and Ethics teachers who work in the central districts of Kayseri (Kocasinan, Melikgazi and Talas) and teaching the Quran course. A semi-structured interview form was used during the interview. The data obtained at the end of the interviews were analyzed within the framework of the sub-problems of the research and evaluated in the light of the relevant literature. According to the evidences obtained from the research, it has been seen that there are many problem areas caused by students in teaching the Quran. These areas are the followings: the student's attitudes towards the Quran lesson, the student's family, the student's preliminary learning for the Quran lesson, the student's motivation level for the Quran lesson, the student's disability situation, the student's general achievement level, the gender of the student, the friends of the student, the age and matureness level of the student, the nationality of the student. In the research it has been revealed whether teachers have any solution suggestions to solve the problems caused by students. Some of these solution suggestions are the followings: Applying for reward/punishment method, meeting with parents, teaching the lesson with different methods and techniques, holding individual meetings with students, motivating the student, creating level groups, increasing the hours of the lesson.

Key Words: Imam-Hatip Secondary School, Qur'an teaching, Student, Religious Culture and Ethics Teacher

İÇİNDEKİLER

ÖĞRETMENLERİNE GÖRE İMAM-HATİP ORTAOKULLARINDA KUR'AN- I KERİM ÖĞRETİMİNDE ÖĞRENCİDEN KAYNAKLANAN SORUNLAR

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
TEZ ÖZGÜNLÜK SAYFASI.....	ii
KILAVUZA UYGUNLUK	iii
KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	iv
ÖN SÖZ.....	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
KISALTMALAR LİSTESİ	xi
TABLOLAR LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

1.1. Araştırmanın Deseni	17
1.2. Araştırmanın Katılımcıları.....	17
1.3. Veri Toplama Aracı	19
1.4. Verilerin Toplanması.....	20
1.5. Verilerin Analiz Edilmesi.....	21

İKİNCİ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

2.1. Öğretmenlere Göre Kur'an-ı Kerim Öğretiminde Öğrenciden Kaynaklanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri.....	22
2.1.1. Öğrencinin Derse Yönelik Tutumundan Kaynaklanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri.....	24
2.1.1.1. Öğrencinin Derse Yönelik Tutumuna İlişkin Sorun Yaşanma Durumu	24
2.1.1.2. Öğrencinin Derse Yönelik Tutumundan Kaynaklanan Sorunlara Dair Çözüm Önerileri	33

2.1.2. Öğrencinin Ailesinden Kaynaklanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri	39
2.1.2.1. Öğrencinin Ailesinden Kaynaklı Sorun Yaşanma Durumu	39
2.1.2.2. Öğrencinin Ailesinden Kaynaklanan Sorunlara Dair Çözüm Önerileri	44
2.1.3. Öğrencinin Kur'an-ı Kerim Dersine Yönelik Ön Öğrenmelerinden Kaynaklanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri.....	50
2.1.3.1. Öğrencinin Kur'an-ı Kerim Dersine Yönelik Ön Öğrenme Düzeyleriyle İlgili Sorun Yaşanma Durumu.....	50
2.1.3.2. Öğrencinin Kur'an-ı Kerim Dersine Yönelik Ön Öğrenmelerinden Kaynaklanan Sorunlara Dair Çözüm Önerileri.....	56
2.1.4. Öğrencinin Kur'an-ı Kerim Dersine Yönelik Motivasyon Düzeyinden Kaynaklanan Sorunlar Ve Çözüm Önerileri.....	62
2.1.4.1. Öğrencinin Kur'an-ı Kerim Dersine Yönelik Motivasyon Düzeyine İlişkin Sorun Yaşanma Durumu.....	62
2.1.4.2. Öğrencinin Kur'an-ı Kerim Dersine Yönelik Motivasyon Düzeyinden Kaynaklanan Sorunlara Dair Çözüm Önerileri.....	70
2.1.5. Öğrencinin Engelli Oluşundan Kaynaklanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri.....	76
2.1.5.1. Öğrencinin Engelli Oluşuna İlişkin Sorun Yaşanma Durumu	76
2.1.5.2. Öğrencinin Engelli Oluşundan Kaynaklanan Sorunlara Dair Çözüm Önerileri.....	79
2.1.6. Öğrencinin Genel Başarı Düzeyinden Kaynaklanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri.....	83
2.1.6.1. Öğrencinin Genel Başarı Düzeyine İlişkin Sorun Yaşanma Durumu	84
2.1.6.2. Öğrencinin Genel Başarı Düzeyinden Kaynaklanan Sorunlara Dair Çözüm Önerileri.....	87
2.1.7. Öğrencinin Cinsiyetinden Kaynaklanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri	91
2.1.7.1. Öğrencinin Cinsiyetine İlişkin Sorun Yaşanma Durumu	92
2.1.7.2. Öğrencinin Cinsiyetinden Kaynaklanan Sorunlara Dair Çözüm Önerileri .	95
2.1.8. Öğrencinin Arkadaşlarından Kaynaklanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri	99
2.1.8.1. Öğrencinin Arkadaşlarına İlişkin Sorun Yaşanma Durumu.....	99
2.1.8.2. Öğrencinin Arkadaşlarından Kaynaklanan Sorunlara Dair Çözüm Önerileri.....	102
2.1.9. Öğrencinin Yaşı ve Olgunluk Düzeyinden Kaynaklanan Sorunlar ve Çözüm	

Önerileri.....	106
2.1.9.1. Öğrencinin Yaşı ve Olgunluk Düzeyine İlişkin Sorun Yaşanma Durumu	106
2.1.9.2. Öğrencinin Yaşı ve Olgunluk Düzeyinden Kaynaklanan Sorunlara Dair Çözüm Önerileri	108
2.1.10. Öğrencinin Uyuğundan Kaynaklanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri.....	110
2.1.10.1. Öğrencinin Uyuğuna İlişkin Sorun Yaşanma Durumu	110
2.1.10.2. Öğrencinin Uyuğundan Kaynaklanan Sorunlara Dair Çözüm Önerileri	111

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

3.1. Sonuç	113
3.2.Öneriler.....	117
KAYNAKÇA.....	120
EKLER	133
Ek 1: Etik Kurul Onayı.....	133
Ek 2: Araştırma İzni	134
Ek 3: Mülakat Soruları.....	135

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BEP	: Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı
bkz.	: Bakınız
BÖM	: Bireyselleştirilmiş Öğretim Modeli
çev.	: Çeviren
DKAB	: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
DOGM	: Din Öğretimi Genel Müdürlüğü
Dr.	: Doktor
Ed.	: Editör
Fak.	: Fakülte
Hz.	: Hazreti
İHO	: İmam-Hatip Ortaokulu
İHL	: İmam-Hatip Lisesi
LGS	: Liselere Giriş Sistemi
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
MEM	: Millî Eğitim Müdürlüğü
No	: Numara
Ö	: Öğretmen
PISA	: Programme for International Student Assessment (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı)
Prof.	: Profesör
RAM	: Rehberlik Araştırma Merkezi
s.	: Sayı
s.a.v.	: Sallallahu Aleyhi Vesellem
SMS	: Short Message Service (Kısa Mesaj Hizmeti)
TTKB	: Tâlim Terbiye Kurulu Başkanlığı
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri

TABLÖLÄR LİSTESİ

Tablo 1.1. Kur'an-ı Kerim Öğretiminde Öğrenciden Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Görüşüne Başvurulan Öğretmenlerin Demografik Özellikleri.....	18
---	----

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1.	Kur'an-ı Kerim Öğretiminde Öğrenciden Kaynaklanan Sorun Alanları.....	23
Şekil 2.2.	Öğrencinin Derse Yönelik Tutumundan Kaynaklanan Sorunlara Dair Çözüm Önerileri	33
Şekil 2.3.	Öğrencinin Ailesinden Kaynaklanan Sorunlara Dair Çözüm Önerileri	44
Şekil 2.4.	Öğrencinin Kur'an-ı Kerim Dersine Yönelik Ön Öğrenmelerinin Farklı Oluşundan Kaynaklanan Sorunlara Dair Öğretmenlerin Çözüm Önerileri .	56
Şekil 2.5.	Öğrencinin Kur'an-ı Kerim Dersine Yönelik Motivasyon Düzeyinin Düşük Oluşundan Kaynaklanan Sorunlara Dair Öğretmenlerin Çözüm Önerileri.....	71
Şekil 2.6.	Öğrencinin Engelli Oluşundan Kaynaklanan Sorunlara Dair Öğretmenlerin Çözüm Önerileri	80
Şekil 2.7.	Öğrencinin Genel Başarı Düzeyinden Kaynaklanan Sorunlara Dair Öğretmenlerin Çözüm Önerileri	87
Şekil 2.8.	Öğrencinin Cinsiyetinden Kaynaklanan Sorunlara Dair Öğretmenlerin Çözüm Önerileri	95
Şekil 2.9.	Öğrencinin Arkadaşlarından Kaynaklanan Sorunlara Dair Öğretmenlerin Çözüm Önerileri	102
Şekil 2.10.	Öğrencinin Yaşından ve Olgunluk Düzeyinden Kaynaklanan Sorunlara Dair Öğretmenlerin Çözüm Önerileri.....	108
Şekil 2.11.	Öğrencinin Uyuşmazlıklarından Kaynaklanan Sorunlara Dair Öğretmenin Çözüm Önerisi.....	111

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemine, amacına, önemine, sınırlılıklarına ve araştırmayla ilgili literatür değerlendirmesine yer verilmiştir.

Problem

Yaygın bir tamına göre eğitim, bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı olarak, istendik değişim meydana getirme sürecidir (Ertürk, 1997, s. 12; Demirel, 2001, s. 44). Öğrenmeyi kılavuzlama anlamına gelen öğretim, önceden hazırlanmış bir program çerçevesinde amaçlı, planlı, düzenli ve kontrollü olarak bireyde davranış değişikliği meydana getirme sürecidir (Akyürek, 2013, s. 2-8). Okullarda öğretim konusu yapılan çeşitli alanlar bulunmaktadır. Bu alanlardan biri de Kur'an-ı Kerim'dir. Kur'an-ı Kerim öğretimi ise bireyin Kur'an-ı Kerim ile ilgili bilgi, beceri ve tutumları üzerinde önceden hazırlanmış bir program çerçevesinde amaçlı, planlı, düzenli ve kontrollü olarak değişiklik meydana getirme süreci olarak tanımlanabilir.

İslam'ın temel kaynağı olan Kur'an-ı Kerim'i okumak, anlamak ve anladığı ile amel etmek için Müslümanlar Hz. Peygamber (s.a.v.) döneminden günümüze kadar Kur'an-ı Kerim eğitimi ile uğraşmışlardır. Geçmişte Peygamberimizin (s.a.v.) evi, sahabe evleri, suffa, mescitler, camiler, sıbyan mektepleri ve medreseler Kur'an-ı Kerim öğretiminin yapıldığı mekanlar arasında yer almıştır. (Çelebi, 2013, s. 23-100). Günümüzde yaygın eğitim kurumu olan cami ve Kur'an kurslarında, örgün eğitim kurumu olan ortaokul ve liselerde, yüksek öğretim kurumu olan üniversitelerde Kur'an-ı Kerim öğretim faaliyetleri devam etmektedir.

11 Nisan 2012 tarih ve 28261 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan ilköğretim ve eğitim kanunu ile bazı kanunlarda değişiklik yapılmasına dair kanunla yürürlüğe giren 4+4+4 eğitim sistemi ile birlikte okul programlarına ortaokullarda ve liselerde seçmeli, İmam-

Hatip Ortaokullarında zorunlu olmak üzere haftada 2 saat Kur'an-ı Kerim dersi konulmuştur (Resmi Gazete, 2012). Böylelikle hem uzun bir aradan sonra yeniden açılan İmam-Hatip Ortaokullarında hem diğer ortaokullarda ve liselerde Kur'an-ı Kerim öğretimine başlanmıştır.

Din Öğretimi Genel Müdürlüğü (DOGM) tarafından hazırlanan Kur'an-ı Kerim Dersi Öğretim Programı (5-8. sınıflar), ortaokul ve İmam-Hatip Ortaokullarında 2012-2013 öğretim yılından itibaren uygulanmaktadır. Bu program ile öğrencilerin;

- 1- *Kur'an-ı Kerim'in hayatımızdaki yerini fark etmeleri,*
- 2- *Kur'an-ı Kerim'i doğru ve güzel okumaları,*
- 3- *Bazı sure ve ayetleri kurallarına uygun olarak ezberlemeleri,*
- 4- *Kur'an-ı Kerim'in içeriği hakkında bilgi sahibi olmaları,*
- 5- *Kur'an-ı Kerim'i severek ve isteyerek okuma, anlama ve ezberlemeleri*

vb. amaçlara ulaşmaları öngörülmektedir (DOGM, 2012).

Kur'an-ı Kerim dersi öğretim programında belirtilen bu amaçlara ulaşma noktasında çeşitli sorunlar yaşanabilmektedir. Nitekim Korkmaz ve Kılıç'ın (2023, s. 881) yaptığı bir araştırmada Kur'an-ı Kerim dersinin amaçlarının yeterli düzeyde gerçekleşmediğine, içerikte yer alan tecvit konularının öğrenci seviyesine uygun olmadığına, ders kitaplarının yeterli gelmediğine, Kur'an-ı Kerim dersine giren bazı DKAB öğretmenlerinin kendilerini yeterli görmediklerine ilişkin verilere ulaşılmıştır. Yine Altun'un (2019, s. 109-112) seçmeli Kur'an-ı Kerim dersi ile ilgili yaptığı bir araştırmada dersin öğretim programının yetersiz olduğu, sınıfların kalabalık olduğu, ders süresinin yetersiz olduğu, ders kitabının yetersiz olduğu vb. tespit edilmiştir. Okullarda yürütülen Kur'an-ı Kerim öğretimi faaliyetlerinde karşılaşılan bu sorunlar öğretim programında belirlenen amaçlara ulaşmayı engelleyebilmektedir (Altun, 2019, s. 109). Bu sorunlar öğretim programı, öğretmen, eğitim ortamı, öğretim yolları, öğrenci vb. unsurlardan kaynaklanabilir. Yaşanan sorunlar öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersi ile ilgili belirlenmiş olan hedeflere ulaşmasına engel oluşturabilir. Bu sorunların farkına varılması, sorunları ortadan kaldıracak tedbirlerin alınması, Kur'an-ı Kerim dersi öğretim programında yer alan

hedeflere daha etkili bir şekilde ulaşılmasına katkı sağlayabilir. Kur'an-ı Kerim öğretiminde ortaya çıkan sorunlardan bir bölümü öğrenciden kaynaklanan sorunlardır.

Öğrenme-öğretme sürecini etkileyen pek çok değişken söz konusudur. Bu değişkenler arasında öğrenmenin öznesi olarak nitelendirilebilecek olan öğrenci ile ilgili hususlar buradaki en kritik hususların başında gelmektedir. Öğrenciler arasında sosyal, ekonomik, psikolojik vb. yönden çok çeşitli farklılıklar bulunmaktadır (Dönmez, 2011, s. 51). Bu farklılıklar öğrenme-öğretme sürecinde birtakım sorunlara yol açabilir. Dolayısıyla sınıfta yürütölen öğretim etkinliklerinin öğrenciye uygun olarak gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Öğrenciler arasındaki farklılıkların Kur'an-ı Kerim öğretimini de etkileyeceği ifade edilebilir. Nitekim öğrencilerin olgunlaşma, yaş, tutum, motivasyon (güdülenme), ön öğrenmeler, duyu organları, aile, arkadaş çevresi vb. özellikler yönünden birbirinden farklı oluşları Kur'an-ı Kerim öğretim sürecini olumlu veya olumsuz yönde etkileyecektir.

Olgunlaşma ve Yaş

Olgunlaşma ve yaş, öğrenme üzerinde etkili olan faktörlerdendir. Olgunlaşma, bireyin kendiliğinden doğal büyüme eğilimi göstermesi olarak tanımlanmakta ve öğrenmenin ön koşulu olarak kabul edilmektedir (Oktaylar, 2011, s. 15). Öğrenmenin gerçekleşebilmesi için bireyin yeterli olgunluğa ulaşması gerekir. Akbaba'ya (2012, s. 11) göre yaş ile öğrenme hızı arasında negatif bir ilişki vardır. Belli bir yaştan sonra öğrenme hızı azalmaktadır. Bazı bireyler belli bir yaşa ulaşmış olsalar bile, öğrenme güçlüğü yaşayabilirler. Bu durumun altında yatan sebepler arasında öğrenme güçlüğü yaşayan bireylerin beslenme, hastalık, kalıtım vb. sebeplerle zihinsel açıdan yeterli olgunluğa ulaşmamış olmaları yer almaktadır. Zihinsel açıdan olgunluk genel olarak zekâ kavramı ile izah edilebilir. Zekâ ise çeşitli tanımları olmakla birlikte yeni durumlara uyum yapabilme gücü şeklinde ifade edilebilir (Seven ve Engin, 2008, s. 192).

Yukarıda sözü edilen faktörler bireyin tüm öğrenmelerinde etkili olduğu gibi Kur'an-ı Kerim ile ilgili öğrenmelerde de etkilidir. Öğrencilerin Kur'an-ı Kerim okumayı öğrenebilmesi için yeterli yaşa ve olgunluğa ulaşmaları gerekir. Örneğın Kur'an-ı Kerim harflerinin mahreçlerin uygun bir şekilde seslendirilebilmesi için öğrencilerin belli bir yaşa ve olgunluğa ulaşması gerekir. Kalıtımsal, fiziksel vb. sorunlar nedeniyle sağlıklı bir

olgunlaşma süreci geçiremeyen bireylerde diğer alanlarda olduğu gibi Kur'an-ı Kerim öğretimi esnasında çeşitli sorunlar yaşanabilir.

Tutum

Bir nesne, kişi, grup, konu ya da kavram hakkında bilişsel, duyuşsal ve davranışsal bileşenlerden oluşan, bir ölçek üzerinde olumsuzdan olumluya doğru derecelendirilebilen, nispeten kalıcı nitelikteki yönelimlere tutum denir (Karakaş, 2017). Yapılan araştırmalar bireyin derse veya öğrenmeye yönelik tutumunun akademik başarı açısından önemli olduğunu vurgulamaktadır (Dikmen ve diğerleri, 2018, s. 389). Bireyin olumlu tutumları öğrenme sürecinde başarıyı artırırken, olumsuz tutumlar başarısızlığa neden olabilmektedir (Kazazoğlu, 2013, s. 296). Öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik tutumları Kur'an-ı Kerim öğretim sürecini olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilir. Örneğin Kur'an dersinin önemli olduğunu düşünen, Kur'an-ı Kerim dersine karşı ilgi duyan, Kur'an okurken mutlu olan öğrenciler öğrenme-öğretme sürecinde daha başarılı olabilirler.

Ön Öğrenmeler

Bir konunun öğrenilmesini kolay hale getiren veya mümkün kılan daha önceden öğrenilmiş bilgilere ön öğrenme denir. Her öğrenci okula belirli ön öğrenmelerle gelir. Öğrenciler bu özellikleri ile birbirinden farklılık gösterirler. Bu farklılıklar ortadan kaldırılmadığı veya en aza indirilmediği sürece, yani bir konunun öğrenilebilmesi için gerekli ön öğrenmeler sağlanmadığı sürece tam öğrenme gerçekleşemez (akt. Duman ve Ünal, 2017, s. 501-502).

Kur'an-ı Kerim öğretiminde ön öğrenmelerin olumlu veya olumsuz etkisi söz konusudur. Öğrenciler derse Kur'an-ı Kerim ile ilgili birtakım doğru ya da yanlış öğrenmelerle gelebilirler. Her öğrencinin ön öğrenme düzeyi birbirinden farklı olabilir. Bu durum Kur'an-ı Kerim öğretim sürecini olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilir.

Motivasyon (Güdülenme)

Bilinçli ya da bilinçdışı itici güçlerin insan ya da hayvan davranışını bir takım amaçlara yönlendirmesine motivasyon denir (Karakaş, 2017). Bireyi harekete geçiren güç olarak tanımlanan güdüler genellikle bireyin bir ihtiyacından doğar ve bu ihtiyacın giderilmesi için bireyi harekete geçirir (Akbaba, 2012, s. 8). Güdünün kapsamında ilgi duyma, önem

ve öncelik verme, istekli olma, harekete geçme gibi süreçlerin yer aldığı görülür. Güdüler içsel güdüler ve dışsal güdüler şeklinde sınıflandırılabilir. Birey bir doyum elde etmek için başarmak istiyorsa, bu içsel güdülenme, bireyin güdülenmesi dışsal etkilerle öğrenci için özendirici hedefler seçilerek ya da pekiştireçler kullanarak geliştirilirse bu dışsal güdülenmedir (Ercan, 2003, s. 108). Dışsal güdü dışardan gelen ödül, ceza gibi etkilerle ortaya çıkar. İçsel güdü ise, kişinin ilgi, merak, ihtiyaç vb. içinden gelen etkilerle ortaya çıkar (Akbaba, 2006, s. 345). Bireyde öğrenmenin gerçekleşebilmesi için öğretmenler içsel ve dışsal güdülerden faydalanabilirler.

Kur'an-ı Kerim öğretiminde güdülenmenin önemli bir yeri vardır. Kur'an'a karşı ilgi duyan, Kur'an öğrenmeye önem veren, istekli olan, gayret gösteren öğrencilerin daha başarılı olacağı ifade edilebilir. Kur'an-ı Kerim öğretim sürecinde öğrencilere verilecek puan, yüksek not, ödül vb. dışsal güdülerin sürece olumlu katkıları olacağı ifade edilebilir.

Duyu organları

Öğrenmenin gerçekleşmesinde duyu organlarının yeri önemlidir. Duyu organlarının yetersizliği ya da özürlü oluşu, uyarıcıların yetersiz algılanmasına neden olabilir ve dolayısıyla bireyin öğrenmesi de istenilen düzeyde gerçekleşmeyebilir (Akbaba, 2012, s. 9). Bu nedenle görme ya da işitme problemi yaşayan çocukların sınıf içerisindeki oturma düzenine dikkat edilmelidir. Aksi durumda duyu problem yaşayan çocukların öğrenmesinde problemler yaşanabilir.

Duyu organlarının öğrenme üzerindeki etkileri Kur'an-ı Kerim öğretim sürecinde de karşımıza çıkar. Duyusal engeli olan öğrencilerle yürütülen Kur'an-ı Kerim öğretim sürecinde birtakım sorunlar yaşanabilir. Bu öğrencilerin engel durumları göz önüne alınarak öğretim programı, öğretim ortamı, öğretim yöntemi, öğretim materyali vb. alanlarda düzenlemeler yapıldığında ortaya çıkabilecek birçok sorunun önüne geçilebilir.

Aile

Toplumun en küçük birimi olarak kabul edilen aile genellikle anne-baba ve çocuklardan oluşur. Çocukların eğitiminin ilk olarak ailede başladığı bilinmektedir. Çocuğun özellikle okul öncesi dönemde aile içinde geçirdiği yaşantıların ve bu dönemin izlerinin onun yetişkinlik yıllarındaki kişilik özellikleri üzerinde belirleyici bir role sahip olduğu

bilinmektedir (Can, 2004, s. 114). Ailenin çocuğun okul başarısı üzerinde de önemli bir etkisi vardır. Ailenin eğitsel ortamı, öğrencinin okulda öğrendiklerini pekiştirebilir veya köreltebilir (Başaran, 1996, s. 226). Bununla birlikte aileden kaynaklanan birtakım özellikler bireylerin okul dönemindeki öğrenmelerini olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebilir. Nitekim bir araştırmaya göre öğrencilerin başarısızlık nedenleri arasında ilk sırada aile yer almaktadır (Kasatura, 1991, s. 125).

Ailenin çocuğun başarısı üzerindeki etkisinin Kur'an-ı Kerim dersi için de geçerli olduğu söylenebilir. Nitekim ailenin eğitim düzeyi, din eğitimi düzeyi, mesleği vb. özellikler, anne-babanın birlikte/ayrı oluşu, ebeveynlerden birinin veya her ikisinin vefat durumu, anne-babanın Kur'an-ı Kerim'e ve Kur'an-ı Kerim dersine karşı tutumu Kur'an-ı Kerim öğretimini olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebilir.

Arkadaş Çevresi

Genel olarak sınıftaki, okuldaki ve yaşanan çevredeki arkadaşlar bireyin arkadaş çevresini oluşturur. Çocukların zamanlarının büyük bir bölümünü arkadaşlarıyla geçirdikleri bilinmektedir. Bu yüzden öğrenme üzerinde arkadaş çevresinin de etkili olduğu söylenebilir. Yapılan bir araştırmada akademik motivasyonu düşük öğrencilerle arkadaşlık yapan bazı öğrencilerin akademik performanslarının düşme eğiliminde olduğu tespit edilmiştir (akt. İncirci, 2021, s. 1261). Başka bir araştırmada akademik başarısı düşük olan 10 öğrenciden yedisi, başarısızlığın sebepleri arasında arkadaş çevresinin de etkisi olduğunu belirtmişlerdir (İncirci, 2021, s. 1262).

Arkadaş çevresinin Kur'an-ı Kerim öğretimi üzerinde de etkili olduğunu söylenebilir. Nitekim başarılı, çalışkan, ahlaklı, Kur'an-ı Kerim okumasını çok iyi bilen öğrencilerle arkadaşlık yapmak öğrenme-öğretme sürecini olumlu etkileyebilir.

Buraya kadar söylenenlerden anlaşılacağı üzere Kur'an-ı Kerim öğretiminin niteliğini etkileyen unsurlar arasında öğretim programı, öğretmen, eğitim ortamı, öğretim yöntemleri, öğrenci gibi unsurlar yer almaktadır. Bu unsurların her biri ayrı ayrı çalışma konusu yapılabilir. Bu araştırmada Kur'an-ı Kerim öğretiminin niteliğini etkileyen unsurlardan öğrenciden kaynaklanan sorunlar üzerinde çalışılmıştır. Bu bağlamda araştırmanın temel problem cümlesi "Öğretmenlerine göre İmam-Hatip Ortaokullarında

Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrenciden kaynaklanan sorunlar nelerdir?" olarak belirlenmiştir. Bu temel probleme bağlı olarak şu alt problemleri sıralamak mümkündür:

- 1- Öğretmenlerine göre öğrenciye ait olgunlaşma, yaş gibi unsurlar Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açmakta mıdır? Yol açıyorsa bu sorunların çözümüne ilişkin öğretmenlerin uygulamaları veya çözüm önerileri nelerdir?
- 2- Öğretmenlerine göre Kur'an-ı Kerim ile ilgili farklı düzeyde ön öğrenmelere sahip öğrenciler (Kur'an-ı Kerim okumasını hiç bilmeyenler, Kur'an-ı Kerim okumasını bilenler, Kur'an-ı Kerim okumasını çok iyi bilenler) Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açmakta mıdır? Bu sorunların çözümüne ilişkin öğretmenlerin uygulamaları veya çözüm önerileri nelerdir?
- 3- Öğretmenlerine göre öğrencilerin diğer derslerdeki genel başarı durumu Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açmakta mıdır? Bu sorunların çözümüne ilişkin öğretmenlerin uygulamaları veya çözüm önerileri nelerdir?
- 4- Öğretmenlerine göre öğrencilerin motivasyon (güdülenmişlik) düzeyi Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açmakta mıdır? Bu sorunların çözümüne ilişkin öğretmenlerin uygulamaları veya çözüm önerileri nelerdir?
- 5- Öğretmenlerine göre öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine ilişkin tutumları Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açmakta mıdır? Bu sorunların çözümüne ilişkin öğretmenlerin uygulamaları veya çözüm önerileri nelerdir?
- 6- Öğretmenlerine göre öğrencinin cinsiyeti Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açmakta mıdır? Bu sorunların çözümüne ilişkin öğretmenlerin uygulamaları veya çözüm önerileri nelerdir?
- 7- Öğretmenlerine göre öğrencinin ailesinin eğitim düzeyi, din eğitimi düzeyi, öğrenciye karşı ilgi düzeyi Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açmakta mıdır? Bu sorunların çözümüne ilişkin öğretmenlerin uygulamaları veya çözüm önerileri nelerdir?

- 8- Öğretmenlerine göre öğrencinin sınıf veya okul arkadaşları Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açmakta mıdır? Bu sorunların çözümüne ilişkin öğretmenlerin uygulamaları veya çözüm önerileri nelerdir?
- 9- Öğretmenlerine göre öğrencinin duyuşal (görme, işitme) ve fiziksel engellilik durumları Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açmakta mıdır? Bu sorunların çözümüne ilişkin öğretmenlerin uygulamaları veya çözüm önerileri nelerdir?

Amaç ve Önem

Günümüzde İmam-Hatip Ortaokullarında okutulan dersler arasında Kur'an-ı Kerim dersi de yer almaktadır. Bu dersin öğretiminde birtakım sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu sorunlar Kur'an-ı Kerim öğretimin niteliğini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu sorunlardan bir kısmı öğrencilerden kaynaklanmaktadır. Öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarının, bedensel ve zihinsel özelliklerinin farklı oluşu Kur'an-ı Kerim öğretiminde birtakım sorunlara yol açabilmektedir. Bu araştırmanın temel amacı öğretmenlerine göre İmam-Hatip Ortaokullarında Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrenciden kaynaklanan sorunların neler olduğunun belirlenmesidir. Ayrıca belirlenen sorunlara yönelik öğretmenlerin uygulama veya çözüm önerisinin tespit edilmesidir.

Bu çalışmadan elde edilen sonuçların şu katkıları sağlanması beklenmektedir:

- 1- Öğretim yılı başında sınıflar oluşturulurken öğrencilerin özelliklerinin dikkate alınması ile öğretimin etkililiğinin artacağı yönünde okul idaresine fikir verebilir.
- 2- Kur'an-ı Kerim dersini yürüten öğretmenlere öğrencilerin özelliklerini dikkate alarak öğretimin kalitesini artırma konusunda yol gösterebilir.
- 3- Kur'an-ı Kerim dersi öğretim programını geliştiren kişi ve kurumlara mevcut programlar üzerinde düzenleme yapılırken katkı sağlayabilir.
- 4- Sorunların çözümünde kullanılan öneriler Kur'an-ı Kerim dersini yürüten öğretmenlere örnek teşkil edebilir.
- 5- Konuyla ilgili araştırma yapacak eğitimci ve akademisyenlere kaynak olma noktasında katkı sağlayabilir.

Sınırlılıklar

- 1- Bu araştırmada öğretmenlerine göre Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrenciden kaynaklanan sorunlara yer verilmiştir. Bu nedenle araştırmanın verileri Kur'an-ı Kerim dersine giren öğretmenlerden elde edilen verilerle sınırlıdır.
- 2- Veri toplama araçlarından mülakat tekniği için geçerli olan sınırlılıklar bu araştırma için de geçerlidir.
- 3- Araştırma 2022-2023 yılında Kayseri ili merkez ilçelerde (Melikgazi, Kocasinan, Talas) görev yapan ve Kur'an-ı Kerim dersine giren 20 DKAB öğretmeninin vermiş oldukları cevaplarla sınırlıdır.

İlgili Araştırmalar

İmam-Hatip Ortaokullarında okutulan Kur'an-ı Kerim dersinde öğrenciden kaynaklanan problemler ile ilgili doğrudan sistemli bir araştırma yapılmamıştır. Bununla birlikte dolaylı olarak öğrenciden kaynaklanan sorunlara yer veren bazı çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmaları şu şekilde sıralamak mümkündür:

- 1- Kılıç M. (2014). İmam-Hatip Ortaokul ve Liselerinde Kur'an Eğitimi Üzerine Bir Araştırma. *Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi*, 47, 69-106.

Bu araştırma İmam-Hatip Ortaokulu ve Anadolu İmam-Hatip Liselerinde verilen Kur'an eğitiminin mevcut durumu, düzeyi, verimliliği, niteliği ve sorunlarına yönelik olarak İstanbul Anadolu yakasındaki Anadolu İmam-Hatip Liselerinde ve İmam-Hatip Ortaokullarında görev yapan 242 öğretmenle yapılmıştır. Veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır.

Araştırmadan elde edilen bazı bulgular şunlardır: Öğretmenlerin % 85,1'i bahsi geçen okullardaki Kur'an eğitiminin hâlihazırdaki seviyesinden memnun değildir (Kılıç, 2014, s. 91). Öğretmenlerin bir kısmı Kur'an öğretimi ile ilgili birçok konuda kendisini yetersiz hissetmektedirler (Kılıç, 2014, s. 91-95). Öğretmenlerin tamamına yakınının (% 93,8) önceliği öğrencilerin Kur'an'ı doğru bir şekilde okuyabilmelerini sağlamaktır. Öğretmenlerin % 42,6'sı göre öğrencilerin Kur'an dersine yönelik ilgi düzeylerinden memnun değildir. Bu durum öğrencilerin Kur'an dersine karşı ilgisiz oldukları şeklinde

yorumlanabilir. Öğretmenlerden elde edilen bu bulgular bizim çalışmamız için önemli veriler içermektedir.

Araştırmaya katılan öğretmenlere, anketin sonunda, İmam-Hatip Ortaokullarında ve Anadolu İmam-Hatip Liselerinde Kur'an eğitiminin seviyesinin yükseltilebilmesi için önerilerinin neler olduğu sorulmuştur. Öğretmenlerden bazıları Kur'an'ı doğru okumanın öneminin hadislerden de destek alınarak öğrencilere anlatılması, Kur'an tilâvetinin sevdirilmesi ve çocukların bu eğitime yeterince motive edilmesi gerektiğini; bu bağlamda öğrencilerin Kur'an tilâvetlerinin geliştirilebilmesi için, velilerle de işbirliği yapmak gerektiğini, dolayısıyla öğrenci velilerinin de bu konuda bilgilendirilmesinin ve motive edilmesinin şart olduğunu ifade etmişlerdir (Kılıç, 2014, s. 101). Araştırmaya katılan öğretmenlerin tamamına yakını İmam-Hatip Ortaokullarında ve Anadolu İmam-Hatip Liselerinde Kur'an eğitiminin daha iyi hale getirilebilmesi için sınıf mevcutlarının asgariye indirilmesi ve sınıfların, öğrencilerin Kur'an okuma seviyelerine göre oluşturulması gerektiğinde fikir birliği etmişlerdir (Kılıç, 2014, s. 102). Öğretmenlerin sunduğu çözüm önerileri bizim çalışmamıza dair önemli veriler içermektedir. Bu nedenle çalışmamızın ilgili bölümlerinde bu araştırmanın bulgularından istifade edilmiştir. Bununla birlikte araştırmada Kur'an-ı Kerim öğretimi esnasında öğrenciden kaynaklanan sorunlara ilişkin müstakil bir başlık açılmamıştır.

2- Yüksel Y. (2016). İmam Hatip Liselerinde Kur'an Eğitimi Üzerine Bir Araştırma (Tekirdağ Örneği). *Namık Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2-1, 9-29.

Bu araştırmanın amacı İmam-Hatip okullarında Kur'an eğitiminin profilini çizmektir. Bu kapsamda İmam-Hatip Ortaokullarında ve İmam-Hatip Liselerinde görev yapan 18 öğretmen ile Lise kısmında okuyan 209 öğrenciden anket tekniğiyle veriler elde edilmiştir.

Araştırmadan öğretmenlerden edilen bulgular incelendiğinde; katılımcı öğretmenlerin hiçbirinin hafız olmadığı, % 72,2'sinin Kur'an eğitimini okullarda aldığı, % 5,6'sının Kur'an derslerinde hiç örnek okuma yapmadıkları tespit edilmiştir (Yüksel, 2016, s. 25-26). Öğretmenlerin büyük çoğunluğu (% 61,1) Kur'an-ı Kerim ders saatinin yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir. Yine öğretmenlerin % 66,6'sı öğrencilerin derse sevecek katılmadıklarını, öğrencilerin harflerde, tecvid konularında, yüzüne okuma ve ezber

yapmada zorlandıklarını ifade etmişlerdir (Yüksel, 2016, s. 22). Bununla birlikte yaşanan bu olumsuzlukların gerekçelerine değinilmemiştir. Öğrencilerden elde edilen bulgular ise şunlardır: Öğrencilerin büyük çoğunluğu (% 73,2) Kur'an dersiyle okul öncesinde ve ilkokul döneminde, bir kısmı ortaokulda (% 17,2) bir kısmı ise lisede (% 9,6) tanışmıştır. Bu durum bize göre öğrencilerin Kur'an dersiyle ilgili farklı düzeyde ön öğrenmelere sahip oldukları şeklinde yorumlanabilir. Öğrenciler Kur'an dersinde en çok tecvid konusunda ve ezber yapmada zorlanmaktadırlar (Yüksel, 2016, s. 23). Öğrencilerin büyük çoğunluğuna göre Kur'an dersi önemlidir. Bununla birlikte okulda aldıkları Kur'an eğitimi yetersizdir. Öğrencilerin % 2,9'u ise Kur'an dersini sevmemektedir. Araştırmada gerek öğretmenlerden gerekse öğrencilerden elde edilen bazı bulgular bizim çalışmamıza ışık tutması açısından dikkate değerdir. Bununla birlikte bu araştırmada Kur'an öğretiminde öğrenciden kaynaklanan sorunlar müstakil olarak ele alınmamıştır.

3- Kantar H. (2008). *İmam Hatip Liselerinde Kur'an Öğretimi Üzerine Bir Değerlendirme (Sivas Örneği)*. (Tez No. 221283) [Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir.

Bu araştırma Sivas ilinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma İmam-Hatip Liselerinde Kur'an-ı Kerim öğretiminde yaşanan sorunların tespit edilmesi, dersin hangi çalışmalarla daha yararlı hâle getirilebileceğinin derse giren öğretmenlerin görüş ve düşünceleri etrafında belirlenmesi, böylece dersin verimliliğine katkı sağlanması amacıyla yapılmıştır. Bu bağlamda Sivas il merkezindeki ve ilçelerindeki toplam 10 İmam-Hatip Lisesinde Kur'an-ı Kerim dersine giren 57 meslek dersi öğretmeninden anket tekniği ile veriler elde edilmiştir.

Araştırma sonucunda öğretmenlerle, öğretim programıyla, öğretim süreciyle ilgili çeşitli bulgulara ulaşılmıştır. Araştırmada öğretmenlere öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine karşı ilgileri sorulmuştur. Öğretmenlere göre kız öğrenciler erkek öğrencilere nazaran Kur'an dersine karşı daha çok ilgi duymaktadır (Kantar, 2008, s. 74). Erkek öğrencilerin kız öğrencilere kıyasla derse karşı ilgisiz oluşu Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrenciden kaynaklanan bir sorun olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte çalışmada Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrenciden kaynaklanan diğer sorunlara yer verilmemiştir.

- 4- Meydan, H. (2015). Din, Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerinde Karşılaşılan Problemler. (Öğretmen görüşlerine dayalı nitel bir araştırma). *Turkish Studies (Elektronik)*, 10(3), s. 673-694.

Bu araştırmanın amacı öğretmen görüşlerine göre seçmeli din derslerinde karşılaşılan problemleri tespit etmektir. Bu bağlamda 2015 yılında Zonguldak ilinde görev yapan 70 DKAB öğretmeninden anket tekniği ile veriler elde edilmiştir. Araştırmanın bulguları incelendiğinde seçmeli din derslerinde yaşanan sorunların öğretmen, öğretim programı, öğretim materyali, derslerin akademik ağırlığının yetersizliği, okul imkânları ve derslerin planlanması vb. unsurlardan kaynaklandığı tespit edilmiştir (Meydan, 2015, s. 682).

Müfredat kaynaklı problemler başlığı altında Kur'an-ı Kerim dersinde içeriğe dair konuların yeterince ilgi görmemesi ve farklı seviyelerden öğrencilere aynı program çerçevesinde eğitim verilmeye çalışılmasının algılanan en önemli sorunlar olduğu tespit edilmiştir (Meydan, 2015, s. 683-684). Ayrıca araştırmada Kur'an-ı Kerim dersinde işlenen bazı konuların öğrencilerin dikkati yeterince çekmediği bulgusuna ulaşılmıştır (Meydan, 2015, s. 684). İfade edilen bu sorunların bizim araştırma konumuzla ilgili olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda araştırmamızda yeri geldikçe bu çalışmanın bulgularına atıf yapılmıştır. Bununla birlikte söz konusu araştırmada öğrenci ile ilgili sorunlar derinlemesine ele alınmamıştır.

- 5- Güneş Â. & Altun, M. (2019). Seçmeli Kur'an Dersleri Üzerine Nitel Bir Araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12-67, 1043-1055.

Bu çalışma öğretmen görüşlerine göre seçmeli Kur'an-ı Kerim dersinde yaşanan sorunları belirlemek ve bu sorunlara ilişkin çözüm önerileri sunmak amacıyla yapılmıştır. Araştırmada Türkiye'nin farklı bölgelerinde ve farklı şehirlerinde görev yapan 26 öğretmenle görüşme tekniği ile veriler elde edilmiştir.

Araştırmadan elde edilen bulgular incelendiğinde dersle ilgili öğretim programı, öğretim materyalleri ve öğretmen yeterlilikleri açısından birçok eksikliklerin olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın eğitim-öğretim süreciyle ilgili sınıf mevcutları ve seviye farklılıkları başlığı altında öğretmenlerin büyük çoğunluğu öğrenciler arasındaki seviye farklılıklarını, öğrencilerin derse yönelik isteksizliklerini, ailelerin dersle ilgili yeterli

bilince sahip olmayışlarını önemli bir sorun olarak görmüşlerdir (Güneş ve Altun, 2019, s. 1047-1048). İfade edilen sorunlara ilişkin bulgular bizim çalışmamıza katkı sağlayacak nitelikte olup Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrenciden kaynaklanan sorunlar arasında görülmektedir. Bununla birlikte söz konusu araştırma doğrudan İmam-Hatip Ortaokullarındaki Kur'an-ı Kerim derslerini konu edinmemiştir.

6- Altıntaş, M. E. & Kirenci, H. K. (2017, Ocak). İlahiyat Fakültelerinde Kuran Öğretimi ile İlgili Problemler ve Çözüm Önerileri (Kayseri Örneği). İ. Aşlamacı, C. Oruç, Y. Batar, R. Uçar, G. Sayın (Ed.), *Uluslararası Yüksek Din Öğretimi Sempozyumu (Akademik ve Sosyal Yönleriyle)*. (97-127). İnönü Üniversitesi Yayınları.

Bu araştırma ile öğretim elemanları ve öğrencilere göre Kur'an-ı Kerim derslerinde yaşanan en önemli problemler, bu problemlerin temel nedenleri ve dile getirilen problemlere yönelik çözüm önerileri hakkında veriler elde edilmiştir. Araştırmaya Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde Kur'an-ı Kerim öğretimini gerçekleştiren dört öğretim elemanı ve bu dersi almış 15 öğrenci gönüllü olarak katılmıştır. Bu araştırmada temel veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

Araştırmada öğretim elemanlarından kaynaklanan problemler şu şekilde sıralanmıştır: Muhatap kitleyi tanıma, motivasyon, içerik, yöntem, araç ve materyal, ölçme-değerlendirme. Öğrencilerden kaynaklanan problemler ise şunlardır: Önyargı, derse hazırlık, hazırbulunuşluk (Altıntaş ve Kirenci, 2017, s. 100-119). Bu araştırmada yükseköğretimde Kur'an öğretiminde yaşanan sorunlara yer verilmiştir. Bununla birlikte bizim araştırmamız İmam-Hatip Ortaokullarıyla ilgili olması yönüyle bu araştırmadan ayrılmaktadır.

7- Ünsal Â. (2009) *Yaz Kur'an Kurslarında Din Eğitim ve Öğretimi*. (Tez No. 239698) [Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir.

Bu araştırmanın temel amacı yaz kurslarındaki eğitim ve öğretim etkinliklerini, programın uygulayıcısı rolünü üstlenen görevlilerin görüşleriyle belirlemek ve değerlendirmektir. Bu kapsamda Denizli il merkezi ve ilçelerinde (Buldan ve Honaz

ilçeleri) Yaz Kur'an Kurslarında görevlendirilen toplam 250 din görevlisi ve Kur'an Kursu öğreticisinden anket tekniği ile veriler elde edilmiştir. Dört bölümden oluşan araştırmanın ilk bölümde tarihsel süreçte Kur'an-ı Kerim öğretimine ve Kur'an kurslarına, ikinci bölümde Yaz Kur'an kurslarının tarihsel süreci, amaçları, programları, bu kurslarda okutulan kitaplar, kurs öğretmenleri ve kurs öğrencilerine, üçüncü bölümde araştırmaya katılan öğretmenlerin kişisel özelliklerine, mesleki yeterlilikleri ile ilgili görüşlerine, yaz Kur'an kurslarının program, araç-gereç, ortam, öğretici, öğrenci ile ilgili görüşlerine, dördüncü bölümde ise sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde yer alan öğretmenlerin öğrencilerle ilgili görüşleri başlığı altında şu sonuçlar ortaya çıkmıştır. Öğreticilere göre öğrencilerin % 37,82'si kurslara karşı ilgisizdir. Bu durum derslere karşı ilgisizliği de beraberinde getirmektedir. Öğreticilerin % 69,6'sına göre öğrencilerin farklı bilgi düzeyinde olmaları derslerde sıkılmalarına neden olmaktadır. Öğreticilerin % 38,8'i öğrencilerin kurslara aile zoruyla katıldıklarını, bu durumun Kur'an-ı Kerim öğretimini olumsuz etkilediğini söylemişlerdir (Ünsal, 2009, s. 64-66). Burada ifade edilen verilerin İmam-Hatip Ortaokullarındaki Kur'an-ı Kerim dersinde öğrenci kaynaklı sorunlara dair ipuçları içerdiği söylenebilir. Araştırma bu yönüyle bizim çalışmamıza katkı sağlamaktadır.

8- Korkmaz M. (2011). Öğretici Görüşlerine Göre Yaz Kur'an Kurslarının Sorunları. *Bilimname Dergisi*, 21, 129-158.

2010 yılında Kayseri Melikgazi İlçesi'nde 100 kişiye (imam/müezzin) anket tekniği uygulanarak yapılan bu çalışma öğretmenlerin yaz Kur'an kurslarında sorun olarak gördükleri hususlarla ilgilidir. Çalışmada öncelikle öğretmenlerin kişisel durumlarına ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Daha sonra öğretmenlerin yaz Kur'an kurslarında sorun yaşadıkları hususlara değinilmiştir. Bu hususlar; öğrencilerle ilgili sorunlar, velilerle ilgili sorunlar, yaz Kur'an kursu programı ve öğretim materyalleri ile ilgili sorunlar, öğretim ortamı ile ilgili sorunlar ve öğretmenlerle ilgili sorunlardan oluşmaktadır.

Öğrencilerle ilgili sorunlar başlığı altında şu veriler elde edilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerden % 68'i devamsızlığı, % 42'si ilgisizliği, % 40'ı yaş ve sınıf farklılıklarını % 30'u tatil rehabetini, % 9'u da herhangi bir yaptırım olmayışını öğrenci ile ilgili sorunlar arasında görmüşlerdir (Korkmaz, 2011, s. 138-143). Bu sorunların birçoğunun İmam-Hatip Ortaokullarında okutulan Kur'an-ı Kerim dersleri için de geçerli olduğu

söylenebilir.

- 9- Başkonak M. (2022). Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Uzaktan Hafızlık Eğitimi. *Marife*, 22(1),193-223.

Bu araştırma ile Covid-19 pandemisi sürecinde öğretmenlerin uzaktan hafızlık eğitimi hakkındaki görüşlerinin ve karşılaştıkları problemlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda 184 Kur'an kursu öğreticisinden anket tekniği ile veriler elde edilmiştir.

Araştırmanın bizim çalışmamızla ilgili olduğu düşünülen bulgulardan bazıları şunlardır: Araştırmaya katılan öğretmenlerin tamamına yakını (% 97,83) hafızlık sürecinde yüz yüze eğitimin uzaktan eğitime göre öğrenciler üzerinde daha etkili ve motive edici olduğunu ifade etmişlerdir (Başkonak, 2022, s. 206). Öğreticiler pandemi sürecinde öğrencilerin daha kolay ve kalıcı ezber yapabilmelerini sağlamak adına farklı öğretim yöntemleri ve çeşitli materyaller kullanmışlardır. Altı öğretici hafızlık sürecinde ailelerin ilgisiz oluşunun öğrencilerin ezber yapmalarına engel olduğunu belirtmişlerdir (Başkonak, 2022, s. 210). Öğreticiler öğrencilerin hafızlık yapmaya ilişkin motivasyon düzeylerini artırmak için ödül yoluna başvurduklarını öğrencilerle bireysel/toplu görüşmeler yaptıklarını ailelerle işbirliği halinde olduklarını, ev ziyaretlerinde bulduklarını, öğrencilerle sohbet edip onlara nasihatlerde bulduklarını ifade etmişlerdir (Başkonak, 2022, s. 212). Öğreticiler veli ve öğrenci ilgisizliğini (% 17,39) motivasyon yetersizliğini (% 6,52) ailede dersi takip edecek birilerinin olmayışını (% 4,34) uzaktan eğitimle hafızlık sürecinin dezavantajları/problemleri arasında görmüşlerdir. Öğreticiler; ailelerin bilinçlendirilmesinin, öğrencilere yönelik moral ve motivasyon çalışması yapılmasının, öğrencilerin akademik gelişimlerine ve bireysel farklılıklarına uygun çalışma planı hazırlanmasının, öğrencilerin arkadaşlarıyla eşleştirilmesinin, etüt yapılmasının yaşanan sorunların çözümüne katkı sağlayacağını ifade etmişlerdir (Başkonak, 2022, s. 215-216). Yukarıda ifade edilen sorunların ve çözüm önerilerinin İmam-Hatip Ortaokullarında yürütülen Kur'an-ı Kerim öğretim sürecinde yaşanan sorunlara ve bu sorunlara ilişkin çözüm önerilerine dair ipuçları sunmaktadır. Bu yönüyle bizim araştırmamıza katkı sağlamaktadır.

- 10- Koyuncu R. (2020). İdeal Kur'an Öğretimi: Sorunlar ve Çözüm Önerilerine İlişkin Bir İnceleme. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 49, 291-324.

Bu çalışma iki bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde Kur'an-ı Kerim öğretiminde öne çıkan unsurlara yer verilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde Kur'an-ı Kerim öğretimine ilişkin sorunlar başlığı yer almaktadır. Bu başlık altında öğreticiye ilişkin sorunlara, öğrenci ile alakalı hususlara ve iç unsurlara yani dersin içeriğinden kaynaklanan sorunlara yer verilmiştir (Koyucu, 2020, s. 301-318). Söz konusu çalışmada öğrenci ile ilgili sorunlar arasında dikkat/motivasyon eksikliği, algılamada seviye farklılığı vb. sorunlara yer verilmiştir (Koyucu, 2020, s. 303-304). Araştırmada ifade edilen Kur'an öğretiminde öğrenci kaynaklı sorunlar bizim çalışmamız için ipuçları sunmaktadır.

11- Ata, M. M. (2013, 06 01). Kur'an Öğretim Yöntem Ve Teknikleri Problem ve Çözüm Yolları. *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 30, 167-189.

Bu çalışmada Kur'an-ı Kerim öğretiminin mahiyeti, Kur'an-ı Kerim öğretiminde dikkat edilmesi gereken hususlar, Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğretim teknikleri noktasında karşılaşılan problemler ve çözüm yolları, öğretici ve öğrencilerle ilgili problemler ve çözüm önerileri, Kur'an-ı Kerim öğretiminde programdan kaynaklanan problemler ve çözüm önerileri konularına yer verilmiştir.

Söz konusu çalışmanın öğrencilerle ilgili problemler ve çözüm önerileri başlığı altında İlahiyat Fakültesi mezunlarının, İmam-Hatip Lisesi mezunlarının ve Kur'an kurslarında okuyan öğrencilerin karşılaştığı sorunlara yer verilmiştir. Bu sorunlar arasında ilgi eksikliği, eleştirilmek, aşırı disiplin, hafızlık öğrenim yaşını geçmiş talebelerin varlığı gibi sorunlara değinilmiştir (Ata, 2013, s. 183-186).

Buraya kadar ele alınan çalışmalarda da görüleceği üzere Kur'an öğretimi ortaokul lise gibi örgün öğretim kurumlarında, cami ve Kur'an kursları gibi yaygın eğitim kurumlarında ve İlahiyat Fakültesi, İslami İlimler Fakültesi gibi yükseköğretim kurumlarında ele alınan öğretim alanlarından biridir. Söz konusu çalışmalarda Kur'an-ı Kerim öğretim sürecinde yaşanan sorunlara ve çözüm önerilerine yer verilmiştir. Ancak müstakil olarak İmam-Hatip Ortaokullarında Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrenciden kaynaklanan sorunları ele alan bir çalışma yapılmadığı için bu araştırmaya ihtiyaç duyulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmada tercih edilen yöntemle ilgili şu boyutlara yer verilmiştir: (1) araştırmanın deseni (2) araştırmanın katılımcıları (3) ölçme araçlarının hazırlanması ve verilerin toplanması (4) verilerin analizi ve yorumlanması.

1.1. Araştırmanın Deseni

Bu araştırmada İmam-Hatip Ortaokullarında Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrenciden kaynaklanan sorunlar araştırılmıştır. Bu çerçevede derse giren öğretmenlerin görüşlerine başvurulmuştur. Bu yönüyle araştırmamız nitel desenli saha çalışmasıdır ve tarama modeli esas alınarak yapılmıştır. Tarama modeli olgular hakkında sistemli ve düzenli bilgiler elde etmek istenildiğinde kullanılır (Arslanoğlu, 2002, s. 4).

Bu araştırma kapsamında öncelikle geniş bir literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede ilk olarak Eğitim Bilimi, Din Eğitimi Bilimi, Öğrenme Psikolojisi, Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve ilgili diğer birçok alandan kitap, tez, dergi, makale, bildiri vb. eserler taranarak araştırmanın konusuna dair bilgiler elde edilmiştir.

1.2. Araştırmanın Katılımcıları

Araştırmanın çalışma grubunu 2022-2023 öğretim yılında Kayseri ili, merkez ilçelerindeki (Kocasinan, Melikgazi, Talas) İmam-Hatip Ortaokullarında görev yapan ve Kur'an-ı Kerim dersini yürüten Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenleri oluşturmaktadır.

Araştırmanın örnekleme, bilimsel araştırma literatüründe yer alan "Amaçlı Örnekleme Yöntemi" ile belirlenmiştir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2012, s. 90-92). Bu sayede daha

zengin verilere ulaşmaya ve araştırmanın inanılrlığını artırmaya çalışılmıştır. Belirlenen örneklemin, genel evrenin özelliklerini yansıtacak çeşitlilikte olmasına dikkat edilmiştir. Bu doğrultuda görüşlerine başvurmak üzere erkek ve kadınlardan çeşitli hizmet sürelerinde, lisans ve yüksek lisans eğitimi almış 20 DKAB öğretmeni belirlenmiştir. Araştırmada hiçbir öğretmenin kimlik bilgilerine yer verilmemiştir. Sadece görüşme esnasında öğretmenleri birbirinden ayırt etmek için Ö 1, Ö 2 şeklinde numara verilmiştir. Aşağıdaki tabloda görüşme yapılan öğretmenlerin cinsiyet, mesleki kıdem ve eğitim durumu ile ilgili bilgilere yer verilmiştir:

Tablo 1.1. Kur'an-ı Kerim Öğretiminde Öğrenciden Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Görüşüne Başvurulan Öğretmenlerin Demografik Özellikleri

Görüşme Yapılan Öğretmenler	Cinsiyet	Mesleki Kıdem	Mezuniyet Durumu	Lisansüstü Eğitim Durumu
Ö 1	Erkek	23	İlahiyat	-
Ö 2	Kadın	9	İlahiyat	Yüksek lisans
Ö 3	Kadın	18	İlahiyat-DKAB	Yüksek lisans
Ö 4	Erkek	13	İlahiyat	-
Ö 5	Kadın	19	İlahiyat	-
Ö 6	Kadın	18	İlahiyat-DKAB	-
Ö 7	Kadın	15	İlahiyat-DKAB	-
Ö 8	Kadın	8	Eğitim-DKAB	-
Ö 9	Erkek	26	İlahiyat	Yüksek lisans
Ö 10	Erkek	34	İlahiyat	-
Ö 11	Erkek	12	İlahiyat	-
Ö 12	Kadın	17	İlahiyat-DKAB	-
Ö 13	Erkek	5	İlahiyat-DKAB	-
Ö 14	Kadın	10	Eğitim-DKAB	-
Ö 15	Erkek	15	İlahiyat-DKAB	Yüksek lisans
Ö 16	Kadın	8	İlahiyat	-
Ö 17	Kadın	6	İlahiyat	-
Ö 18	Erkek	35	İlahiyat	-
Ö 19	Erkek	13	İlahiyat-DKAB	-
Ö 20	Erkek	12	İlahiyat-DKAB	-

Tablo 1'de görüldüğü üzere araştırmaya toplam 20 öğretmen katılmıştır. Bu öğretmenlerden 10'u erkek, 10'u kadındır. Öğretmenlerden 6'sı 1-10 yıl, 10'u 10-20 yıl, 4'ü ise 20 yıl üzeri hizmet süresine sahiptir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin 16'sı Lisans mezunu 4'ü ise Yüksek Lisans mezunudur. Lisans mezunlarının sekizi İlahiyat Fakültesi lisans bölümü, yedisi İlahiyat Fakültesi DKAB öğretmenliği bölümü, biri Eğitim Fakültesi DKAB öğretmenliği bölümü mezunudur. Yüksek Lisans mezunlarının

ikisi İlahiyat Fakültesi lisans bölümü, biri İlahiyat Fakültesi DKAB öğretmenliği bölümü, biri ise Eğitim Fakültesi DKAB öğretmenliği bölümü mezunudur. Araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyet, mesleki kıdem ve eğitim durumu incelendiğinde örneklemin maksimum çeşitliliği yansıttığı söylenebilir.

1.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmanın ikinci kısmında saha çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda seçilen örnekleme “görüşme tekniği” kullanılarak öğretmenlerden veriler elde edilmiştir. Görüşme tekniği; kişilerin çeşitli konulardaki bilgi, düşünce, tutum ve davranışlarının ve bunların olası nedenlerinin tespitinde kullanılan, söylenen ifadelerin yüzeysel anlamları yanında nedenlerine ilişkin derinlemesine anlamlar çıkartılması hedeflenen bir tekniktir (Karasar, 2012, s. 166). Görüşme tekniğinin, yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış türleri bulunmaktadır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2012, s. 151). Bu araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Böylece öğretmenleri sınırlandırmanın veya yönlendirmenin önüne geçilmiştir.

Araştırmada görüşme yapılan öğretmenlerin cinsiyet, mesleki kıdem ve eğitim durumu ile ilgili bilgileri elde edebilmek için “Kişisel Bilgi Formu” oluşturulmuştur. Ardından araştırmanın veri toplama tekniğine uygun olacak şekilde “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu” hazırlanmıştır. Görüşme formu, araştırmacının kaynak kişi ile karşılaştığı andan, ayrılacağı ana kadar yerine getirmesi gerekenlerin taslak planıdır. Bu form, araştırmacının kendini ve çalışmasını tanıtmayı, görüşmenin amacına ve şekline dair bilgi vermesi, katılımcıdan beklentilerini ifade etmesi, hangi soruların sorulacağını bildirmesi, kayıt işlemleri hakkında açıklama yapmasını kapsar (Baş ve Akturan, 2013, s. 114). Söz konusu formların geçerlilik ve güvenilirliğine ilişkin açıklamalara ilerleyen sayfalarda yer verilmiştir.

Görüşme formunda ilk olarak açık uçlu sorulara, ardından yarı yapılandırılmış açık uçlu sorulara yer verilmiştir. Formda yer alan sorular belirlenirken araştırmanın problemine ilişkin genel amaçlı sorular oluşturmaya, araştırmanın alt problemine ilişkin özel amaçlı sorular oluşturmaya, alternatif sorular oluşturmaya özen gösterilmiştir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2012, s. 154-159).

Hazırlanan taslak form ilk olarak beş Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni ile değerlendirilmiştir. Bu esnada soruların anlaşılabilirliği, açık ve net oluşu, soru sayısının yeterliliği gibi konular üzerinde durulmuştur. Formda yer alan kimi kelime ve ifadelerin öğretmenler tarafından anlaşılmadığı tespit edilmiş bunların yerine daha anlaşılır olanlar yazılmıştır. Ayrıca hazırlanan görüşme formu ile ilgili üç alan uzmanının görüşleri de alınmıştır. Ardından görüşme formuna son şekli verilmiştir.

1.4. Verilerin Toplanması

Öğretmen görüşlerine başvurmak amacıyla 07.12.2022 tarihinde Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne Kayseri İl Millî Eğitim Müdürlüğü'ne gönderilmek üzere izin dilekçesi verilmiştir. Kayseri İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nün 28.12.2022 tarih ve 67015156 sayılı yazısı ile gerekli izinler alınmıştır. Araştırmaya katılacak öğretmenlerle iletişim sağlanmış görüşmenin yapılacağı yer ve zaman belirlenmiştir. Görüşmeye gitmeden bir gün önce öğretmenler telefonla aranarak gerekli bilgilendirme yapılmıştır.

Görüşmeye başlamadan önce araştırmacı öğretmenlere kendisini tanıtmış araştırma hakkında bilgi vermiştir. Ayrıca veri toplama aracı hakkında kısaca açıklamalarda bulunmuştur. Öğretmenlere görüşmenin cep telefonu ile sesli olarak kayıt altına alınacağı bilgisi verilmiş öğretmenlerden bu konuda onay alınmıştır.

Görüşmeye ilk olarak kişisel bilgi formundaki verilerin sorulmasıyla başlanmıştır. Ardından görüşme formundaki sorular sırayla öğretmenlere yöneltilmiştir. Anlaşılamayan sorular için gerekli açıklamalar yapılmıştır. Sorulara verilecek cevaplarda öğretmenleri yönlendirmemeye dikkat edilmiştir. Cevap alınamayan sorularda alternatif sorular sorularak veri elde edilmeye çalışılmıştır. Öğretmelerin verdiği cevap başka bir sorunun da cevabını içeriyorsa diğer soru tekrara düşmemek için sorulmamıştır. Görüşme sonunda öğretmenlere eklemek istedikleri bir şey olup olmadığı sorulmuş eklemek istedikleri veriler de kaydedilerek görüşme sonlandırılmıştır (Baş ve Akturan, 2013, s. 115).

Verilerin analizine geçmeden önce her bir ses kaydı araştırmacı tarafından "Microsoft Office" programında yer alan "Word" dosyasına aktarılmıştır. Devrik cümleler düzenli hale getirilmiştir. Kayıt esnasında öğretmenlerin değındığı okul, öğretmen veya öğrenci

adları ile araştırmayla ilgisi olmayan ifadeler yazılmamıştır. Öğretmenlerin görüşleri deşifre edilerek “Word” dosyasına kaydedildikten sonra her bir öğretmene whatsapp veya e-mail yoluyla gönderilmiş, katılımcıların veriler üzerinde düzenleme veya değişiklik yapmaları sağlanmıştır. Üç öğretmen veriler üzerinde birkaç değişiklik yapmış, diğerleri herhangi bir değişiklik veya düzeltme yapmamıştır. Öğretmenlerden tekrar elde edilen metinlere son şekli verilerek analiz aşamasına geçilmiştir.

1.5. Verilerin Analiz Edilmesi

Kodlama ve sınıflama yolu ile verilerin temalara alınıp temalar arasında anlamlı ilişkiler kurulmasına veri analizi denir (Yıldırım ve şimşek, 2013, s. 264). Bu araştırmada verilerin analizine geçmeden önce alt problemlerden hareketle kategoriler oluşturulmuş, öğretmenlerden elde edilen veriler ilgili kategoriler altında analiz edilmiştir. Öğretmenlerden gelen veriler içerisinde alt problemlere ait kategoriler arasında yer almayan veriler için sonradan yeni kategoriler oluşturulmuştur. (bkz. Başlık 4.2.10). Araştırmadan elde edilen veriler “NVivo 12” programına aktarılmıştır. Programa aktarılan veriler araştırmanın ana ve alt problemlerine göre sınıflandırılmıştır. Bu sayede görüşmeden elde edilen ve karışık halde olan veriler alt problemlere ilişkin kategorilerin altına alınmıştır (Baş ve Akturan, 2013, s. 116). Böylece veri kaybının önüne geçilmiştir.

Bulgular ve yorumlar bölümünde elde edilen veriler açıklanmış, ilişkilendirilmif ve değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirmeler veri toplama sürecinde öğretmenlerden elde edilen doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Metin içerisinde öğretmenlerden yapılan alıntılara *italik* olarak yer verilmiştir. Ardından bu veriler literatürde yer alan benzer çalışmaların bulgularından da yararlanılarak yorumlanmıştır. Bu bağlamda araştırmanın bulguları ile daha önce yapılan benzer araştırmaların sonuçları karşılaştırılmış benzer ve farklı yönler ortaya konmaya çalışılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

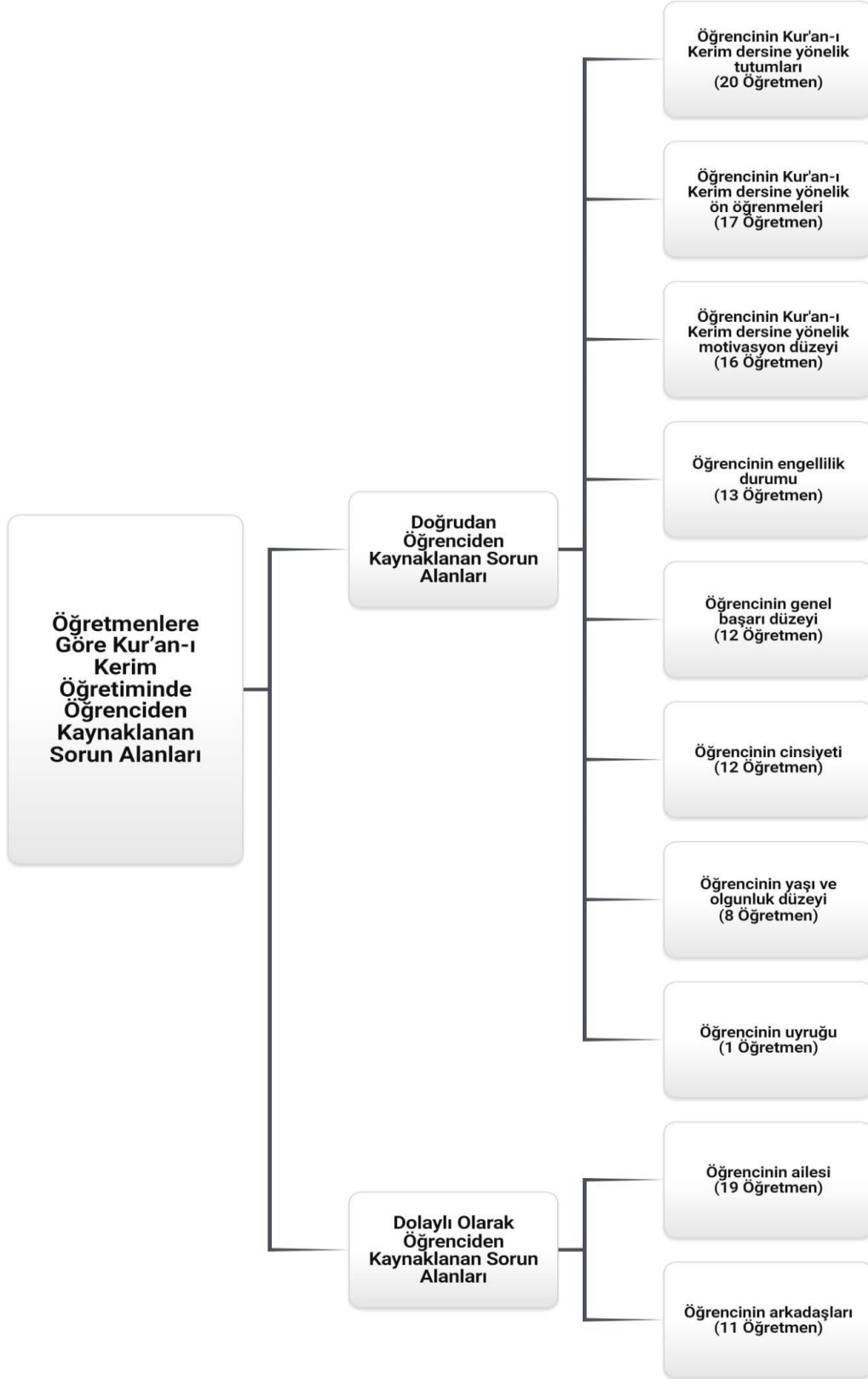
BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgulara ve bu bulguların yorumlanmasına yer verilmiştir. Bulgular, araştırmanın alt problemlerinden hareketle oluşturulan kategorilere göre sınıflandırılmıştır. Bu çerçevede; öğrencinin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik tutumlarının, ailesinin, Kur'an-ı Kerim dersine yönelik ön öğrenmelerinin, Kur'an-ı Kerim dersine yönelik motivasyon düzeyinin, genel başarı düzeyinin, cinsiyetinin, engellilik durumunun, arkadaşlarının, yaşı ve olgunluk düzeyinin, Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açıp açmadığıyla ilgili sorular sorulmuş bu sorunlara ilişkin çözüm önerileri istenmiştir.

2.1. Öğretmenlere Göre Kur'an-ı Kerim Öğretiminde Öğrenciden Kaynaklanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Bu araştırmada İmam-Hatip Ortaokullarında Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrenciden kaynaklanan sorunlarla ilgili öğretmen görüşlerine başvurulmuştur. Bu kapsamda öğretmenlere ilk etapta "Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrenciden kaynaklanan sorunlar olduğunu düşünüyor musunuz? Sorun yaşıyorsanız örnek verebilir misiniz?" sorusu sorulmuştur. Elde edilen bulgular araştırmanın alt problemleri bağlamında oluşturulan temel temalar çerçevesinde düzenlenmiş, buna ilave olarak önceden oluşturulan temalar arasında yer almayan ancak Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrenciden kaynaklanması muhtemel sorunlarla ilgili olarak bazı ilave sorular da sorulmuştur. Öğretmenlerden elde edilen veriler incelendiğinde (doğrudan ve dolaylı olarak öğrenciden kaynaklı sorun alanlarıyla ilgili) çeşitli kategorilerin ortaya çıktığı görülmüştür. Bu kategoriler aşağıdaki görselde yer almaktadır.

Şekil 2.1. Kur'an-ı Kerim Öğretiminde Öğrenciden Kaynaklanan Sorun Alanları

Yukarıdaki görsel incelendiğinde Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrenciden kaynaklanan sorun alanları ana temasına ilişkin doğrudan öğrenci kaynaklı sorun alanları ve dolaylı olarak öğrenci kaynaklı sorun alanları olmak üzere iki alt tema ve bunlara ilişkin 10 kategori ortaya çıktığı görülmektedir. Bu alanları sorun olarak gören öğretmen sayıları görselde yer almaktadır. Söz konusu sorun alanlarının yoğunluklarına göre çoktan aza doğru sıralanışı şu şekildedir: 1) Öğrencinin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik tutumları 2) Öğrencinin ailesi 3) Öğrencinin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik ön öğrenmeleri 4) Öğrencinin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik motivasyon düzeyi 5) Öğrencinin engellilik durumu 6) Öğrencinin genel başarı düzeyi 7) Öğrencinin cinsiyeti 8) Öğrencinin arkadaşları 9) Öğrencinin yaşı ve olgunluk düzeyi 10) Öğrencinin uyuşu. Burada ismi verilen her bir kategori aşağıda müstakil alt başlıklar altında detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

2.1.1. Öğrencinin Derse Yönelik Tutumundan Kaynaklanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri

“İmam-Hatip Ortaokullarında Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrenciden kaynaklanan sorunlar” isimli çalışmamızda yer alan ilk kategori öğrencinin Kur'an dersine yönelik tutumlarının Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açıp açmadığıdır. Bu kapsamda araştırmaya katılan öğretmenlere “Öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine ilişkin tutumları Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açmakta mıdır?, Bu sorunlara ilişkin çözüm önerileriniz nelerdir?” soruları sorulmuştur. Söz konusu sorunlar ve çözüm önerileri iki alt başlık altında ele alınmıştır.

2.1.1.1. Öğrencinin Derse Yönelik Tutumuna İlişkin Sorun Yaşanma Durumu

Araştırmaya katılan öğretmenlerin tamamı öğrenci tutumlarından kaynaklı sorun yaşadıklarını ifade etmişler, dolayısıyla bu görüşlerin tek bir alt kategoride toplandığı görülmüştür. Bu alt kategori “*Öğrencilerin derse yönelik tutumları Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açıyor.*” şeklinde tanımlanmıştır.

Bir nesne, kişi, grup, konu ya da kavram hakkında bilişsel, duygusal ve davranışsal bileşenlerden oluşan, bir ölçek üzerinde olumsuzdan olumluya doğru derecelendirilebilen, nispeten kalıcı nitelikteki yönelimlere tutum denir (Karakaş, 2017).

Yapılan araştırmalar bireyin derse veya öğrenmeye yönelik tutumunun akademik başarı açısından önemli olduğunu vurgulamaktadır (Dikmen ve diğeri, 2018, s. 389). Öğrenme sürecinde bireyin olumlu tutumları başarıyı artırırken, olumsuz tutumlar başarısızlığa neden olabilmektedir (Kazazoğlu, 2013, s. 296). Kur'an-ı Kerim öğretiminde de öğrencilerin derse yönelik tutumlarının Kur'an-ı Kerim öğretme-öğrenme sürecini etkileyeceğini ifade etmek mümkündür. Özellikle Kur'an-ı Kerim dersine yönelik olumsuz tutum geliştiren öğrencilerle yürütölen öğretme-öğrenme sürecinin olumsuz yönde etkileneceği söylenebilir.

Öğrencilerin derse yönelik tutumlarının Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açtığını ifade eden öğretmenlerin görüşleri analiz edildiğinde bazı öğretmenlerin öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine ilişkin sahip oldukları olumsuz tutumlara, bazı öğretmenlerin olumsuz tutumların nedenlerine, bazı öğretmenlerin genel olarak sorunlara, bazı öğretmenlerin ise olumsuz tutumların yol açtığı sonuçlara değindikleri görölmüştür. Aşağıda bu görüşler paragraflar halinde verilmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerden bazıları öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik olumsuz tutumlarının neler olduğuna değinmişlerdir. Bu öğretmenlere ait görüşler aşağıda yer almaktadır:

Ö 7: (...) öğrencilerimde ilgisizlik sorununu aşamıyoruz maalesef. (Kadın, Lisans mezunu, 15. yılını çalışıyor)

Ö 4: Öğrenciler derse karşı isteksizler. (Erkek, Lisans mezunu, 13. yılını çalışıyor)

Ö 5: İsteksiz öğrenciler derse karşı son derece olumsuz duygular geliştiriyor. (Kadın, Lisans mezunu, 19. yılını çalışıyor)

Ö 10: Kur'an öğrenmenin zor olduğu kanaatine varan bir öğrenci Kur'an'ı öğrenmede zorlanıyor. (Erkek, Lisans mezunu, 34. yılını çalışıyor)

Görüşüne başvuru olan öğretmenler öğrencilerin derse yönelik olumsuz tutumları arasında ilgisizlik, Kur'an öğrenmeye karşı isteksizlik, Kur'an okumayı öğrenmenin zor olduğuna inanmak gibi tutumların yer aldığını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik tutumlarıyla ilgili literatürde birçok araştırma yer almaktadır. Yüksel'in

(2016, s. 22) İHL öğrencilerine yönelik yaptığı bir araştırmada öğrencilerin yalnızca %33,33'ü Kur'an dersine sevecek katıldığını belirtmiştir. Kantar'ın (2008, s. 74) yaptığı bir araştırmada öğretmenlerin bir kısmı öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine karşı ilgisiz olduklarını ifade etmişlerdir. Başkonak'ın (2022, s. 215) "Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Uzaktan Hafızlık Eğitimi" adlı araştırmasında ise öğreticilerin % 17,39'u öğrenci ve velilerin uzaktan eğitimle hafızlık çalışmalarına karşı ilgisiz olduklarını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin Kur'an dersine karşı olumsuz tutumlarına Ata'nın (2013, s. 184) Korkmaz'ın (2011, s. 138) ve Ünsal'ın (2009, s. 73) çalışmalarında da rastlanmıştır. Şu halde öğrencilerde Kur'an-ı Kerim dersine karşı çeşitli nedenlerle olumsuz tutumlar gelişeceği söylenebilir. Görüşme yapılan öğretmenlerden bir kısmı öğrencilerde Kur'an-ı Kerim dersine yönelik ortaya çıkan olumsuz tutumların nedenlerine değinmişlerdir. Aşağıda bu öğretmenlerin görüşlerine yer verilmiştir:

Ö 19: Sekize geldiklerinde LGS'nin de etkisiyle daha da ilgisiz oluyorlar. (Erkek, Lisans mezunu, 13. yılını çalışıyor)

Ö 8: Daha önceki ders hocasının zorlaması ya da öğrenciye düşük not vermesi olumsuz tutum geliştirmesine sebep oluyor. (...) 8. Sınıf öğrencileri LGS kaygılarının yüksek olmasından dolayı daha ilgisiz oluyor. (Kadın, Lisans mezunu, 8. yılını çalışıyor)

Ö 6: Uzun süre çalışmış fakat öğrenememiş öğrenciler maalesef istekli olmuyor. Dini tutumu zayıf olan öğrencilerin istekleri de az oluyor. (Kadın, Lisans mezunu, 18. yılını çalışıyor)

Ö 4: Öğrenciler derse karşı isteksizler, sosyal medya kullanımı çocukları olumsuz etkiliyor. (Erkek, Lisans mezunu, 13. yılını çalışıyor)

Ö 7: (...) Aile içerisinde sıkıntı yaşayan öğrencilerimde ilgisizlik sorununu aşamıyoruz maalesef. (Kadın, Lisans mezunu, 15. yılını çalışıyor)

Ö 5: İsteksiz öğrenciler derse karşı son derece olumsuz duygular geliştiriyor. Bu durum genelde ailenin zoruyla İHO'lara gönderilen öğrencilerde görülüyor. (Kadın, Lisans mezunu, 19. yılını çalışıyor)

Yukarıdaki görüşlerden de anlaşılacağı üzere araştırmaya katılan öğretmenlerden bazıları LGS kaygısının, ders hocalarının öğrenciyi zorlaması ve düşük not vermesinin, uzun süre çalışmasına rağmen Kur'an okumayı öğrenememenin, öğrencilerin dinî tutumun zayıf olmasının, sosyal medyanın, ailevi sorunların, aile zoruyla İHO'ya gönderilmenin öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik olumsuz tutum geliştirmesine yol açan etkenler arasında yer aldığını belirtmişlerdir.

Ö 8 ve Ö 19 LGS nedeniyle öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine karşı ilgisiz olduklarını ifade etmiştir. LGS ülkemizde 2018 yılından bu yana uygulamaktadır. Bu sistem ile öğrenciler sınavın yapılacağı tarihe kadar yoğun bir çalışma sürecine girmektedirler. Bu süreçte öğrencilerin derslere yönelik ilgi düzeylerinde azalmalar yaşanabilir. Bir araştırmada LGS sürecinde öğrencilerin derslere karşı ilgilerinin azaldığına dair bulgular elde edilmiştir (Yalçın, 2019, s. 47). Başka bir araştırmada ise LGS'nin bazı derslerin önemini yitirmesine neden olduğuna dair bulgulara ulaşılmıştır (Özdaş, 2019, s. 694-695). Bir diğer araştırmada öğretmenlerin, görev yapmakta oldukları okullarda verilen seçmeli din derslerinde karşılaşılan öğrenci kaynaklı problemlerle ilişkili olarak dile getirdikleri sorunlardan birisinin öğrencilerin liselere giriş sınavı kaygısı olduğuna dair bulgulara ulaşılmıştır (Aşlamacı ve Gök, 2019, s. 360). Tüm bulgular birlikte düşünüldüğünde merkezi sınavların öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik ilgi düzeylerinde azalmalara yol açtığı söylenebilir.

Ö 8, ders hocalarının öğrenciyi zorlaması ve düşük not vermesinin öğrencilerde Kur'an-ı Kerim dersine yönelik olumsuz tutumların gelişmesine yol açtığını ifade etmiştir. Eğitim-öğretim sürecinde öğretmenin öğrenciyeye yönelik davranışları öğrencileri farklı boyutlarda etkileyebilir. Örneğin olumsuz öğretmen davranışları öğrencilerde derse yönelik olumsuz tutumların ortaya çıkmasına yol açabilir. Bir araştırmada öğretmenin not tehdidi ile öğrenciyi çalışmaya zorlamasının öğrencinin derse öğrenmesini ve derse çalışmasını engellediğine, öğrencinin motivasyonunu düşürdüğüne dair bulgulara ulaşılmıştır (Sürücü ve Ünal, 2018, s. 272). Seçmeli din dersleriyle ilgili yapılan bir araştırmada not kaygısı yüzünden bu derslerin seçilmediğine dair bulgulara ulaşılmıştır (Turgut, 2019, s. 70). Benzer sonuçlara başka araştırmalarda da rastlanmıştır (Bahçekapılı, 2013, s. 158). Buradan hareketle öğrenciyi zorlamanın veya ona derste

düşük not vermenin öğrencide Kur'an-ı Kerim dersine yönelik olumsuz tutumlara neden olacağı söylenebilir.

Ö 6, uzun süre çalışmasına rağmen Kur'an okumayı öğrenememiş öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine karşı isteksiz olduklarını ifade etmiştir. Kişinin kontrolü dışındaki stres unsurlarına sürekli maruz kalması sonucunda, daha sonra ortaya çıkabilecek kontrol seçeneklerini kullanamaması durumuna öğrenilmiş çaresizlik denir (Karakaş, 2017). Başka bir deyişle öğrenilmiş çaresizlik; davranışlarıyla sonucu değiştiremeyeceğine kanaat getiren bir insanın olumsuz durumu değiştirebileceği zamanlarda bile gereken çabayı göster(e)memesidir. Öğrencilerde bir derse yönelik öğrenilmiş çaresizlik duygusu çoğaldıkça o derse karşı ilgi düzeyinde azalmalar yaşanabilir. Bir araştırmada öğrencilerin matematik dersinde öğrenilmiş çaresizlik düzeyleri arttıkça matematik dersine yönelik tutumlarının olumsuz etkilendiği tespit edilmiştir (Tan, 2015, s. 158). DKAB dersiyle ilgili yapılan bir araştırmada ise başarı arttıkça derse yönelik olumlu tutumların geliştiği bulgusuna ulaşılmıştır (Kaya, 2003, s. 66). Başka bir deyişle başarısı düşük olan öğrencilerin derse yönelik tutumlarının olumsuz yönde olduğu söylenebilir. Benzer durumların Kur'an-ı Kerim dersinde de yaşanması muhtemeldir.

Ö 6 dini tutumu zayıf olan öğrencilerin Kur'an öğrenmeye karşı isteklerinin az olduğunu ifade etmiştir. Dini tutum; kişinin dine veya dinle ilgili durumlara karşı olumlu ya da olumsuz duygu, düşünce ve davranış durumu içinde olma eğilimidir (Kaya, 1998, s. 35). Tanımdan hareketle dini tutumu zayıf veya yüksek olan öğrencilerin dine ya da dinle ilgili durumlara karşı olumlu veya olumsuz duygu, düşünce ve davranış içerisinde olabileceği söylenebilir. İmam-Hatip Lisesi öğrencilerine yönelik yapılan bir araştırmada öğrencilerin dini tutum düzeyleriyle okula aidiyet düzeyleri arasında pozitif bir ilişkinin olduğuna dair bulgular elde edilmiştir (Aşlamacı ve Eker, 2016, s. 22). Üniversite öğrencilerinin dindarlık düzeyleri ve Kur'an'a yönelik tutumları üzerine yapılan bir araştırmada dindarlık düzeyi yüksek olan öğrencilerin Kur'an'a yönelik tutumlarının olumlu yönde olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Turan ve İyibilgin, 2018, s. 418). Buradan hareketle dini tutumların Kur'an-ı Kerim öğretimini etkileyeceği ifade edilebilir.

Ö 4, çocukların Kur'an-ı Kerim dersine karşı isteksiz olduklarını ve bu durumun sosyal medyadan kaynaklandığını ifade etmiştir. Günümüzde iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle sosyal meydanın hayatımızdaki önemi artmıştır. Çocuklar, aile çevresinden

de etkilenecek küçük yaşlardan itibaren sosyal medyayı kullanmaya başlamaktadırlar. Sosyal medyanın çocuklar üzerinde olumlu ve olumsuz etkileri olabilir. Bir araştırmada öğrencilerin sosyal medyayı kullanım amacına göre akademik başarılarında artış veya azalışlar görülmüştür (Tanrıverdi ve Sağır, 2014, s. 811). Başka bir araştırmada sosyal medyayı eğitim amaçlı kullanan öğrenci sayısının çok az olduğu tespit edilmiştir (Uysal, 2013, s. 45). “İmam Hatip Okullarında Öğrenim Gören Öğrencilerin Sosyal Medya Kullanma Alışkanlıkları” adlı bir araştırmada katılımcıların yarıya yakını (%42,3) öğrencilerin sosyal medyayı bilinçsizce kullanmalarının din öğretimini olumsuz yönde etkilediğini ifade etmişlerdir (Ot, 2021, s. 130). Buna göre öğrencilerin sosyal medya kullanım durumunun onların Kur’an-ı Kerim dersine yönelik tutumlarını etkileyebileceği söylenebilir.

Ö 7, ailevi sorunlar yaşayan öğrencilerin Kur’an-ı Kerim dersine karşı ilgisiz olduğunu ifade etmiş ancak bu sorunların neler olduğuna temas etmemiştir. Aile içi iletişim sorunları, çocuğun diğer çocuklarla kıyaslanması, ailenin çocuktan aşırı beklenti içerisinde olması, parçalanmış aile ortamı, huzursuz aile ortamı vb. sorunlar ailevi sorunlar arasında sayılabilir. Bir araştırmada öğretmen ve yöneticiler, öğrencilerin derse karşı ilgisiz olmalarının nedenleri arasında ailevi sorunların da yer aldığına dair bulgular elde edilmiştir (Gökkyer ve Doğan, 2016, s. 102). Başka bir araştırmada ailevi sorunları olan öğrencilerin okul başarılarının, ailevi bir sorunu olmayan ve ailesinden destek gören öğrencilerin okul başarılarından daha düşük olduğu ortaya çıkmıştır (Dam, 2008, s. 97). Benzer sorunlarla karşı karşıya kalan öğrencilerin Kur’an-ı Kerim dersine yönelik ilgi düzeylerinde azalmalar yaşanacağı ifade edilebilir.

Ö 5, aile baskısıyla İHO’ya gönderilen öğrencilerin Kur’an-ı Kerim dersine karşı isteksiz olduklarını, derse yönelik olumsuz duygular geliştirdiklerini ifade etmiş ancak bu duyguların neler olduğuna değinmemiştir. Aile baskısının öğrencilerin okula ve derse yönelik tutumlarını etkileyeceği söylenebilir. Bir araştırmada aile baskısı olan öğrencilerde matematik dersine yönelik kaygı yaşandığına dair bulgular elde edilmiştir (Demir ve Durmaz, 2018, s. 21). Başka bir araştırmada aile baskısıyla İmam-Hatip Lisesine gönderilen bazı öğrencilerin bu okulları benimsemedikleri ortaya çıkmıştır (Batar, 2019, s. 389-390). Bir diğer araştırmada ise İmam-Hatip Lisesinde okumaktan memnun olmayan öğrenciler, bu duruma yol açan etkenler arasında aile baskısıyla bu

okullara gönderilmelerinin de etkisi olduğunu ifade etmişlerdir (Kula, 2013, s. 604). Yaz Kur'an kursu öğrencileriyle yapılan bir araştırmada ise bazı öğrencilerin kurslara aile baskısıyla katıldıklarına, kurslara karşı ilgisiz olduklarına dair bulgulara ulaşılmıştır (Ünsal, 2009, s. 65-66). Şu halde aile baskısıyla İmam-Hatip Ortaokullarına gönderilen öğrencilerde gerek okula gerekse Kur'an-ı Kerim dersine yönelik olumsuz tutumların ortaya çıkacağı söylenebilir.

Buraya kadar söylenenlerden de anlaşılacağı üzere görüşü alınan öğretmenlerden bazıları öğrencilerde Kur'an-ı Kerim dersine yönelik ortaya çıkan olumsuz tutumların nedenlerine değinmişlerdir. Araştırmada görüşü alınan bazı öğretmenler ise öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik olumsuz tutumlarının yol açtığı sorunlara değinmişlerdir. Aşağıda bu öğretmenlerin görüşlerine yer verilmiştir:

Ö 12: Derse ilgisiz öğrenciler var ve sorun oluşturuyor. (Kadın, Lisans mezunu, 17. yılını çalışıyor)

Ö 2: Derse karşı olumsuz tutum geliştiren öğrencilerde sorunlar yaşanıyor. (Kadın, Yüksek Lisans mezunu, 9. yılını çalışıyor)

Ö 10: Öğrencilerin derse karşı olumsuz tutumları Kur'an öğretiminde sorunlara yol açıyor. (Erkek, Lisans mezunu, 34. yılını çalışıyor)

Ö 19: Derse karşı olumsuz tutumlar sorunlara yol açabiliyor. (Erkek, Lisans mezunu, 13. yılını çalışıyor)

Yukarıda yer alan öğretmen görüşleri incelendiğinde öğrencilerde Kur'an-ı Kerim dersine yönelik olumsuz tutumların geliştiği ve bu tutumların çeşitli sorunlara yol açtığı ifade edilmekle birlikte öğretmenler bu sorunların neler olduğunu açıkça ifade etmemişlerdir. Görüşme yapılan öğretmenlerden bir kısmı ise öğrencilerde Kur'an-ı Kerim dersine yönelik ortaya çıkan olumsuz tutumların yol açtığı sonuçlara değinmişlerdir. Aşağıda bu öğretmenlerin görüşlerine yer verilmiştir:

Ö 3: Evet, derse karşı olumsuz tutum geliştiren öğrenciler başarısız oluyor. (Kadın, Yüksek Lisans mezunu, 18. yılını çalışıyor)

Ö 10: Kur'an öğrenmenin zor olduğu kanaatine varan bir öğrenci Kur'an'ı öğrenmede zorlanıyor. (Erkek, Lisans mezunu, 34. yılını çalışıyor)

Ö 11: Bazı öğrencilerim öğrenmemek için adeta inat ediyor. Bütün çaba ve gayretlere rağmen çalışmadım, okumayacağım gibi ifadeler kullanıyorlar. (Erkek, Lisans mezunu, 12. yılını çalışıyor)

Ö 15: Evet. Kur'an öğrenmeye istekli olmayan öğrenciler özellikle grup çalışmalarında diğer grup üyelerini de olumsuz etkiliyor. (Erkek, Yüksek Lisans mezunu, 15. yılını çalışıyor)

Görüşüne başvurulmuş öğretmenler Kur'an-ı Kerim dersine yönelik olumsuz tutum geliştiren öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersinde başarısız olduklarını, Kur'an-ı Kerim okumayı öğrenmede zorlandıklarını, Kur'an-ı Kerim dersine çalışmak istemediklerini, Kur'an-ı Kerim okumak istemediklerini, grup çalışmalarında diğer öğrencileri olumsuz etkilediklerini ifade etmişlerdir.

Bazı öğretmenler (*Ö 3, Ö 10 ve Ö 11*) Kur'an-ı Kerim dersine karşı olumsuz tutum geliştiren öğrencilerin akademik yönden başarısız olduklarını belirtmiştir. Literatürde öğrencilerin bir derse yönelik tutumlarının o derse ait akademik başarılarını etkilediğini gösteren çalışmalar mevcuttur. Bir araştırmada öğrencilerin derse yönelik olumlu tutumlarının akademik başarılarını olumlu yönde etkilediğine dair bulgulara rastlanmıştır (Uyanık, 2017, s. 90-91). Başka bir araştırmada öğrencilerin tutum düzeyi düştükçe akademik başarının da düştüğüne dair bulgulara ulaşılmıştır (Tay ve Tay, 2006, s. 82). Bir diğer araştırmada ise seçmeli din derslerine karşı ilgisiz olan öğrencilerin akademik başarılarının düşük olduğuna dair bulgular elde edilmiştir (Aşlamacı ve Gök, 2019, s. 362). Buradan hareketle Kur'an-ı Kerim dersine yönelik olumsuz tutumların öğrencinin akademik başarısını düşüreceği söylenebilir.

Ö 15, Kur'an öğrenmeye istekli olmayan öğrencilerin grup çalışmaları esnasında diğer grup üyelerini olumsuz etkilediğini ifade etmiştir. Sınıf içerisinde öğrencilerde görülen istenmeyen davranışların birçok sebebi vardır. Bu sebepler arasında öğrencinin bireysel özellikleri, okul ve sınıf iklimi, öğretmenin özellikleri, okul aile ilişkileri sayılabilir (Yiğit, 2011, s. 78-79). Bir araştırmada derse karşı ilgisiz olan öğrencilerin derste işlenen

konuya dikkatlerini toplayamadıklarına, dersi dinlemediklerine, motivasyonlarının düşük olduğuna, arkadaşlarına sözlü ve fiziksel şiddette bulduklarına, onların dersi dinlemelerini engellediklerine, onları rahatsız ettiklerine ve onlarla konuştuklarına dair bulgulara rastlanmıştır (Gökyer ve Doğan, 2016, s. 101). Başka bir araştırmada sınıf içerisinde derse ilgisi düşük öğrencilerin sınıf arkadaşlarını etkilediklerine, dersin verimini düşürdüklerine dair bulgular elde edilmiştir (Aşlamacı ve Gök, 2019, s. 360). Sınıf içerisinde istenmeyen öğrenci davranışlarına Kur'an-ı Kerim dersinde de rastlamak mümkündür. Bu davranışların nedenleri arasında öğrencinin derse karşı ilgisiz ve isteksiz oluşunun etkili olduğu söylenebilir.

Buraya kadar ele alınan boyutlar ve bu boyutlarla ilgili öğretmen görüşlerinden de anlaşılacağı üzere araştırmaya katılan öğretmenler öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik tutumlarıyla ilgili çeşitli sorunlar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bazı öğretmenler genel olarak öğrencilerde Kur'an-ı Kerim dersine yönelik ortaya çıkan olumsuz tutumlara değinirken bazı öğretmenler olumsuz tutumların nedenlerine bazı öğretmenler de bu tutumların yol açtığı olumsuzluklara değinmiştir. Öğretmenler; LGS kaygısının, ders hocalarının öğrenciyi zorlamasının veya düşük not vermesinin, uzun süre çalışmasına rağmen öğrencinin Kur'an okumayı öğrenememesinin, öğrencilerin dinî tutumunun zayıf olmasının, sosyal medyanın, ailevi sorunların, aile baskısıyla İHO'ya gönderilmenin öğrencilerde Kur'an-ı Kerim'e karşı ilgisizlik, Kur'an öğrenmeye karşı isteksizlik, Kur'an okumayı öğrenmenin zor olduğuna inanmak gibi olumsuz tutumlara yol açtığını ifade etmişlerdir. Bu olumsuz tutumların ise öğrencilerde Kur'an-ı Kerim dersinde başarısız olma, Kur'an-ı Kerim dersine çalışmama, Kur'an-ı Kerim okumayı öğrenmede zorlanma, Kur'an-ı Kerim okumayı istememe, grup çalışmalarında diğer öğrencileri olumsuz etkileme gibi durumlara yol açtığını belirtmişlerdir.

Öğrencilerde Kur'an-ı Kerim dersine yönelik olumsuz tutumların gelişmesinde, bu olumsuz tutumların çeşitli sorunlara yol açmasında öğretmenlerin de rolünün olduğu söylenebilir. Çünkü öğrencilerin derse yönelik motivasyonları, tutumları ve derse katılımları öğretmenleriyle olan ilişkilerinden oldukça etkilenmektedir (Gençtanırım ve diğerleri, 2014, s. 13). Öğrenme-öğretme sürecinin en önemli değişkeni olan öğretmenler sahip oldukları kişisel ve mesleki nitelikleriyle ifade ettikleri olumsuzlukların giderilmesine katkı sağlayabilirler. Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrencilerin derse

yönelik olumsuz tutumlarını sorun olarak gören öğretmenlere bu soruna yönelik çözüm önerilerinin olup olmadığı sorulmuştur. Öğretmenlerden elde edilen veriler aşağıda yer alan başlık altında ele alınmıştır.

2.1.1.2. Öğrencinin Derse Yönelik Tutumundan Kaynaklanan Sorunlara Dair Çözüm Önerileri

Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrencilerin derse yönelik olumsuz tutumlarını sorun olarak gören öğretmenlerin bu soruna yönelik çözüm önerileri incelendiğinde öğretmenlerden bazıları yapılabilecek uygulamaları bazıları ise yaptıkları uygulamaları dile getirmişlerdir. Bu görüşler analiz edildiğinde ortaya çıkan çözüm önerileri aşağıdaki görselde yer almaktadır:

Şekil 2.2. Öğrencinin Derse Yönelik Tutumundan Kaynaklanan Sorunlara Dair Çözüm Önerileri

Görsel incelendiğinde öğretmenlerin öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik tutumundan kaynaklanan sorunlara dair beş farklı alanda uygulama yaptıkları veya çözüm önerisi sundukları görülmektedir. Her bir alan aşağıda ayrı ayrı ele alınmıştır.

Ödül ve ceza yoluna başvurmak

Ö 9: Kur'an dersi hediye törenleri düzenliyorum. Belirli bir düzeye geçtikten sonra okulda ya da sınıfta madalya takdimi yapıyorum. (Erkek, Yüksek Lisans mezunu, 26. yılını çalışıyor)

Ö 7: Hediyeler vererek dersi daha ilgilenebilecekleri hale getirmeye çalışıyorum. (Kadın, Lisans mezunu, 15. yılını çalışıyor)

Ö 16: Not korkusuyla çocuklar çalışmaya yöneliyor. (Kadın, Lisans mezunu, 8. yılını çalışıyor)

Ö 19: İlgisiz öğrencilere kek yaptırıp sınıfta dağıttıracağımı söylüyorum. (Erkek, Lisans mezunu, 13. yılını çalışıyor)

Ö 2: Her Kur'an okuyuşunda not ile ödüllendirmek. (Kadın, Yüksek Lisans mezunu, 9. yılını çalışıyor)

Görüşme yapılan öğretmenlerden beşi (*Ö 2, Ö 7, Ö 9, Ö 16 ve Ö 19*) öğrencilerin derse yönelik olumsuz tutumlarını ortadan kaldırmak adına ödül veya ceza yoluna başvurduklarını dile getirmiştir. Öğretmenlerin görüşleri analiz edildiğinde (*Ö 7, Ö 9, Ö 16 ve Ö 19*)'un yaptığı uygulamalara, (*Ö 2*)'nin ise yapılabilecek uygulamaya değindiği anlaşılmaktadır.

Davranışçı kuramlara göre öğrenmede bireyler için dış uyarıcılar önemlidir. Ödül veya ceza niteliğindeki bu uyarıcılara pekiştirici denilmektedir. Pekiştirici, organizmanın yaptığı davranışı izleyen ve organizma için hoş giden, olumlu bir durum yaratıyorsa, o davranışın ortaya çıkma olasılığı artar (Erden ve Akman, 1995, s. 128). Pekiştiriciler olumlu ve olumsuz olmak üzere iki türde olabilir. Olumlu pekiştiriciler ortama sokulan olumlu uyarıcılar iken olumsuz pekiştiriciler ise ortamda var olan olumsuz uyarıcının kaldırılmasıdır. Ödül kavramı olumlu pekiştirici kavramıyla eş anlamlıdır (Cüceloğlu, 1997, s. 156). Ceza ise bir davranışın yapılma sıklığını azaltmayı hedefleyen uygulamalardır. Cezalar I. ve II. tip cezalar olmak üzere ikiye ayrılır. I. tip ceza ortama hoş gitmeyen bir uyarıcının sokulmasıdır. II. tip ceza ise hoş giden uyarıcının ortamdaki çekilmesidir (Akdoğan, 2019, s. 133-134). Bilişsel kuramlara göre ise öğrenmede bireyler için dış uyarıcılardan çok içsel etkenler ön plandadır. Bireyin öğrenme ve bilme merakı, hedefe ulaşma gayreti, başarıya duygusu vb. içsel özelliklerinin öğrenme üzerinde etkili olduğu savunulur. Şu halde öğrenmenin gerçekleşebilmesi için öğretmenlerin bireyin içsel özelliklerini harekete geçirmesi gerekir (Akbaba, 2006, s. 355).

Öğretmenlerin (Ö 2, Ö 7, Ö 9, Ö 16 ve Ö 19) görüşleri incelendiğinde onların davranışçı öğrenme kuramlarına göre hareket ettikleri, ödül olarak daha çok olumlu pekiştireçlerden faydalandıkları ceza olarak ise I. tip ceza kullandıkları anlaşılmaktadır. Eğitimde kullanılan ödül veya ceza, öğrenciyi dışarıdan güdüleyen uyarıcılar arasında yer alır (Akbaba, 2006, s. 345). “Kur’ân Öğretiminde Mükâfat ve Ceza” isimli bir araştırmada ödül yönteminin öğrenci başarısı üzerinde büyük oranda etkili olduğu ifade edilmiştir (Ay, 2000, s. 111). Başka bir araştırmada öğrencinin ceza almasının onun motivasyonuna zarar verdiğine dair bulgulara ulaşılmıştır (Özdemir ve Yılmaz, 2019, s. 794). Allah kelamı olan Kur’an-ı Kerim’in öğretilmesi esnasında öğrenciye verilecek bir ceza, onun Kur’an-ı Kerim’e bakışını, Kur’an-ı Kerim öğrenmeye yönelik motivasyonunu, dini konulara bakışını, dünya hayatını hatta ahiret hayatını bile olumsuz etkileyebilir (Önder, 2022, s. 142).

Şu halde öğrencilerin Kur’an-ı Kerim dersine yönelik olumsuz tutumlarını ortadan kaldırmak için ödül yöntemine başvurabilir. Burada dikkat edilmesi gereken husus şudur: Öğretmen; hangi ödülün, hangi öğrenciyi, nasıl etkilediğini bilmeli, bunları yerinde, zamanında ve uygun miktarda kullanmalıdır. Öğrencilerin derse yönelik olumsuz tutumlarını ortadan kaldırmak amacıyla onlara fiziksel veya psikolojik ceza verilmesi asla uygun değildir.

Velilerle iletişim halinde olmak

Ö 18: Bazen velilerle iletişime geçip işbirliği yapıyoruz. (Erkek, Lisans mezunu, 35. yılını çalışıyor)

Ö 16: Genellikle aile desteğini sağlayarak çocuklar çalışmaya yöneliyor. (Kadın, Lisans mezunu, 8. yılını çalışıyor)

Ö 17: İlk olarak öğrencinin ilgisiz olduğunu veliye bildirmek sebebini öğrenip birlikte hareket ederek çözüm bulmaya çalışmak gerekir. İlk adım olarak veli ile görüşme yapmak. (Kadın, Lisans mezunu, 6. yılını çalışıyor)

Üç öğretmen (Ö 16, Ö 17 ve Ö 18) öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik olumsuz tutumlarını ortadan kaldırmak için velilerle görüşmeler yapılması gerektiğini dile getirmiştir. Öğretim sürecinin paydaşlarından biri de ailelerdir. 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda ifade edilen Türk millî eğitiminin temel ilkelerinden birisi okul-aile işbirliğidir. Ailelerle iletişim içerisinde olduğunda öğretimin niteliğinin arttığı bir gerçektir (Çelenk, 2003, s. 5). Aileler öğretim sürecine sağlıklı bir şekilde dâhil olduklarında öğrencilerin okula ve derslere yönelik tutumlarıyla ilgili olumlu sonuçlar elde edilebilir. Aksi halde ise öğrencilerde olumsuz tutumlar gelişebilir. Nitekim "Öğretmenlerine Göre Ortaokul Din, Ahlak Ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerinde Karşılaşılan Sorunlar" adlı araştırmada katılımcıların büyük bir bölümü velilerin derslere karşı ilgisiz olduğunu ve öğrencileri derse ilgi göstermeleri konusunda teşvik etmediklerini dile getirmişlerdir (Aşlamacı ve Gök, 2019, s. 367). Başkonak'ın (2022, s. 210) yaptığı bir araştırmada da ailelerin ilgisiz oluşunun hafızlık sürecini olumsuz etkilediği tespit edilmiştir. Benzer sonuçların Kur'an-ı Kerim dersine yönelik tutumlar için de geçerli olacağı söylenebilir.

Derste farklı yöntem ve teknikler kullanmak

Ö 13: Dersi farklı yöntemlerle işlemeye çalışıyorum. (Erkek, Lisans mezunu, 5. yılını çalışıyor)

Ö 14: Koro çalışması, okumaya sen devam et etkinliği, bir ayet etkinliği gibi sınıfın tamamının katıldığı etkinlikler yaptırıyorum. (Kadın, Lisans mezunu, 10. yılını çalışıyor)

Ö 7: Video izlemeyi seviyorlar. Bu yüzden sıklıkla akıllı tahtayı ve Kur'an-ı Kerim öğretim uygulamalarını kullanıyorum. (Kadın, Lisans mezunu, 15. yılını çalışıyor)

Ö 9: Hatim programı, Ezber yarışmaları, Yüzüne yarışmaları yaptırıyorum. (Erkek, Yüksek Lisans mezunu, 26. yılını çalışıyor)

Görüşüne başvurulmuş öğretmenlerden dördü (Ö 7, Ö 9, Ö 13, Ö 14) öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik olumsuz tutumlarını derste farklı yöntem ve teknikler kullanarak ortadan kaldırmaya çalıştıklarını ifade etmiştir. Bir problemin çözülmesi, bir deneyin sonuçlandırılması, bir konunun öğrenilmesi ya da öğretilmesi vb. hedeflere ulaşmak için bilinçli olarak seçilen ve takip edilen yola öğretim yöntemi denir. Öğrenme-öğretme

sürecinde öğrencilere belirlenen davranışların kazandırılması için uygun öğretim yöntemleri seçilmelidir. Öğretim yöntemi seçilirken hedefler, öğretim programı, konunun özelliği, öğretmenin yönetime yatkınlığı, maliyet, zaman, vb. etkenler dikkate alınmalıdır. Etkili bir öğretme-öğrenme süresi için uygun yöntemlerin kullanılması gerekir (Güven, 2019, s. 34).

Kur'an-ı Kerim öğretiminde geçmişten günümüze kullanılan birçok yöntem bulunmaktadır (Yılmaz, 2021, s. 156). Kur'an-ı Kerim öğretiminde farklı yöntem ve teknikleri kullanmak öğrencilerin derse yönelik duygu, düşünce ve davranışlarında değişikliklere neden olabilir. Bazı yöntem ve tekniklerin yanlış kullanımı öğrencilerde derse yönelik olumsuz tutum gelişmesine neden olabilir. Yapılan araştırmalarda öğrencilerin bir derse karşı olumsuz tutum geliştirmesinin altında yatan sebepler arasında öğretmenin derste kullandığı öğretim yöntemlerinin de etkili olduğu tespit edilmiştir (Koca ve diğerleri, 2006, s. 138). Kur'an kursu öğretmenleriyle yapılan bir araştırmada eski yöntemlerin öğrencinin ilgisini çekmediği, farklı ve yeni öğretim yöntemlerine ihtiyaç duyulduğuna dair bulgulara ulaşılmıştır (Demirezen ve Korkmaz, 2018, s. 51). Başkonak'ın (2022, s. 209) yaptığı bir araştırmada ise öğrencilerin daha kolay ve kalıcı ezber yapabilmelerini sağlamak adına öğretmenlerin farklı öğretim yöntemleri ile çeşitli materyaller kullandıkları tespit edilmiştir. Buna göre öğretmenlerin derste uygun yöntem ve teknikler kullanmasının öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik tutumlarını olumlu yönde etkileyeceği söylenebilir.

Öğrenciyle bireysel görüşmeler yapmak

Ö 18: Çoğu zaman birebir ilgilenerek çözmeye çalışıyoruz. (Erkek, Lisans mezunu, 35. yılını çalışıyor)

Ö 17: Öğrenci ile mutlaka durumu konuşmak gerekir. Öğrencinin kendini ifade etmesini sağlamak sorunu çözmek için çok önemlidir. (Kadın, Lisans mezunu, 6. yılını çalışıyor)

Görüşüne başvuru alan iki öğretmen (Ö 17 ve Ö 18) öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik olumsuz tutumlarını ortadan kaldırmak için onlarla bireysel görüşmeler yapılması gerektiğini, onlarla birebir ilgilenmek gerektiğini ifade etmiştir. Bireysel görüşme, kişiyi zorlayan her türlü sorunun danışan ile birlikte çözümlenmesi süreci olarak tanımlanır.

Öğretmenler bireysel görüşmeler yoluyla öğrencinin kişisel, sosyal ve akademik olarak içinde bulunduğu zor koşullarla baş etme becerileri geliştirmesine yardımcı olabilirler (İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2023). Adıgüzel'e (2003, s. 208) göre Kur'an-ı Kerim dersini yürüten öğretmenlerin sınıfta veya teneffüslerde, öğrencilerle birebir iletişim kurması, onların sorunlarıyla yakinen ilgilenmesi öğrencilerin başarılarını artırır. Bir araştırmada Kur'an-ı Kerim dersinde ortaya çıkan öğrenci kaynaklı olumsuz davranışları gidermek için öğrencilerle konuşup onlara nasihatte bulunulması gerektiği ifade edilmiştir (Karateke, 2015, s. 160). Buna göre öğretmenlerin, öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik olumsuz tutumlarının tespiti ve ortadan kaldırılması adına onlarla birebir ilgilenip görüşmeler yapmasının faydalı olacağı söylenebilir.

Öğretmeni ve dersi sevdirmek

Ö 15: Öncelikle öğretmeni ve dersi sevdirmeye yoluna gidiyoruz. (Erkek, Yüksek Lisans mezunu, 15. yılını çalışıyor)

(Ö 15) öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik olumsuz tutumlarını ortadan kaldırmak için öğretmeni ve Kur'an-ı Kerim dersini sevdirmeye yolunu seçtiğini ifade etmiştir. Sevgi, çocukların eğitiminde önemli etkisi olan faktörlerden biridir (Kayadibi, 2002, s. 33). İyi bir öğretmen gerek kendini ve gerekse dersini sevdirmelidir. Öğretmen, öğrencilerine karşı merhametli ve sevecen olduğu gibi, onlardan gelecek bazı olumsuz davranışlara karşı da, oldukça sabırlı, soğukkanlı ve hoşgörülü olmalıdır (Adıgüzel, 2003, s. 203). Öğretmenin öğrenciye karşı sevgi göstermesi, onunla ilgilenmesi, öğrencide derse ve öğretmene yönelik olumlu tutumların gelişmesine katkı sağlayabilir. Öğrenciye karşı sert, kaba, katı vb. davranışlarda bulunmak ise onun olumsuz tutum geliştirmesine yol açabilir. Literatürde yer alan bazı araştırmalara bakıldığında öğretmenin öğrenciye karşı sergilediği tavırları, öğrencinin dersle ilgili yaşadığı olumsuz deneyimler, öğrencilerin bir derse karşı olumsuz tutum geliştirmesine neden olmaktadır (Koca ve diğerleri, 2006, s. 138). Başka bir araştırmada hafızlık öğrencilerini motive eden faktörler arasında öğretmen faktörünün çok güçlü olduğuna dair bulgulara ulaşılmıştır (Osmanoğlu ve Gökşun, 2019, s. 152). Şu halde öğretmenlerin gerek Kur'an-ı Kerim dersini gerekse kendilerini öğrencilere sevdirmelerinin, öğrencilerdeki derse yönelik olumsuz tutumların ortadan kaldırılması noktasında faydalı olacağı söylenebilir.

Buraya kadar ifade edilenlerden de anlaşılacağı üzere araştırmaya katılan öğretmenler öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik olumsuz tutumlarını ortadan kaldırmak adına farklı türde çözüm önerileri sunmuşlardır. Bu önerilerden bazılarının hâlihazırda uygulanmakta olduğu bazılarının ise uygulanabilecek öneriler olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenler; ödül veya ceza yoluna başvurarak, velilerle iletişime geçerek, derste farklı yöntem ve teknikler kullanarak, öğrencilerle bireysel görüşmeler yaparak, öğretmeni ve dersi sevdirek öğrencilerdeki derse yönelik olumsuz tutumları ortadan kaldırmaya çalıştıklarını ifade etmişlerdir.

Araştırmaya katılan öğretmenlere Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrencinin ailesinden kaynaklanan sorunlar olup olmadığı sorulmuştur. Bu kategoride elde edilen veriler aşağıdaki başlık altında analiz edilmiştir.

2.1.2. Öğrencinin Ailesinden Kaynaklanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri

“İmam-Hatip Ortaokullarında Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrenciden kaynaklanan sorunlar” temalı çalışmada yer alan ikinci kategori Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrencinin ailesinden kaynaklanan sorunlar olup olmadığıdır. Bu kapsamda araştırmaya katılan öğretmenlere “Öğrencilerin ailesinin eğitim düzeyi, din eğitimi düzeyi, öğrenciye karşı ilgi düzeyi Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açmakta mıdır?, Bu sorunlara ilişkin çözüm önerileriniz nelerdir?” soruları sorulmuştur. Söz konusu sorunlar ve çözüm önerileri iki alt başlık altında ele alınmıştır.

2.1.2.1. Öğrencinin Ailesinden Kaynaklı Sorun Yaşanma Durumu

Araştırmaya katılan 19 öğretmen (Ö 1, Ö 2, Ö 3, Ö 4, Ö 5, Ö 6, Ö 7, Ö 8, Ö 9, Ö 10, Ö 11, Ö 12, Ö 13, Ö 14, Ö 15, Ö 17, Ö 18, Ö 19 ve Ö 20) öğrencilerin ailelerinden kaynaklı sorunlar yaşadıklarını bir öğretmen (Ö 16) ise sorun yaşamadığını ifade etmiştir. Dolayısıyla bu görüşlerin iki alt kategoride toplandığı görülmüştür. Bu alt kategoriler şu şekilde tanımlanmıştır: a) “Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrencinin ailesinden kaynaklı sorunlar yaşanıyor.” b) “Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrencinin ailesinden kaynaklı sorunlar yaşanmıyor.”

a) Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrencinin ailesinden kaynaklı sorunlar yaşanıyor.

Aile; kan bağı, evlilik vb. yasal yollarla, aralarında akrabalık ilişkisi bulunan bireylerden oluşan; bireylerin temel ihtiyaçlarının karşılandığı, topluma uyum ve katılımların sağlandığı ve düzenlendiği bir birimdir (Epik ve diğerleri, 2017, s. 1). Çocuğun okul başarısını etkileyen nedenlerin en önemlilerinden biri aile faktörüdür. Ailenin eğitim durumu, ekonomik durumu, ailevi sorunlar, ailenin çocuğa, okula, eğitim-öğretime karşı tutumları vb. hususlar çocuğun okul başarısını etkiler (Dam, 2008, s. 83). Benzer şekilde çocuğun din eğitiminde de ailenin önemli bir yeri vardır (Gümrükçüoğlu, 2017, s. 1). Ailenin çocuğuna karşı tutum ve davranışları, aile içi iletişim durumu, anne-babanın eğitim/din eğitimi düzeyi, ailenin dinî hassasiyetleri vb. unsurlar çocuğun din eğitimi olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilir (Ünal, 2008, s. 6-73). Aileden kaynaklı bu durumların Kur'an-ı Kerim öğretimini de etkileyeceği ifade edilebilir.

Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrencilerin ailelerinden kaynaklanan sorunlar olduğunu ifade eden öğretmenlerin görüşleri analiz edildiğinde bazı öğretmenlerin sorunlara, bazı öğretmenlerin ise sorunların yol açtığı olumsuz durumlara değindiği görülmüştür. Belirtilen görüşlere aşağıda paragraflar halinde yer verilmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerden bazıları Kur'an öğretiminde öğrencinin ailesinden kaynaklanan sorunların neler olduğuna değinmişlerdir. Bu öğretmenlere ait görüşler aşağıda yer almaktadır:

Ö 15: Evde Kur'an okumasını bilmeyen veya öğretecek zamanı bulamayan velilerin olması ödevlerin yapılamamasına neden oluyor. (Erkek, Yüksek Lisans mezunu, 15. yılını çalışıyor)

Ö 7: Veli Kur'an konusunda bilgili olmadığı için ödevlerde çocuğuna yardımcı olamıyor. (Kadın, Lisans mezunu, 15. yılını çalışıyor)

Ö 8: Aile alakasız ise evde ders takibini yapmıyor. (Kadın, Lisans mezunu, 8. yılını çalışıyor)

Ö 2: Ailenin ilgisiz oluşu Kur'an öğretimini olumsuz etkiliyor. (Kadın, Yüksek Lisans mezunu, 9. yılını çalışıyor)

Ö 20: Kimi aileler de var ki yüksekokul mezunu olmasına rağmen yeterince dinî hassasiyeti yoksa bu durum Kur'an öğretiminde sorun oluşturuyor. (Erkek, Lisans mezunu, 12. yılını çalışıyor)

Ö 10: Öğrencinin ailesinin eğitim düzeyi, din eğitimi düzeyi Kur'an öğretiminde bazen sorunlara yol açabiliyor. (Erkek, Lisans mezunu, 34. yılını çalışıyor)

Görüşüne başvurulmuş öğretmenlerden bir kısmı ailelerin Kur'an okumasını bilmemelerinin, Kur'an öğretmeye yetecek zamanlarının olmayışının, ilgisiz oluşlarının, dini hassasiyetlerinin yetersiz oluşunun Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açtığını ifade etmişlerdir. Ö 7 ve Ö 15 ailelerin Kur'an-ı Kerim okumasını bilmedikleri için çocuklarına ev ödevlerinde yardımcı olamadıklarını dile getirmiştir. Ö 8 ilgisiz ailelerin ders takibi yapmadıklarını, Ö 2 ise ilgisiz ailelerin Kur'an-ı Kerim öğretimini olumsuz etkilediklerini ifade etmiştir. Ö 20 bazı ailelerin eğitim seviyesi yüksek olmasına rağmen dinî hassasiyetlerinin düşük oluşunun Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açtığını belirtmiştir. Ö 10 ise ailelerin eğitim/din eğitimi düzeylerinin Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorun oluşturabileceğini ifade etmiştir. Bir araştırmada ailelerin yoğun çalışma hayatları nedeniyle zaman yetersizliği, yoğunluk ve yorgunluğa bağlı stresi, velilerin ev temelli aile katılımlarını engelleyen etmenler arasında yer aldığı tespit edilmiştir (Erkan ve diğerleri, 2016, s. 22-230). Seçmeli din dersleriyle ilgili bir araştırmada velilerin ilgisiz oluşuna, öğrenciyi desteklemediklerine, eğitim öğretim sürecine katkı sunmadıklarına dair bulgulara rastlanmıştır (Aşlamacı ve Gök, 2019, s. 367). Kur'an kurslarıyla ilgili yapılan bir araştırmada ise velilerin kurslara karşı ilgisiz olduklarına, öğrencilerinin eğitimi konusunda ilgisiz davrandıklarına dair bulgular elde edilmiştir (Korkmaz, 2018, s. 360-361). "Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Uzaktan Hafızlık Eğitimi" isimli bir araştırmada da velilerin ilgisizliği hafızlık sürecinde yaşanan sorunlar arasında ifade edilmiştir (Başkonak, 2022, s. 214-215). Belirtilen bulgulardan hareketle Kur'an-ı Kerim öğretiminde ortaya çıkan sorunların bir bölümünün aileden kaynaklandığı söylenebilir. Öğrencilerin ailelerinden kaynaklanan bu sorunların yol açtığı olumsuz durumlarla ilgili öğretmen görüşleri aşağıda ele alınmıştır:

Ö 7: *Bu öğrencilerle sıfırdan başladığımız için ilerlememiz daha zor oluyor. Veli de bu konuda bilgili olmadığı için ödevlerde çocuğuna yardımcı olamıyor.* (Kadın, Lisans mezunu, 15. yılını çalışıyor)

Ö 15: *Evde Kur'an okumasını bilmeyen veya öğretecek zamanı bulamayan velilerin olması ödevlerin yapılamamasına neden oluyor.* (Erkek, Yüksek Lisans mezunu, 15. yılını çalışıyor)

Ö 12: *İlgisiz ailelerin çocukları derse karşı ilgisiz oluyor.* (Kadın, Lisans mezunu, 17. yılını çalışıyor)

Ö 8: *Kendisi de alakasız ise evde ders takibini yapmıyor.* (Kadın, Lisans mezunu, 8. yılını çalışıyor)

Ö 10: *Yanlış öğretilen harfleri, mahreçleri ve tecvit kurallarını düzeltmek çok zor oluyor. Bazen imkânsız gibi bir şey.* (Erkek, Lisans mezunu, 34. yılını çalışıyor)

Görüşüne başvurulmuş öğretmenler aileden kaynaklanan sorunların Kur'an öğretiminde birtakım olumsuzluklara yol açtığını ifade etmişlerdir. Ö 7 ve Ö 15 Kur'an okumasını bilmeyen ailelerin çocuklarına ev ödevlerinde yardımcı olmadıklarını dile getirmiştir. Ö 7 Kur'an okumasını bilmeyen ailelerin çocuklarıyla yapılan öğretimin çok yavaş ilerlediğini belirtmiştir. Ö 12 Kur'an-ı Kerim dersine karşı ilgisiz ailelerin çocuklarının da ilgisiz olduğunu ifade etmiş, Ö 10 ise bazı ailelerin çocuklarına harfleri, harflerin mahreçlerini ve tecvit kurallarını yanlış öğrettiklerini belirtmiştir.

Öğrenme-öğretme sürecine ilişkin olarak okul başarısını artıran faktörler üzerinde yapılan araştırmalarda, okul-aile dayanışmasının önemli bir etkiye sahip olduğu ortaya çıkmıştır (Çelenk, 2003, s. 1). Bu araştırmaların sonuçlarına göre çocuklarına destek olan, çocuklarına ilgi ve şefkat gösteren, okul ile sürekli iletişim halinde olan ailelerin çocukları daha başarılı olmaktadır (Çelenk, 2003, s. 5). Özellikle erken dönemlerde eğitim-öğretim faaliyetlerine aile katılımı sağlandığında çocuklarda akademik başarı artmaktadır (Keçeli-kaysılı, 2008, s. 78-79). Bir araştırmada öğrencilerin akademik başarısızlıklarının nedenleri arasında velinin eğitime önem vermemesi ve eğitimin gerekliliğine inanmaması, velinin çocuğunu takip etmemesi ve kendine düşen görevi yerine getirmemesi, ailenin eğitimsizliği gibi durumların yer aldığı tespit edilmiştir (Altun,

2009, s. 570). Başka bir araştırmada velilerin bilgi eksikliği nedeniyle çocuklarının ödevlerine yardımcı olamadıklarına dair bulgular elde edilmiştir (Kutluca ve Aydın, 2010, s. 69). Bir diğer araştırmada ise öğrencinin DKAB dersi başarı düzeyi ile ailenin öğrencinin derslerine karşı ilgisi arasında anlamlı farklılaşmalar tespit edilmiştir (Şeker, 2013, s. 144). Tüm bu bulgulardan hareketle aileden kaynaklanan bazı sorunların Kur'an-ı Kerim öğretiminde başka sorunlara yol açacağı söylenebilir. Görüşüne başvurulmuş öğretmenlerden sadece biri Kur'an-ı Kerim öğretiminde ailelerin sorun oluşturmadığını ifade etmiştir. Öğretmenlerden elde edilen veri aşağıdaki başlık altında ele alınmıştır.

b) Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrencinin ailesinden kaynaklı sorunlar yaşanmıyor.

Araştırmaya katılan öğretmenlerden sadece biri (Ö 16) Kur'an öğretiminde öğrencinin ailesinden kaynaklanan sorunlar olmadığını ifade etmiştir. Bu öğretmenin görüşü şöyledir:

Ö 16: Okulumuzdaki çocukların aileleri bu konuda bilinçli ailelerden oluşuyor. Kur'an öğretimi konusunda her zaman bizi destekliyorlar. (Kadın, Lisans mezunu, 8. yılını çalışıyor)

Görüşüne başvurulmuş öğretmen öğrencilerin ailelerinin Kur'an öğretimi konusunda bilinçli olduklarını, öğretmenleri desteklediklerini bu nedenle de aileden kaynaklı sorunlar yaşamadıklarını ifade etmiştir. Bu öğretmen diğerlerinden farklı düşünmektedir. Söz konusu bu öğretmenin veli profili farklı olabilir. Ailelerin bilinçli olmaları, öğretmenlerle işbirliği içerisinde olmaları Kur'an-ı Kerim öğretimi açısından elbette faydalı olacaktır. Ancak literatürde yer alan konuyla ilgili araştırma sonuçlarına bakıldığında çocuğun başarısını olumsuz yönde etkileyen unsurlar arasında aileler de yer almaktadır (Çelenk, 2003; Dam, 2008; Erkan ve diğerleri, 2016; Çelebi ve Çopur, 2019).

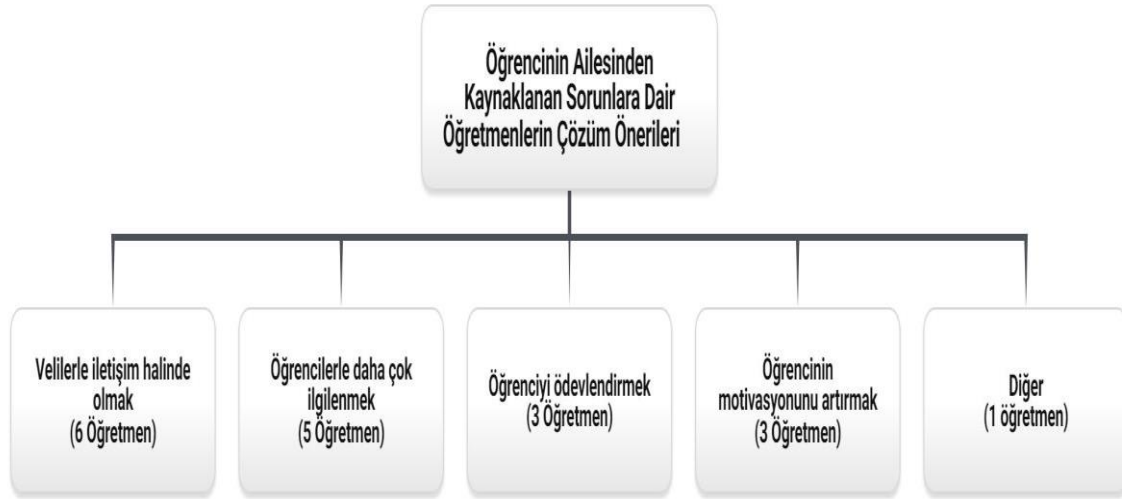
Buraya kadar ele alınan boyutlardan ve bu boyutlara dair öğretmen görüşlerinden de anlaşılacağı üzere araştırmaya katılan öğretmenlerin tamamına yakını Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrencilerin ailelerinden kaynaklanan sorunlar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bazı öğretmenler ailelerden kaynaklanan sorunlara, bazı öğretmenler ise bu sorunların yol açtığı olumsuz durumlara değinmişlerdir. Bir öğretmen ise (Ö 16) Kur'an-

1 Kerim öğretiminde öğrencilerin ailelerinden kaynaklı sorun yaşamadığını ifade etmiştir. Öğretmenlere göre ailelerin Kur'an okumayı bilmeyişleri, Kur'an öğretmeye yetecek zamanlarının olmayışı, ilgisiz oluşları, dini hassasiyetlerinin yetersiz oluşu Kur'an-ı Kerim öğretiminde aileden kaynaklanan sorunlar arasında yer almaktadır. Öğretmenler bu sorunlar nedeniyle çocukların Kur'an-ı Kerim dersine karşı ilgisiz olduklarını, ailelerin çocuklarına ev ödevlerinde yardımcı olamadıklarını, bu nedenle öğretimin çok yavaş ilerlediğini ifade etmişlerdir. Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrencinin ailesinden kaynaklı sorunlar yaşadıklarını ifade eden öğretmenlere bu soruna yönelik çözüm önerilerinin olup olmadığı sorulmuştur. Öğretmenlerden elde edilen veriler aşağıda yer alan başlık altında ele alınmıştır.

2.1.2.2. Öğrencinin Ailesinden Kaynaklanan Sorunlara Dair Çözüm Önerileri

Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrencilerin ailelerinden kaynaklanan sorunlar olduğunu düşünen öğretmenlerin bu sorunların çözümüne ilişkin görüşleri analiz edildiğinde ortaya çıkan uygulama veya çözüm önerileri aşağıdaki görselde yer almaktadır:

Şekil 2.3. Öğrencinin Ailesinden Kaynaklanan Sorunlara Dair Çözüm Önerileri

Görsel incelendiğinde öğretmenlerin öğrencilerin ailelerinden kaynaklanan sorunlara dair beş farklı alanda uygulama yaptıkları veya çözüm önerisi sundukları görülmektedir. Her bir alan aşağıda ayrı ayrı ele alınmıştır.

Velilerle iletişim halinde olmak

Ö 2: *Whatsapp veya SMS yoluyla veliyle iletişime geçiyorum.* (Kadın, Yüksek Lisans mezunu, 9. yılını çalışıyor)

Ö 8: *Velilerle iletişime geçiyorum. Veli toplantılarında dersi çok önemsememiz gerektiğinden bahsediyorum. Kur'an-ı Kerim dersinin önemini velilere de anlatıyorum.* (Kadın, Lisans mezunu, 8. yılını çalışıyor)

Ö 12: *Veli işbirliği yapılmalı. Velilerle sık sık görüşüyorum.* (Kadın, Lisans mezunu, 17. yılını çalışıyor)

Ö 13: *Aile ile özel olarak görüşmeler yaptım. Çocukları çok boş bırakmalarını ve aşırı sıklamalarını söyledim.* (Erkek, Lisans mezunu, 5. yılını çalışıyor)

Ö 19: *Ödevini yapmayanların aileleri ile görüşüyorum.* (Erkek, Lisans mezunu, 13. yılını çalışıyor)

Ö 20: *Problem yaşayan öğrencilerin aileleri ile iletişime geçiyorum.* (Erkek, Lisans mezunu, 12. yılını çalışıyor)

Görüşüne başvurulmuş öğretmenlerden altısı (Ö 2, Ö 8, Ö 12, Ö 13, Ö 19 ve Ö 20) velilerle iletişime geçtiklerini ifade etmiştir. Öğrenci başarısını etkileyen faktörlerden biri de velilerdir. Okul ile ortak program üzerinde görüş birliği sağlayarak düzenli iletişim içinde bulunan, bu ortak anlayış içinde çocuğuna eğitim desteği sağlayan velilerin çocuklarının okul başarılarının daha da yüksek olduğunu tespit etmiştir (Çelenk, 2003, s. 32). Bir araştırmada görüşlerine başvurulmuş öğretmenler, velilerden öğretmenle işbirliği yapmasını, öğretmene destek olmasını ve öğretmene güvenmesini beklemektedirler (Babaoğlan ve diğerleri, 2018, s. 59). İmam-Hatip Ortaokullarıyla ilgili yapılan bir araştırmaya katılan öğretmenler velilerin öğrencilerin eğitimleri konusunda bilgi sahibi olmalarının ve okulda verilen eğitime destek olmalarının gerekli olduğunu ifade etmişlerdir (Yurtsever, 2019, s. 62). Şu halde Kur'an-ı Kerim öğretiminde velilerden kaynaklanan sorunların çözümü için velilerle iletişim halinde olmanın, onlarla işbirliği yapmanın faydalı olacağı söylenebilir.

Öğrencilerle daha çok ilgilenmek

Ö 7: Hiç bilmeyen öğrencilerime ayrı bir program uyguluyorum. Onlarla birebirde daha fazla ilgilenmeye ve onlara daha çok okutmaya dikkat ediyorum. (Kadın, Lisans mezunu, 15. yılını çalışıyor)

Ö 4: Öğrenciye daha fazla vakit ayırıyorum. Dersin teneffüsüne çıkmıyorum. (Erkek, Lisans mezunu, 13. yılını çalışıyor)

Ö 17: Evde çalıştırılma imkânı olmayan öğrencilerle özel olarak ilgilenmeye çalışıyorum. (Kadın, Lisans mezunu, 6. yılını çalışıyor)

Ö 18: Ailesinden görmediği ilgiyi ben göstermeye çalışıyorum. (Erkek, Lisans mezunu, 35. yılını çalışıyor)

Ö 5: Önce çocuğun dilini çözmeliyiz. Çocuğu çözmeden bir şey veremiyoruz. Sınıf içinde çocuğa değer vermeli, yaptığı küçük bile olsa iyi bir şeyi överek iletişim kurmaya çalışmalıyız. (Kadın, Lisans mezunu, 19. yılını çalışıyor)

Öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde aile kaynaklı sorunların çözümü için dört öğretmenin (Ö 4, Ö 7, Ö 17 ve Ö 18) yaptıkları uygulamalara, bir öğretmenin (Ö 5) ise yapılabilecek uygulamaya değindiği anlaşılmaktadır. Öğrenme bireye özgü bir etkinliktir. Bu nedenle öğretimde bireysellik önemlidir. Bu konuda geliştirilen modellerden biri de bireyselleştirilmiş öğretim modelidir. Bu model her öğrencinin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda araç-gereç, yöntem-tekniklerin kullanılması gerekliliğini vurgulayan bir öğretim modelidir. Böylelikle öğrencilerin öğrenme sürecine aktif katılımı ve kendi öğrenme hızında öğrenmesine olanak sağlanmış olur (Sarı, 2022, s. 9-16). Diğer taraftan öğrenme-öğretme sürecinde öğrenci ile doğrudan iletişim kuran, öğrencinin ilgi ve ihtiyaçlarının farkında olan, öğrenciyi destekleyen öğretmenler öğrencilerin akademik başarı düzeyini etkilerler (Yıldırım, 2000, s. 173-174). Nitekim bir araştırmada öğretmenlerin öğrencilerle kurduğu güçlü iletişimin, onların okul başarıları üzerinde etkili olduğu bulgusuna ulaşılmıştır (Akkurt ve Karabağ Köse, 2019, s. 10). Adıgüzel'e (2003, s. 205-207) göre Kur'an-ı Kerim öğretmenin öğrencilerle iletişim halinde olması, öğrencileri çok iyi tanınması, öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik hazırbulunuşluk seviyelerini tespit edip ona göre program uygulaması oldukça önemlidir.

Şu halde öğretmenlerin Kur'an-ı Kerim öğretiminde aile kaynaklı sorun yaşayan öğrencilerle daha çok ilgilenip onlara farklı programlar uygulamasının öğrencilerin ders başarısına katkı sağlayacağı söylenebilir.

Öğrenciyi ödevlendirmek

Ö 19: Ödevlendirme yoluna başvuruyorum. (Erkek, Lisans mezunu, 13. yılını çalışıyor)

Ö 3: İnternet üzerinden dersi takip edebileceği sayfalara yönlendiriyorum. (Kadın, Yüksek Lisans mezunu, 18. yılını çalışıyor)

Ö 15: Mobil uygulama veya video uygulamalarından destek almalarını sağlamaya çalışıyoruz. (Erkek, Yüksek Lisans mezunu, 15. yılını çalışıyor)

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere üç öğretmen çeşitli kanallar aracılığıyla öğrencileri ödevlendirdiklerini ifade etmiştir. Ödev; öğrencilerin öğrendiklerini pekiştirmeleri, bir sonraki ders için hazırlanmaları, yeni bilgi ve beceriler kazanmaları vb. amaçlarla verilir (Aydın, 2014, s. 397- 398). Verilen ödevlerin öğrencinin seviyesine uygun olması, zor ve vakit alıcı olmaması, çok fazla miktarda olmaması, öğrencide olumsuz tutumlara yol açacak nitelikte olmaması gerekir. Bir araştırmada ödevlendirmelerin öğrencilerin akademik başarısını artırdığına, ders tekrarı yapma ve planlı çalışma alışkanlığı kazandırdığına ilişkin bulgular elde edilmiştir (Yel ve Ural, 2020, s. 439). Bayraktar'a (2017, s. 78) göre Kur'an-ı Kerim öğretim sürecinde öğrenciye ödev verilmeli bu sayede öğrencinin öğrenme süreci kesintiye uğratılmamalıdır. Şu hâlde Kur'an-ı Kerim öğretiminde aile kaynaklı sorun yaşayan öğrencilere derste öğrendiklerini pekiştirmek ve öğrenilenlerin kalıcılığını sağlamak amacıyla ev ödevi verilmesinin öğrencilerin ders başarısına katkı sağlayacağı söylenebilir. Ancak öğretmen sadece ödev vermekle yetinmemeli, ödevlerin nasıl yapılacağı konusunda öğrencileri bilgilendirmeli, velilerle sürekli iletişim hâlinde olarak ödevlerin yapılmasını sağlamalı, okulda da bizzat ödevlerin yapılıp yapılmadığını kontrol etmelidir. Aksi halde aile kaynaklı sorunların çözümü için başvurulan ödevlendirme yolunun istenen sonuca ulaştırması mümkün olmayabilir.

Öğrencinin motivasyonunu artırmak

Ö 14: Her şey sevgide bitiyor. Eğer dersi severse ilgi ve çalışma oluyor. Öğrencinin dersi sevmesi için çabalıyorum. (Kadın, Lisans mezunu, 10. yılını çalışıyor)

Ö 6: Okulda öğrenciye yapabileceğini, yaptığı zaman mükâfat alacağını, Kur'an okumanın güzelliklerini anlatmaya çalışıyorum. (Kadın, Lisans mezunu, 18. yılını çalışıyor)

Ö 9: Her okulda bir tilavet odası olmalı ve aktif olarak kullanılmalı. Dersler bu odada işlenmeli. Sınıflara girildiğinde güdüleme için derste başlamadan önce Kur'an-ı Kerim kıraati yapılmalı. Yasin, Mülk ve Nebe surelerinin ayrı bir cezbediciliği var. Özellikle bu sureler okunmalı. (Erkek, Yüksek Lisans mezunu, 26. yılını çalışıyor)

Yukarıdaki görüşler incelendiğinde bazı öğretmenler aile kaynaklı sorunların çözümü için öğrencinin motivasyonunu artıracak çeşitli uygulama veya çözüm önerilerinden bahsetmişlerdir. Bilinçli ya da bilinçdışı itici güçlerin insan davranışını bir takım amaçlara yönlendirmesine motivasyon denir (Karakaş, 2017). Bireyin içsel ihtiyaçları için geliştirdiği tepkilere içsel motivasyon; bireye dışarıdan verilen pekiştireçler sonucu ortaya çıkan tepkilere ise dışsal motivasyon adı verilir (Akbaba, 2006, s. 345). Motivasyon öğrencinin davranışlarının yönünü, şiddetini, kararlılığını etkiler (Akbaba, 2006, s. 343).

Öğrencilerin motivasyon düzeyi ile akademik başarıları arasında doğrusal bir ilişki olduğu ifade edilebilir. Bir araştırmada öğrencilerin motivasyon düzeyi arttıkça akademik başarının arttığına dair bulgular elde edilmiştir (İflazoğlu ve Tümkaya, 2008, s. 70). Hafızlık eğitiminde başarılı olan öğrencilerle yapılan bir araştırmada içsel ve dışsal motivasyon kaynaklarının öğrenci başarısında etkili olduğuna, içsel motivasyon kaynakları ile süreci yöneten öğrencilerin daha başarılı olduklarına dair bulgulara ulaşılmıştır (Osmanoğlu ve Göksun, 2019, s. 192). Başkonak'ın (2022, s. 212) yaptığı bir araştırmada da hafızlık sürecinin sağlıklı bir şekilde devam edebilmesi için öğreticilerin çeşitli yöntemlerle öğrencilerin motivasyonlarını artırmaya çalıştıkları tespit edilmiştir. Buradan hareketle aile kaynaklı sorunlar yaşayan öğrencileri içsel ve dışsal kaynaklarla motive etmenin onların ders başarısına katkı sağlayacağı söylenebilir.

Diğer

Ö 11: Velilerdeki çocuk zorlanır, yapamaz, diğer dersleri bundan olumsuz etkilenir, okul başarısı düşer gibi önyargıların kaldırılması gerekir. (Erkek, Lisans mezunu, 12. yılını çalışıyor)

Yukarıdaki ifadede de anlaşılacağı üzere bir öğretmen (Ö 11) velilerin; öğrencinin zorlanacağına, diğer derslerinin olumsuz etkileneceğine, akademik başarısının düşeceğine dair önyargılarının giderilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Belirli bir grup veya kişiyle herhangi bir deneyim olmaksızın peşinen oluşturulmuş bulunan olumsuz tutumlara önyargı denir (Karakaş, 2017). Önyargılar aileden, yaşanan çevreden ve toplumdan edinilir (Demir, 2021, s. 1430). Gerek aileden gerek çevreden gerekse toplumdan edinilen önyargılar öğrencilerin öğrenme-öğretme süreçlerini etkileyebilir. Bir araştırmada bazı öğrencilerin DKAB dersine yönelik önyargıları nedeniyle derse gereken ilgiyi göstermediklerine dair bulgular elde edilmiştir (Kayan, 2020, s. 125). Benzer durumların Kur'an-ı Kerim dersinde de yaşanacağı söylenebilir. Buna göre ailelerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik önyargılarının giderilmesinin öğrencilerin ders başarısına katkı sağlayacağı ifade edilebilir. Ailelerin önyargılarının giderilmesi konusunda en önemli görev öğretmenlere düşmektedir.

Buraya kadar ifade edilenlerden de anlaşılacağı üzere araştırmaya katılan öğretmenler Kur'an-ı Kerim dersine yönelik öğrencilerin ailelerinden kaynaklanan sorunlarla ilgili farklı türde çözüm önerileri sunmuşlardır. Bu önerilerden bazılarının hâlihazırda uygulanmakta olduğu bazılarının ise uygulanabilecek öneriler olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenler; velilerle iletişime geçerek, öğrencilerle daha fazla ilgilenerek, öğrencileri ödevlendirerek, öğrencilerin motivasyonunu artırarak, velilerdeki derse yönelik önyargıları kaldırarak sorunları ortadan kaldırmaya çalıştıklarını ifade etmişlerdir.

Araştırmaya katılan öğretmenlere öğrencinin Kur'an-ı Kerim dersiyle ilgili ön öğrenmelerinin Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açıp açmadığı sorulmuştur. Bu kategoride elde edilen veriler aşağıdaki başlık altında analiz edilmiştir.

2.1.3. Öğrencinin Kur'an-ı Kerim Dersine Yönelik Ön Öğrenmelerinden Kaynaklanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Çalışmamızda yer alan üçüncü kategori Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrencinin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik ön öğrenmelerinin sorunlara yol açıp açmadığıdır. Bu kapsamda araştırmaya katılan öğretmenlere “Kur'an-ı Kerim ile ilgili farklı düzeyde ön öğrenmelere sahip öğrenciler (Kur'an-ı Kerim okumasını hiç bilmeyenler, Kur'an-ı Kerim okumasını bilenler, Kur'an-ı Kerim okumasını çok iyi bilenler) Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açmakta mıdır?, Bu sorunlara ilişkin çözüm önerileriniz nelerdir?” soruları sorulmuştur. Söz konusu ortaya çıkan sorunlar ve çözüm önerileri iki alt başlık altında ele alınmıştır.

2.1.3.1. Öğrencinin Kur'an-ı Kerim Dersine Yönelik Ön Öğrenme Düzeyleriyle İlgili Sorun Yaşanma Durumu

Araştırmaya katılan 17 öğretmen (Ö 1, Ö 2, Ö 3, Ö 4, Ö 5, Ö 6, Ö 7, Ö 8, Ö 10, Ö 11, Ö 12, Ö 13, Ö 14, Ö 15, Ö 16, Ö 18, Ö 20) öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik farklı düzeyde ön öğrenmelere sahip olmaları nedeniyle sorunlar yaşadıklarını ifade etmiş, üç öğretmen (Ö 9, Ö 17 ve Ö 19) ise bu konuda herhangi bir sorun yaşamadıklarını ifade etmiştir. Dolayısıyla bu görüşlerin iki alt kategoride toplandığı görülmüştür. Bu alt kategoriler şunlardır:

a) Öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik ön öğrenme düzeylerinin farklı oluşu Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açıyor

Bir konunun öğrenilmesini kolaylaştıran veya mümkün kılan önceden öğrenilmiş bilgilere ön öğrenme denir. Öğrenciler okula belirli ön öğrenmelerle gelir. Her öğrenci ön öğrenme seviyesi açısından birbirinden farklıdır. Bu farklılıklar giderilmediği ya da en aza indirilmediği, başka bir ifadeyle öğrenilecek ünite ya da konunun öğrenilebilmesi için gerekli ön öğrenmeler sağlanmadığı sürece tam öğrenme gerçekleşemez (akt. Duman ve Ünal, 2017, s. 501-502).

Öğretim sürecinde sınıftaki öğrencilerin farklı düzeyde ön öğrenmelere sahip olması öğrenme-öğretme sürecini olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilir. Örneğin bir konuyla ilgili ön öğrenmeleri iyi olan öğrencilerle yapılan öğretim daha kolay olacaktır (Turgut

ve diğeri, 2016, s. 439). Kur'an-ı Kerim öğretim sürecinde de öğrencilerin farklı düzeyde ön öğrenmelere sahip olmasının süreci olumlu veya olumsuz yönde etkileyeceği söylenebilir.

Öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik ön öğrenme düzeylerinin farklı oluşunun sorunlara yol açtığını düşünen öğretmenlerin görüşleri analiz edildiğinde bu görüşlerin temelde üç farklı alt temada gruplanabileceği görülmüştür. Öğretmenlerin; sınıf yönetiminde, öğrencilerin derse yönelik motivasyon düzeylerinde, öğrenme-öğretme sürecinde birtakım sorunlar yaşadıkları anlaşılmıştır. Belirtilen görüşlere aşağıda paragraflar halinde yer verilmiştir.

Öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik ön öğrenme düzeylerinin farklı oluşu nedeniyle ortaya çıkan sorunlarla ilgili ilk alt tema sınıf yönetiminde yaşanan sorunlarla ilgilidir. Bu bağlamda ortaya çıkan görüşlere aşağıda yer verilmiştir:

Ö 15: Öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyleri farklı olduğundan her öğrenci ile ayrı ayrı ilgilenmek gerekiyor. Bu durum da sınıf yönetiminde aksaklıklara sebebiyet veriyor. (Erkek, Yüksek Lisans mezunu, 15. yılını çalışıyor.)

Ö 16: Bir kısım öğrencilerin Kur'an öğrenme süreçleri ilerlerken bir kısım öğrencilerin Kur'an'ı biliyor oluşu sınıf yönetimini olumsuz etkiliyor. (Kadın, Lisans mezunu, 8. yılını çalışıyor)

Ö 20: Sınıfta birliktelik olmayınca sorun oluyor. Kur'an okumasını bilenlerle ilgilenince diğeri boşta kalıyor. Boşta kalanlar dersin huzurunu bozuyorlar. (Erkek, Lisans mezunu, 12. yılını çalışıyor)

Ö 10: Elbette sorunlara yol açıyor. Sınıfta birlik ve düzen sağlanamıyor. (Erkek, Lisans mezunu, 34. yılını çalışıyor)

Ö 4: 20 kişilik ya da daha fazla sayıdaki sınıflarda cüz okuyan ve Kur'an okuyan çocukların bir arada olması öğretme aşamasında sıkıntıya yol açıyor bir grup öğrenci ile ilgilenirken diğeri gruptaki öğrenciler gürültüye sebep oluyor. (Erkek, Lisans mezunu, 13. yılını çalışıyor)

Görüşüne başvurulmuş öğretmenlerden bazıları öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik ön öğrenme düzeylerinin farklı oluşunun sınıf yönetiminde birtakım sorunlara yol açtığını ifade etmişlerdir. Bu sorunlar arasında sınıfta birlik ve düzenin sağlanamaması, boşta kalan öğrencilerin sınıfın huzurunu bozması ve sınıfta gürültüye sebebiyet vermeleri yer almaktadır. Sınıf yönetimi; sınıf içi etkinlikleri öğrenme ekseninde etkili bir şekilde düzenleyip sürdürme ve öğrenci davranışlarına rehberlik etme sürecidir. Sınıf yönetiminde iki temel yaklaşımın olduğu söylenebilir. Bunlar önleyici ve destekleyici sınıf yönetimi yaklaşımıdır. Önleyici sınıf yönetimi yaklaşımı sınıf içerisinde olumlu iklimi bozacak davranışların önceden tahmin edilip gerekli tedbirlerin alınmasıdır. Destekleyici sınıf yönetimi yaklaşımı ise, öğrencilerin sınıfta bulunmaktan zevk duyduğu, keyif aldığı ve öğrenme heyecanını hiçbir zaman kaybetmediği olumlu bir sınıf ikliminin oluşturulmasıdır (Turan, 2011, s. 2-15).

Öğrenme-öğretme sürecinde sınıfta öğrenci kaynaklı olumsuz davranışların ortaya çıkması doğaldır. Bu davranışların ortaya çıkmasında öğrencinin kendisi, diğer öğrenciler, öğretmen, öğrenme ortamı, müfredat, derste kullanılan öğretim stratejileri vb. durumlar etkili olabilir (Yiğit, 2011, s. 83-85). Literatürde sınıf yönetimini olumsuz etkileyen öğrenci davranışlarıyla ilgili birçok araştırma yer almaktadır. Örneğin bir araştırmada bazı öğrencilerin sınıfta yüksek sesle konuştuklarına, öğretmene saygısızlık yaptıklarına, sınıfta gezindiklerine, diğer arkadaşlarını rahatsız ettiklerine dair bulgulara yer verilmiştir (Erol ve diğerleri, 2010, s. 36). Karateke'nin (2015, s. 121) yaptığı bir araştırmada Kur'an-ı Kerim dersinde bazı öğrencilerin izinsiz konuştuğuna, dersi takip etmediklerine, gürültü yaptıklarına, öğretmene karşı geldiklerine, arkadaşlarına müdahale ettiklerine dair bulgular elde edilmiştir. Öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersinde istenmeyen davranışlar sergilemelerinin altında birçok neden olabilir. Bu nedenlerden birinin öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik ön öğrenme düzeylerinin farklı oluşu olduğu söylenebilir. Nitekim öğretmenlerle yapılan görüşmelerde bu durumla ilgili görüşler öne sürülmüştür.

Öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik ön öğrenme düzeylerinin farklı oluşu nedeniyle ortaya çıkan sorunlarla ilgili ikinci alt tema öğrencilerin motivasyonlarının olumsuz etkilenmesiyle ilgilidir. Bu bağlamda ortaya çıkan öğretmen görüşlerine aşağıda yer verilmiştir:

Ö 1: Elbette yol açıyor. Öğrenciler motivasyon kaybına uğrayabiliyor. (Erkek, Lisans mezunu 23. yılını çalışıyor)

Ö 6: Tabii ki. Hiç bilmeyen, biraz bilen, iyi bilen öğrencilerin olduğu sınıflarda ortak Kur'an-ı Kerim çalışması yapmak pek mümkün olmuyor. Geride olan çocuk bazen pes edip bırakabiliyor. (Kadın, Lisans mezunu, 18. yılını çalışıyor)

Ö 7: Evet. Önceden bilen öğrenciler diğerleri öğrenirken sıkılabiliyorlar. (Kadın, Lisans mezunu, 15. yılını çalışıyor)

Ö 12: Bu konuda sınıfın heterojen olması bir sorun oluşturuyor. Bilenler dersten kopuyor. Bilmeyenler sıkılıyor. (Kadın, Lisans mezunu, 12. yılını çalışıyor)

Ö 8: Evet, sorun oluyor. Kur'an-ı Kerim'i iyi bilen öğrenciler daha çok sıkılıyor. (Kadın, Lisans mezunu, 8. yılını çalışıyor)

Görüşüne başvurulmuş öğretmenlerden bir kısmı öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik ön öğrenme düzeylerinin farklı oluşunun birtakım sorunlara yol açtığını ifade etmişlerdir. Söz konusu öğretmenler bazı öğrencilerin motivasyon kaybı yaşadığını, ders çalışmayı bıraktıklarını, derste sıkıldıklarını belirtmişlerdir. Farklı seviyelerde ön öğrenmelere sahip öğrencilerle yürütülen Kur'an-ı Kerim öğretim sürecinde öğrencilerle ilgili birtakım sorunlar yaşanabilir. Nitekim bir araştırmada Kur'an-ı Kerim okumayı bilen-bilmeyen, sadece harfleri bilen, okumayı çok iyi bilen gibi çok farklı seviyede birçok öğrencinin aynı sınıfta olduğuna, sınıftaki bu seviye farklılığının bazı öğrenciler için olumsuz sonuçlar doğurduğuna dair bulgular elde edilmiştir (Güneş ve Altun, 2019, s. 1048). Karateke'nin (2015, s. 121) yaptığı bir araştırmada Kur'an-ı Kerim dersinde bazı öğrencilerin dersi takip etmedikleri, başka dersle meşgul oldukları, derste ilgilerinin dağıldığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte araştırmada öğrencilerin istenmeyen davranışlarının nedenlerine yer verilmemiştir. Yaz Kur'an kurslarıyla ilgili bir araştırmada ise bazı öğrencilerin farklı bilgi seviyesine sahip oldukları için kurslarda çabuk sıkıldıkları ifade edilmiştir (Ünsal, 2009, s. 78). Tüm bu bulgular öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik ön öğrenme düzeylerinin farklı oluşunun birtakım sorunlara yol açtığını ortaya koymaktadır.

Öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik ön öğrenme düzeylerinin farklı oluşu nedeniyle ortaya çıkan sorunlarla ilgili üçüncü alt tema ise öğrenme-öğretme sürecinde yaşanan sorunlarla ilgilidir. Bu bağlamda ortaya çıkan öğretmen görüşleri aşağıda yer almaktadır:

Ö 11: Elbette yol açar. Konuların bir bütün halinde ilerlememesine neden oluyor. (Erkek, Lisans mezunu, 12. yılını çalışıyor)

Ö 3: Evet, sorun oluşturuyor. Her öğrenci aynı konuyu aynı zamanda öğrenemiyor. (Kadın, Yüksek lisans mezunu, 18. yılını çalışıyor)

Ö 14: Evet açıyor. Sınıfı kademelere bölmek zorunda kalıyorum. Her kademenin eğitimi farklı oluyor. Süre yetmiyor. (Kadın, Lisans mezunu, 10. yılını çalışıyor)

Ö 5: Tabi ki yol açıyor. Sınıfta değişik gruplarda öğrenci seviyeleri oluşturmak ve her birine ayrı ayrı öğretim sağlamak öğretimin pratikliğini zorlaştırıyor. (Kadın, Lisans mezunu, 19. yılını çalışıyor)

Görüşüne başvurulmuş öğretmenlerin bir bölümü öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik ön öğrenme düzeylerinin farklı oluşu nedeniyle konuların bir bütün halinde ilerlemediğini, ders süresinin yetmediğini, öğretimin zorlaştığını ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin belirttikleri sorunların bir kısmı başka araştırmalarda da dile getirilmiştir. Örneğin bir araştırmada Kur'an-ı Kerim dersinde sınıftaki seviye farklılıkları nedeniyle ders süresinin yetmediği, öğretimin zorlaştırdığı tespit edilmiştir (Güneş ve Altun, 2019, s. 1048). Başka bir araştırmada ise Kur'an okumayı bilmeyen ve Kur'an okumayı çok iyi bilen öğrencilerin aynı sınıfta bulunmasının, öğretmenler açısından öğretim programının uygulanmasını zorlaştırdığı, ders süresinin yetmediği ifade edilmiştir (Altun, 2019, s. 55, 71-73). Buraya kadar verilen bilgilerden de anlaşıldığı üzere öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik ön öğrenme düzeylerinin farklı oluşu çeşitli sorunlara yol açmaktadır. Bunlardan biri de öğrenme-öğretme sürecinde yaşanan sorunlardır. Görüşüne başvurulmuş öğretmenlerden bir kısmı ise öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik ön öğrenme düzeylerinin farklı oluşunu sorun olarak görmemişlerdir. Aşağıda bu öğretmenlerin görüşlerine yer verilmiştir.

b) Öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik ön öğrenme düzeylerinin farklı oluşu Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açmıyor

Öğretmenlerden üçü (Ö 9, Ö 17 ve Ö 19) öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersi ile ilgili farklı düzeyde ön öğrenmelere sahip oluşunun Kur'an-ı Kerim öğretimi açısından sorun oluşturmadığını ifade etmiştir. Bu öğretmenlerin görüşleri şöyledir:

Ö 9: Kur'an dersinde öğrencilerin ön öğrenmelerinin farklı farklı oluşu herhangi bir soruna yol açmıyor. (Erkek, Yüksek Lisans mezunu, 26. yılını çalışıyor)

Ö 17: Ders saati yeterli olduğu için sorun oluşturmuyor. (Kadın, Lisans mezunu, 6. yılını çalışıyor)

Ö 19: Hayır. Aksine az bilenler iyi bilenleri örnek alarak onlar gibi olmaya gayret ediyorlar. (Erkek, Lisans mezunu, 13. yılını çalışıyor)

Yukarıdaki görüşlerden de anlaşılacağı üzere bazı öğretmenler öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik ön öğrenme düzeylerinin farklı oluşunun sorun oluşturmadığını, ders saatinin bu konuda yeterli olduğunu, öğrencilerin birbirini örnek alarak öğrenme gayreti içerisinde olduklarını ifade etmişlerdir. Sınıf içerisinde Kur'an-ı Kerim dersinde farklı ön öğrenmelere sahip olan öğrencilerin bulunması her zaman sorunlara yol açmayabilir. Mesela bu durum iyi değerlendirildiğinde öğretmenlerin öğretme-öğrenme sürecine çeşitlilik kazandırmasına, öğrenciler arasında beraber çalışma, yardımlaşma, işbirliği yapma gibi becerilerin gelişmesine katkı sağlayabilir (Korkmaz, 2011, s. 140). Bu da doğrudan öğretmenlerin nitelikleriyle ilgili bir durumdur.

Buraya kadar ele alınan boyutlardan ve bu boyutlara ilişkin öğretmen görüşlerinden de anlaşılacağı üzere araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğu Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrencilerin farklı düzeyde ön öğrenmelere sahip olmalarının birtakım sorunlara yol açtığını ifade etmişlerdir. Üç öğretmen ise (Ö 9, Ö 17, Ö 19) öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersi ile ilgili farklı düzeyde ön öğrenmelere sahip oluşunun Kur'an-ı Kerim öğretimi açısından sorun oluşturmadığını dile getirmiştir. Öğretmenler; sınıf yönetiminde, öğrencilerin derse yönelik motivasyon düzeylerinde, öğrenme-öğretme sürecinde birtakım sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Sınıfta birlik ve düzenin sağlanamaması, boşta kalan öğrencilerin sınıfın huzurunu bozması ve sınıfta gürültüye

sebebiyet vermeleri sınıf yönetimi ile ilgili sorunlar arasında yer almaktadır. Öğrencilerin motivasyon kaybı yaşamaları, ders çalışmayı bırakmaları, derste sıkılmaları motivasyon ile ilgili sorunlar arasında yer almaktadır. Konuların bir bütün halinde ilerleyememesi, ders süresinin yetmemesi, öğretimin zorlaşması öğrenme-öğretme süreciyle ilgili sorunlar arasında yer almaktadır. İfade edilen sorunların ortaya çıkmasında çeşitli faktörlerin etkisi olabilir. Bu faktörlerden belki de en önemlisinin öğretmenler olduğu ifade edilebilir. Çünkü öğrenme-öğretme sürecinin en temel belirleyicisi öğretmenlerdir. Öğretmenler sahip oldukları kişisel ve mesleki nitelikler sayesinde ifade ettikleri sorunların birçoğunun üstesinden gelebilirler. Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrencinin derse yönelik ön öğrenme düzeylerinin farklı oluşunu sorun olarak gören öğretmenlere bu soruna yönelik çözüm önerilerinin olup olmadığı sorulmuştur. Öğretmenlerden elde edilen veriler aşağıda yer alan başlık altında ele alınmıştır.

2.1.3.2. Öğrencinin Kur'an-ı Kerim Dersine Yönelik Ön Öğrenmelerinden Kaynaklanan Sorunlara Dair Çözüm Önerileri

Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik ön öğrenmelerinin farklı oluşundan kaynaklanan sorunlar olduğunu düşünen öğretmenlere bu sorunlara yönelik çözüm önerilerinin olup olmadığı sorulmuştur. Öğretmenlerden gelen görüşler ışığında ortaya çıkan çözüm önerileri aşağıdaki görselde yer almaktadır:

Şekil 2.4. Öğrencinin Kur'an-ı Kerim Dersine Yönelik Ön Öğrenmelerinin Farklı Oluşundan Kaynaklanan Sorunlara Dair Öğretmenlerin Çözüm Önerileri

Görsel incelendiğinde öğretmenlerin öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik ön öğrenmelerinin farklı oluşundan kaynaklanan sorunlara dair beş farklı alanda uygulama yaptıkları veya çözüm önerisi sundukları görülmektedir. Her bir alan aşağıda ayrı ayrı ele alınmıştır.

Seviye grupları oluşturmak

Ö 4: Sınıflar ikiye bölünecek şekilde Kur'an öğretimi yapılmalı. (Erkek, Lisans mezunu, 13. yılını çalışıyor)

Ö 5: Sınıfları düzeylerine göre ayırmak daha iyi bir eğitime yol açar. (Kadın, Lisans mezunu, 19. yılını çalışıyor)

Ö 20: Sayı uygunsa sınıf ikiye bölünerek ders işlenebilir. (Erkek, Lisans mezunu, 12. yılını çalışıyor)

Ö 6: Sınıf içinde küçük gruplar oluşturulup özel çalışmalar yapılabilir. Okul genelinde seviye sınıfları oluşturulabilir. (Kadın, Lisans mezunu, 18. yılını çalışıyor)

Ö 1: Kur'an-ı Kerim dersine özel seviye sınıfı yapılabilir. (Erkek, Lisans mezunu 23. yılını çalışıyor)

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşıldığı üzere araştırmaya katılan öğretmenlerin beşi (*Ö 1, Ö 4, Ö 5, Ö 6 ve Ö 20*) seviye grupları oluşturarak mevcut sorunun çözülebileceğini ifade etmiştir. Üç öğretmen (*Ö 4, Ö 5 ve Ö 20*) sınıf içerisinde seviye grupları oluşturulabileceğini, bir öğretmen (*Ö 1*) okul genelinde seviye sınıfları oluşturulabileceğini, bir öğretmen ise (*Ö 6*) hem sınıf içerisinde seviye grupları hem de okul genelinde seviye sınıfları oluşturulabileceğini ifade etmiştir.

Yıldırım'a (akt. ESKİCUMALI, 2002, s. 48) göre seviye grupları aralarında bilgi, beceri, yetenek vb. değerler bakımından aralarında anlamlı benzerlik bulunan gruplardır. Tezcan'a (akt. ESKİCUMALI, 2002, s. 48) göre ise seviye grupları benzer yetenekte olan öğrencilerin bir arada olduğu gruplardır.

Bazı eğitimciler öğrencileri ön öğrenme düzeylerine göre gruplara ayırmanın öğrenmeyi kolaylaştıracağını, öğrenme-öğretme sürecini daha verimli hale getireceğini, öğrenciler

arasındaki seviye farkını azaltacağını, her öğrenciyle ilgilenme imkânı sağlayacağını, öğrencilerde işbirliği ve sosyalleşmeyi artıracığını, öğrencilerde okula, derse ve öğretmene yönelik ortaya çıkan olumsuz duygu, düşünce ve davranışları en aza indireceğini düşünmektedirler. Bununla birlikte seviye gruplarının öğrencilerin psikolojisini bozacağını, alt gruptaki öğrencilerde aşağılık duygusu geliştireceğini, okul-aile-öğretmen ilişkilerini zedeleyeceğini, öğrenme-öğretme sürecinde öğretmenlerin zorlanacağını düşünen eğitimciler de vardır (Eskicumalı, 2002, s. 51-54).

Literatürde yer alan bir araştırmada öğretmenlere göre seviye gruplaması akademik başarıyı artırmaktadır (Karabacak, 2001, s. 88). Seçmeli Kur'an-ı Kerim dersi ile ilgili yapılan bir araştırmada ise seviye sınıfları oluşturulmasının gerekli olduğuna, bazı öğretmenlerin seviye grupları oluşturduklarına ancak sınıfların kalabalık oluşu ve sürenin az oluşu nedeniyle grupları kontrol edemediklerine dair verilere ulaşılmıştır (Güneş ve Altun, 2019, s. 1048). Şu halde öğretmenler yukarıdaki paragrafta bahsedilen seviye gruplarıyla ilgili olumsuz durumları en aza indirmek için gerekli tedbirleri aldıklarında, uygun ortam, süre ve öğrenci sayısı ayarlandığında, grupta çalışma yöntemleri, sınıf yönetimi, zaman yönetimi konusunda deneyimli öğretmenlerin öğrencileri seviye gruplarına ayırarak yapacakları Kur'an-ı Kerim öğretim faaliyetleri daha faydalı olacaktır.

Kur'an okumayı bilen öğrencilerle bilmeyen öğrencileri eşleştirmek

Ö 1: Zayıf öğrenci iyi öğrenci eşleştirmesi yapılabilir. (Erkek, Lisans mezunu 23. yılını çalışıyor)

Ö 7: Ben sınıfımda bilen öğrencilere daha az bilenleri zimmitleyerek birlikte çalışmalarını sağlıyorum. (Kadın, Lisans mezunu, 15. yılını çalışıyor)

Ö 13: İyi bilen çocukların yanına orta halli çocukları verdim. (Erkek, Lisans mezunu, 5. yılını çalışıyor)

Ö 20: Bilenlerle bilmeyenleri eşleştiriyorum. (Erkek, Lisans mezunu, 12. yılını çalışıyor)

Araştırmaya katılan öğretmenlerin dördü (Ö 1, Ö 7, Ö 13 ve Ö 20) öğrencilerin ön öğrenme düzeylerinin farklı oluşundan kaynaklanan sorunların çözümü için Kur'an okumayı bilen öğrencilerle bilmeyen ya da az bilen öğrencileri eşleştirdiklerini ifade etmiştir. Söz konusu öğretmenlerin görüşleri değerlendirildiğinde (Ö 7), (Ö 13) ve (Ö 20)'nin yaptıkları uygulamalara, (Ö 1)'in ise yapılabilecek uygulamaya değindiği anlaşılmaktadır.

Bir öğrencinin öğretmen rehberliğinde diğer bir öğrencinin öğrenmesine yardımcı olmasıyla gerçekleşen akran öğretimi, planlı ve yapılandırılmış bir şekilde uygulandığında oldukça etkili bir öğretim tekniğidir. Akran öğretimi tekniği; yeni bir konu, kavram ya da becerinin sıfırdan öğretilmesinden ziyade öğretilenlerin pekiştirilmesi için kullanılır (MEB, 2020, s. 7, 20).

Literatürde yer alan bir araştırmada akran öğretimi tekniğinin öğrencilerin başarı düzeyleri üzerinde güçlü bir etkiye sahip olduğu ifade edilmiştir (Töman ve Yarımkaya, 2018, s. 508). Bir diğer araştırmada akran öğretimi tekniğinin öğrencilerin kavram öğrenme başarısını olumlu yönde geliştirdiği tespit edilmiştir (Gök, 2018, s. 27). Altun'un (2019, s. 63-64) yaptığı bir araştırmada öğretmenlerin Kur'an okumayı bilen öğrencilerle bilmeyen öğrencilerin eşleştirerek öğretim faaliyetlerini yürüttükleri görülmüştür. Başka bir araştırmada ise Kur'an-ı Kerim dersinde öğrenciler arasında seviye farklılıklarının olması, ya da bazı öğrencilerin öğrenmede sınıf seviyesinin gerisinde kalması durumlarında az bilen öğrencileri iyi bilen bir öğrenciyle eşleştirerek öğretim yapıldığı tespit edilmiştir (Özdemir ve Karateke, 2019, s. 915-916). Başkonak'ın (2022, s. 215-216) araştırmasında ise katılımcılardan bir kısmı uzaktan hafızlık eğitimi sürecinde yaşanan bazı sorunların çözümü için öğrencileri arkadaşlarıyla eşleştirdiklerini ifade etmişlerdir. Tüm bu verilerden hareketle Kur'an-ı Kerim dersinde ön öğrenme düzeyleri farklı olan öğrencilere öğretmen rehberliğinde akran öğretimi tekniğinin uygulanmasının öğrencilerin motivasyonunu artıracığı, öğrenme-öğretme sürecine olumlu katkılar sağlayacağı ifade edilebilir.

Her öğrenciyle birebir ilgilenmek

Ö 3: Her öğrenci ile birebir çalışma yapmak gerekir. (Kadın, Yüksek lisans mezunu, 18. yılını çalışıyor)

Ö 5: Öğrencilerle tek tek ilgilenmek gerekli. (Kadın, Lisans mezunu, 19. yılını çalışıyor)

Ö 10: Kur'an okuma becerisi zayıf olan öğrencilere farklı bir eğitim uygulayarak onların seviyelerini geliştirmek lazım. (Erkek, Lisans mezunu, 34. yılını çalışıyor)

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere araştırmaya katılan öğretmenlerin üçü (Ö 3, Ö 5 ve Ö 10) her öğrenci ile birebir ilgilenmek gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir. (Ö 3) öğrencilerle birebir çalışma yapmak gerektiğini, (Ö 5) her öğrenciyle tek tek ilgilenmek gerektiği, (Ö 10) ise özellikle Kur'an okuma becerisi zayıf olan öğrencilere farklı bir eğitim uygulayarak onların seviyelerini geliştirmek gerektiğini ifade etmiştir. Öğretmenlerin görüşleri analiz edildiğinde üç öğretmenin de ön öğrenme düzeyleri farklı olan öğrencilerle birtakım bireysel destek ve gayretlerle öğretim yapılabileceğini savundukları anlaşılmaktadır. Öğrencilerle birebir ilgilenmek onun gelişimine önemli katkılar sağlar. Bu konuda özel olarak geliştirilmiş öğretim modelleri bulunmaktadır. Bu modellerden biri bireyselleştirilmiş öğretim modelidir.

Bireyselleştirilmiş öğretim modeli her öğrencinin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda araç-gereç, yöntem-tekniklerin kullanılması gerekliliğini vurgulayan bir öğretim modelidir. Bu sayede öğrencilerin öğrenme sürecine aktif katılımı ve kendi öğrenme hızında öğrenmesine olanak sağlanabilmektedir (Sarı, 2022, s. 9-16).

Öğrenci ile iletişim kuran, öğrencinin ihtiyaçlarının farkında olan, öğrenciyi destekleyen öğretmenlerin öğrencilerin akademik başarı düzeyini olumlu yönde etkileyeceği bir gerçektir (Yıldırım, 2000, s. 173-174). Kur'an-ı Kerim dersini yürüten öğretmenlerin öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik ön öğrenme seviyelerini tespit ederek ona göre program uygulaması daha uygun olur (Adıgüzel, 2003, s. 205-207). Böylelikle her öğrenci kendi ilgisi, yeteneği, kapasitesi, gayreti doğrultusunda kendi hızına göre ilerlemiş olur. Şu halde Kur'an-ı Kerim öğretiminde farklı düzeyde ön öğrenmelere sahip olan öğrencilerle birebir ilgilenip her öğrencinin seviyesi dikkate alınarak yapılacak Kur'an-ı Kerim öğretim faaliyetleri öğrenme-öğretme sürecine olumlu katkılar sağlayacaktır.

Öğretime ayrılan süreyi uzatmak

Ö 14: Kur'an eğitimine ayrılan süre uzatılmalı. (Kadın, Lisans mezunu, 10. yılını çalışıyor)

Araştırmaya katılan öğretmenlerin biri (Ö 14) Kur'an-ı Kerim öğretimi için ayrılan süre uzatıldığında öğrencilerin ön öğrenme düzeylerinin farklı oluşundan kaynaklanan sorunların çözülebileceğini ifade etmiştir. Kur'an-ı Kerim ders saatinin yetersiz oluşuyla ilgili benzer öğretmen görüşlerine bazı araştırmalarda da rastlanmıştır (Çiftçi, 2017, s. 218; Kotan, 2015, s. 95-96). İHO'larda Kur'an-ı Kerim dersi haftada 2 saat zorunlu olarak okutulmaktadır. Zorunlu ders saatinin artırılabilmesi için Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın (TTKB) İmam-Hatip Ortaokulu Haftalık Ders Çizelgesi'nde değişiklik yapılması gerekir. Bununla birlikte her bir öğrenci için 5, 6 ve 7. sınıflarda haftada 1 saat, 8. sınıfta ise haftada 2 saat seçmeli ders seçilebilmektedir (TTKB, 2022). Kur'an-ı Kerim dersinde başarısı düşük olan öğrencilere seçmeli ders tercihleri Kur'an-ı Kerim dersinden yana yaptırıldığında öğrenme-öğretme sürecine olumlu katkıları olacaktır.

Sınıf mevcudunu azaltmak

Ö 20: Sınıf sayılarının 15 öğrenciyi geçmemesi gerektiğini düşünüyorum. (Erkek, Lisans mezunu, 12. yılını çalışıyor)

Görüşüne başvurulmuş öğretmenlerin biri (Ö 20) Kur'an-ı Kerim dersinde öğrencilerin ön öğrenme düzeylerinin farklılığından kaynaklanan sorunların çözümü için sınıf mevcudunun 15 kişiyi geçmemesi gerektiğini ifade etmiştir. Literatürde Kur'an-ı Kerim dersinde sınıfların kalabalık oluşunun sorun oluşturduğuyla ilgili araştırmalar yer almaktadır (Çiftçi, 2015, s. 216-217; Gürer ve Keskiner, 2016, s. 252). Milli Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) ilgili yönetmeliğine göre bir sınıfta 30 öğrenci bulunabilir (Resmi Gazete, 2022). Bununla birlikte TTKB'nin 23.12.2021 tarih ve 50 sayılı kararına göre Kur'an-ı Kerim dersinin hedeflenen amaçlara ulaşması için mevcudu 25'i geçen sınıflar, iki gruba ayrılabilir. Her gruptan bir öğretmen sorumlu olur ve yılsonuna kadar aynı grupla programı yürüterek öğretimi gerçekleştirir (TTKB, 2022). Yeterli sayıda öğretmen ve öğrencinin bulunduğu okullarda TTKB'nin belirtilen kararı uygulandığında sınıf mevcutları yarıya düşürülmüş olur. Bu sayede öğrenme-öğretme süreci daha nitelikli hale gelecektir.

Buraya kadar ifade edilenlerden de anlaşılacağı üzere araştırmaya katılan öğretmenler Kur'an-ı Kerim dersine yönelik öğrencilerin ön öğrenme düzeylerinin farklı oluşundan kaynaklanan sorunlarla ilgili çeşitli çözüm önerileri sunmuşlardır. Bu önerilerden bir kısmının uygulanmakta olduğu bir kısmının ise uygulanabilecek öneriler olduğu

söylenbilir. Öğretmenler; Kur'an okumayı bilen öğrencilerle bilmeyen öğrencileri eşleştirerek, okul içerisinde veya sınıf içerisinde seviye grupları oluşturarak, her öğrenciyle birebir ilgilenerek, öğretime ayrılan süreyi artırarak, sınıf mevcudunu azaltarak sorunların çözülebileceğini ifade etmişlerdir.

Araştırmaya katılan öğretmenlere öğrencinin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik motivasyon düzeyinin Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açıp açmadığı sorulmuştur. Bu kategoride elde edilen veriler aşağıdaki başlık altında incelenmiştir.

2.1.4. Öğrencinin Kur'an-ı Kerim Dersine Yönelik Motivasyon Düzeyinden Kaynaklanan Sorunlar Ve Çözüm Önerileri

“İmam-Hatip Ortaokullarında Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrenciden kaynaklanan sorunlar” temalı çalışmada yer alan dördünü kategori Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrencinin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik motivasyon düzeyinin sorunlara yol açıp açmadığıdır. Bu kapsamda araştırmaya katılan öğretmenlere “Öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik motivasyon düzeyleri Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açmakta mıdır?, Bu sorunlara ilişkin çözüm önerileriniz nelerdir?” soruları sorulmuştur. Söz konusu sorunlar ve çözüm önerileri iki alt başlık altında ele alınmıştır.

2.1.4.1. Öğrencinin Kur'an-ı Kerim Dersine Yönelik Motivasyon Düzeyine İlişkin Sorun Yaşanma Durumu

Araştırmaya katılan 16 öğretmen (Ö 3, Ö 4, Ö 5, Ö 6, Ö 7, Ö 8, Ö 10, Ö 11, Ö 12, Ö 13, Ö 14, Ö 15, Ö 16, Ö 18, Ö 19 ve Ö 20) öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik motivasyon düzeyinin düşük olması nedeniyle sorunlar yaşadıklarını, dört öğretmen (Ö 1, Ö 2, Ö 9 ve Ö 17) ise sorun yaşamadıklarını ifade etmiştir. Dolayısıyla bu görüşlerin iki alt kategoride toplandığı görülmüştür. Bu alt kategoriler aşağıda ayrı ayrı ele alınmıştır.

a) Öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik motivasyon düzeyleri Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açıyor.

Organizmayı harekete geçiren güç olarak tanımlanan güdü, öğrenmede önemli bir etkidir. Güdü; ilgi duyma, önem ve öncelik verme, ihtiyacı karşılama, ne işine yarayacağını anlama, istekli olma, harekete geçme gibi organizmanın davranışta bulunmadan önceki süreçlerini kapsar (Seven ve Engin, 2008, s. 193). Güdüler, içsel

güdüler ve dışsal güdüler şeklinde sınıflandırılabilir. İçsel güdüler kişinin ilgi, merak, ihtiyaç vb. içinden gelen etkilerle ortaya çıkar. Dışsal güdüler ise dışardan gelen ödül, ceza gibi etkilerle ortaya çıkar (Akbaba, 2006, s. 345). İçsel veya dışsal güdülerin bireyin davranışını bir takım amaçlara yönlendirmesine ise güdülenme yani motivasyon denir (Karakaş, 2017). Örneğin birey bir doyum elde etmek için başarmak istiyorsa, bu içsel güdülenme, bireyin güdülenmesi dışsal etkilerle öğrenci için özendirici hedefler seçilerek ya da pekiştireçler kullanarak geliştiriliyorsa bu dışsal güdülenmedir (Ercan, 2003, s. 108). Bireyde öğrenmenin gerçekleşebilmesi için öğretmenler içsel ve dışsal güdüleme yoluna başvurabilirler.

Öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik motivasyon düzeylerinin Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açtığını düşünen öğretmenlerin görüşleri değerlendirildiğinde bazı öğretmenlerin öğrencilerdeki motivasyon düşüklüğünün nedenlerine, bazı öğretmenlerin ise motivasyon düşüklüğünün yol açtığı sorunlara değindikleri anlaşılmaktadır. Belirtilen görüşlere aşağıda paragraflar halinde yer verilmiştir.

Araştırmamıza katılan öğretmenlerden bazıları öğrencilerdeki Kur'an dersine yönelik motivasyon düşüklüğünün nedenlerine değinmişlerdir. Aşağıda bu öğretmenlerin görüşleri yer almaktadır:

Ö 3: Ailesinden güdülenerek gelmeyen öğrenciler başarısız oluyorlar. (Kadın, Yüksek Lisans mezunu, 18. yılını çalışıyor)

Ö 20: Kimi öğrenciler Kur'an dersine karşı yeterli düzeyde motivasyona sahip değil. Bilemiyorum belki ailesinden kaynaklanıyordur. (Erkek, Lisans mezunu, 12. yılını çalışıyor)

Ö 5: Evet, önemli bir konu. Kur'an ve ibadetler aile içinde doğal yaşam şeklinde değilse ve çocuklar bu ortamda büyümeye başlamışsa motivasyonları düşük oluyor. (Kadın, Lisans mezunu, 19. yılını çalışıyor)

Ö 8: Evet. Bazıları daha istekliken bazıları baştan sıkılganlık gösteriyor. Özellikle anne babaların sıkılarak Kur'an başında vakit geçirmemeleri çocukların da sıkılmasının temelini oluşturuyor. (Kadın, Lisans mezunu, 8. yılını çalışıyor)

Ö 11: Bazı velilerin öğrenciye Kur'an dersi hakkında gerekli desteği vermemesi öğrencinin motivasyonunu düşürüyor. (Erkek, Lisans mezunu, 12. yılını çalışıyor)

Ö 12: İmam-Hatibe aile baskısıyla gelenler var. O öğrencilerde Kur'an dersine karşı güdülenme düzeyi çok düşük. (Kadın, Lisans mezunu, 17. yılını çalışıyor)

Ö 6: Tabii ki. Örneğin Kur'an okumayı bilmeyen velilerin öğrencilerinin motivasyonu düşük oluyor. (Kadın, Lisans mezunu, 18. yılını çalışıyor)

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere bazı öğretmenler (Ö 3, Ö 5, Ö 6, Ö 8, Ö 11, Ö 12 ve Ö 20) öğrencide Kur'an-ı Kerim dersine ilişkin motivasyon düşüklüğüne yol açan etkenler arasında öğrencinin ailesinin etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Bu öğretmenler ailelerin öğrenciyi yeterince motive etmediklerini (Ö 3 ve Ö 20), öğrenciyi örnek olmadıklarını (Ö 5 ve Ö 8), öğrenciyi yeterince desteklemediklerini (Ö 11), öğrenciyi zorla İHO'ya gönderdiklerini (Ö 12), bazı ailelerin Kur'an okumayı bilmediklerini (Ö 6) ifade etmişler bu durumların öğrencinin motivasyonunu düşürdüğünü dile getirmişlerdir.

Ö 3 ve Ö 20, ailelerin öğrencileri yeterince motive edemediklerini, bu durumun öğrencinin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik motivasyonunu düşürdüğünü ifade etmiştir. Ailenin çocuğunu öğrenmeye güdülemesi çocuğun motivasyonunu ve başarısını artıracaktır (Argon ve Kıyıcı, 2012, s. 89). Osmanoğlu ve Göksun'un (2019, s. 153) yaptığı bir araştırmada hafızlık öğrencilerini motive eden kaynaklar arasında ailelerin de yer aldığı tespit edilmiştir. Şu halde ailesi tarafından yeterince motive edilmeyen öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik motivasyonlarının düşeceği söylenebilir.

Ö 5 ve Ö 8, ailelerin öğrenciyi örnek olmadıklarını, bu durumun öğrencinin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik motivasyonunu düşürdüğünü ifade belirtmiştir. Çocuklar için ilk model anne-babalarıdır. Çocuklar anne-babalarını taklit ederler. Bunu çok iyi bilen aileler küçük yaşlardan itibaren çocuklarına örnek olurlar. Çocuklara Kur'an eğitimi verilirken anne-babaların da evde uygulama yaparak örnek olmaları gerekir (Bayraktutan ve Yurt, 2016, s. 200-201). Örneğin, anne-babalar tarafından evlerde okunan Kur'an-ı Kerim çocukların zihin ve duygu dünyalarına büyük ölçüde etki eder (Yavuz, 1983, s. 21). Şu halde Kur'an-ı Kerim okuma noktasında çocuklarına örnek olmayan ailelerin onların Kur'an-ı Kerim dersine yönelik motivasyonlarını olumsuz yönde etkileyebileceği söylenebilir.

Ö 11, ailelerin öğrenciyi yeterince desteklemediklerini, bu durumun öğrencinin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik motivasyonunu düşürdüğünü ifade etmiştir. Aileleri eğitim sürecine katılmayan öğrencilerde motivasyon eksikliği, derslere karşı ilgisizlik,

isteksizlik, başarısızlık vb. sorunlar yaşanabilir (Argon ve Kıyıcı, 2012, s. 92). Bir araştırmada ailelerin eğitim düzeyinin düşük oluşunun eğitime ilişkin beklenti ve ilgilerinin düşük olmasına, çocuklarının eğitimine destek olma konusunda yetersiz kalmalarına neden olabileceği tespit edilmiştir (Argon ve Kıyıcı, 2012, s. 87). Başka bir araştırmada ailenin eğitim seviyesinin yüksek olmasının, ilgili ve bilinçli olmasının öğrencinin motivasyon düzeyini artırdığına; eğitim seviyesi düşük, öğrenciye karşı ilgisiz ve bilinçsiz ailelerin öğrencinin motivasyon düzeyini düşürdüğüne dair veriler elde edilmiştir (Yerlikaya ve diğerleri, 2022, s. 252). Buna göre ailelerin çocuklarına yeterli desteği sağlamamaları öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik motivasyonlarını düşüreceği söylenebilir.

Ö 12, bazı ailelerin çocuklarını zorla İHO'ya gönderildiklerini, bu durumun öğrencinin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik motivasyonunu düşürdüğünü dile getirmiştir. Demir ve Durmaz'ın (2018, s. 21) yaptığı bir araştırmada aile baskısının öğrencilerde derse yönelik kaygı düzeyini artırdığı tespit edilmiştir. Başka bir araştırmada aile baskısıyla İmam-Hatip Lisesine gönderilen bazı öğrencilerin bu okulları benimsemedikleri ortaya çıkmıştır (Karateke, 2015, s. 158). Ünsal'ın (2009, s. 65-66) yaz Kur'an kursu öğretmenleriyle yaptığı bir araştırmada ise bazı öğrencilerin kurslara aile baskısıyla katıldıklarına, bu nedenle kurslara karşı ilgisiz olduklarına dair verilere ulaşılmıştır. Tüm bu bulgulardan hareketle öğrencilerin aile baskısıyla İHO'ya gönderilmelerinin onların Kur'an-ı Kerim dersine yönelik motivasyonlarını düşüreceği ifade edilebilir.

Ö 6 bazı ailelerin Kur'an okumayı bilmediklerini, bu durumun öğrencinin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik motivasyonunu düşürdüğünü ifade etmiştir. Çocukların ilk eğitim yuvası olan ailede Kur'an-ı Kerim okumayı bilen ebeveynlerin olması, çocukların Kur'an-ı Kerim öğrenmesine katkı sağlayacaktır. Mesela çocuk Kur'an-ı Kerim okurken zorlandığı yerde anne veya babasının yardımcı olması onu cesaretlendirecektir. Çocuğun zorlandığı veya okuyamadığı yerlerde kendisine yardım edecek, hatalarını düzeltecek birisi yoksa Kur'an-ı Kerim okumayı öğrenme çocuğa zor ve sıkıcı gelecektir (Durmuş ve Kahraman, 2016, s. 287). Bu nedenle ailelerin Kur'an okumayı bilmemelerinin öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik motivasyonlarını düşüreceği söylenebilir.

Buraya kadar ifade edilenlerden de anlaşılacağı üzere öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik motivasyon kaybı yaşamasına neden olan aile kaynaklı birçok etken yer

almaktadır. Ancak öğretmenlerin ifade edilen sorunlarla ilgili velilerle sürekli iletişim halinde olması, onlarla işbirliği yapması, velileri bilgilendirici toplantılar düzenlemesi vb. faaliyetler belirtilen sorunların çözümüne katkı sağlayacaktır.

Öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik motivasyon düzeylerinin Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açtığını düşünen öğretmenlerden üçü bunun sebebinin diğer derslere daha çok önem verilmesi olduğunu düşünmektedir. Bu öğretmenlere ait görüşler aşağıda yer almaktadır:

Ö 14: Sınava odaklı sınıflar daha çok temel başarısını etkileyecek branş derslerine yöneliyorlar. (Kadın, Lisans mezunu, 10. yılını çalışıyor)

Ö 16: Öğrencilerin akademik başarı noktasında çok güdülenmesi Kur'an-ı Kerim dersini bu noktada gereksiz görerek üzerinde fazla durmamalarına neden oluyor. (Kadın, Lisans mezunu, 8. yılını çalışıyor)

Ö 18: Akademik başarıya odaklanan bazı öğrencilerde Kur'an-ı Kerim dersinin not olarak bir etkisinin olmayacağı düşüncesi oluşuyor. Dolayısıyla çalışmalarda sıkıntı oluyor. (Erkek, Lisans mezunu, 35. yılını çalışıyor)

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere bazı öğretmenler öğrencilerin akademik anlamda başarılı olabilmek için diğer derslere daha çok önem verdiklerini, bu durumun öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik motivasyonlarını olumsuz etkilediğini ifade etmişlerdir. Bir araştırmadan elde edilen öğretmen görüşlerine göre öğrenciler, merkezi sınav kapsamı dışındaki dersleri önemsememekte, bu derslere ilgi göstermemekte, bu derslerle ilgili görev ve sorumluluklarını yerine getirmemektedirler (Ulutaş ve Çıkrıkçı, 2019, s. 76). Aşlamacı ve Gök'ün (2019, s. 367) yaptığı bir araştırmada katılımcılara göre, liseye giriş sınavı yaklaştıkça özellikle yedinci ve sekizinci sınıflarda aileler seçmeli din derslerini seçmemekte, çocuklarının iyi bir okul kazanabilmeleri için sayısal dersleri seçmelerini istemektedirler. Bu durum seçmeli din derslerinin tercih edilmesini güçleştirmekte, tercih edilse bile öğrencinin seçmeli derslere odaklanamamasına yol açmaktadır. Buradan hareketle öğrencilerin akademik yönden başarılı olabilmek amacıyla diğer derslere ağırlık vermelerinin onların Kur'an-ı Kerim dersine yönelik motivasyonlarını düşüreceği söylenebilir.

Öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik motivasyon düzeylerinin Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açtığını düşünen öğretmenlerden ikisi bunun sebebinin sosyal

medya gibi bazı olumsuz çevresel uyarıcılardan kaynaklandığını ifade etmiştir. Bu öğretmenlere ait görüşler aşağıda yer almaktadır:

Ö 7: Çevrelerinde motivasyonlarını düşüren uyanları çok olduğu için Kur'an öğrenimi hiç de ilgi çekici gelmiyor. (Kadın, Lisans mezunu, 15. yılını çalışıyor)

Ö 4: Özellikle 8. sınıfta okuyan kız öğrencilerim sosyal medyadan kaynaklı güncel modern bakış açısıyla Kur'an dersine karşı isteksiz olabiliyor. (Erkek, Lisans mezunu, 13. yılını çalışıyor)

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere iki öğretmen öğrencide Kur'an-ı Kerim dersine ilişkin motivasyon düşüklüğüne yol açan etkenler arasında sosyal medya (Ö 4) gibi çevredeki birtakım olumsuz uyarıcıların (Ö 7) etkili olduğunu dile getirmiştir.

Ö 7, çevredeki birtakım uyarıcıların öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik motivasyonlarını düşürdüğünü ifade etmiş ancak bu uyarıcıların neler olduğundan bahsetmemiştir. Öğrencinin çevresinde motivasyonunu etkileyen birçok değişken bulunur. Bir araştırmada öğrencinin; öğretmenlerinin, arkadaşlarının, ailesinin, yaşadığı çevrenin onun motivasyonunu etkilediği tespit edilmiştir (Yerlikaya ve diğerleri, 2022, s. 252-255).

Ö 4 ise sosyal medyadaki güncel paylaşımların kız öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik motivasyonlarını düşürdüğünü ifade etmiştir. Günümüzde medyada kasıtlı veya kasıtsız olarak din adına yapılan gerçek dışı ve yanlış yayınlar özellikle yeni yetişen ve yeterli dini alt yapısı olmayan bireyler üzerinde onarılması mümkün olmayan hasarlara yol açmaktadır (Güneş, 2018, s. 214). Bir araştırmada öğrencilerin sosyal medya kullanımının din öğretimini olumsuz yönde etkilediği tespit edilmiştir (Ot, 2021, s. 130). "Sosyal Medyanın Gençlerin Din Algısına Etkileri" isimli bir diğer araştırma ise, katılımcıların Kur'an'ın günümüz insanına hitap etmediği, değerlerin dinle ilgili olmadığı gibi birtakım yanlış algılara sahip olduklarını ortaya koymuştur (Arıcan ve Arıcı, 2021, s. 1080). Tüm bu bulgulardan hareketle yazılı, görsel ve sosyal medyada yer alan dini içerikli paylaşımların öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik motivasyonlarını etkilediği söylenebilir. Araştırmaya katılan öğretmenlerden bazıları ise öğrencilerdeki motivasyon düşüklüğünün yol açtığı sorunlara değinmişlerdir. Aşağıda bu öğretmenlerin görüşlerine yer verilmiştir:

Ö 3: Ailesinden güdülenerek gelmeyen öğrenciler başarısız oluyorlar. (Kadın, Yüksek Lisans mezunu, 18. yılını çalışıyor)

Ö 10: Elbette sorun oluşturuyor. Kur'an-ı Kerim'in zor öğrenilen bir kitap olduğunu düşünen öğrenci derste başarısız oluyor. (Erkek, Lisans mezunu, 34. yılını çalışıyor)

Ö 6: Tabii ki. Motivasyonu düşük olan öğrencinin öğrenmesi daha zor oluyor. (Kadın, Lisans mezunu, 18. yılını çalışıyor)

Ö 7: İstek az olunca öğrenme de düşük oluyor. (Kadın, Lisans mezunu, 15. yılını çalışıyor)

Ö 15: Evet. Kur'an öğrenmeye istekli olmayan öğrenciler diğer öğrencileri olumsuz etkiliyor. (Erkek, Yüksek Lisans mezunu, 15. yılını çalışıyor)

Yukarıdaki öğretmen görüşleri incelendiğinde öğrencilerdeki derse yönelik motivasyon düşüklüğünün öğrencilerin Kur'an okumayı öğrenirken zorlanması veya başarısız olmasına, öğrenmelerin düşük düzeyde gerçekleşmesine, motivasyon düzeyi düşük olan öğrencilerin diğer öğrencileri olumsuz etkilemesine neden olduğu anlaşılmaktadır.

İki öğretmen (*Ö 3 ve Ö 10*), motivasyon düşüklüğünün öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersinde başarısız olmalarına neden olduğunu ifade etmiştir. *Ö 6*, motivasyon düşüklüğü yaşayan öğrencilerin Kur'an-ı Kerim'i öğrenmekte zorlandıklarını, *Ö 7* ise Kur'an-ı Kerim dersine yönelik motivasyon düşüklüğünün öğrencilerde öğrenmelerin düşük düzeyde gerçekleşmesine yol açtığını dile getirmiştir. Motivasyon eksikliği, öncelikle akademik başarının düşmesi ile kendini gösterir. Motivasyon eksikliği yaşayan öğrenciler etkinliklerde dikkatsizleşir, düşük notlar almaya başlar ve umursamaz tavırlar sergiler. Motivasyon eksikliği ve yanlış tutumlar sonucunda başarısız olma kaygısı giderek daha çok yaşanır hale gelir (Bayraktar, 2015, s. 1087). Bir araştırmada başarısızlık nedenleri arasında öğrencilerin motivasyonlarının eksik olması yer almaktadır (Altun, 2009, s. 570). Demir'in (2010, s. 91-92) yaz Kur'an kurslarıyla ilgili yaptığı bir araştırmada ise öğreticilerin büyük bir bölümü (% 76,3) öğrencilerinin Kur'an derslerinde motivasyon sorunu yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Başkonak'ın (2022, s. 214-215) yaptığı araştırmada da hafızlık yapan öğrencilerin motivasyon sorunu yaşadıklarına ilişkin verilere ulaşılmıştır. Şu halde Kur'an-ı Kerim dersine yönelik motivasyon düzeyi düşük olan öğrencilerin Kur'an-ı okumayı öğrenmede zorlanacakları, Kur'an okumayı istenilen düzeyde öğrenemeyecekleri veya Kur'an dersinde başarısız olacakları söylenebilir.

Ö 15, motivasyon düzeyi düşük olan öğrencilerin diğer öğrencileri olumsuz etkilediğini dile getirmiştir. Bir derse yönelik motivasyon düzeyi düşük olan öğrencilerde o derse karşı ilgi düzeyinde azalmalar yaşanabilir. Bir araştırmada derse karşı ilgisiz olan öğrencilerin motivasyonlarının düşük olduğuna dair veriler elde edilmiştir. Bu öğrencilerin sınıfta diğer arkadaşlarını olumsuz etkiledikleri tespit edilmiştir (Gökyer ve Doğan, 2016, s. 101). Aşlamacı ve Gök'ün (2019, s. 360) yaptığı bir araştırmada sınıf içerisinde derse ilgisi düşük öğrencilerin sınıf arkadaşlarını etkilediklerine, dersin verimini düşürdüklerine dair bulgular elde edilmiştir. Şu halde Kur'an-ı Kerim dersine yönelik motivasyon düzeyi düşük olan öğrencilerin sınıftaki diğer öğrencileri olumsuz yönde etkileyeceği ifade edilebilir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerden bazıları öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik motivasyon düzeylerinin herhangi bir soruna yol açmadığını ifade etmişlerdir. Aşağıda bu öğretmenlerin görüşlerine yer verilmiştir.

b) Öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik motivasyon düzeyleri Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açmıyor

Araştırmamıza katılan öğretmenlerden dördü (Ö 1, Ö 2, Ö 9 ve Ö 17) öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik motivasyon düzeylerinin Kur'an-ı Kerim öğretimi açısından sorun oluşturmadığını ifade etmiştir. Bu öğretmenlerin görüşleri şöyledir:

Ö 1: Öğrencinin derse karşı güdülenmişlik düzeyi sorunlara yol açmıyor. (Erkek, Lisans mezunu, 23. yılını çalışıyor)

Ö 2: Öğrencilerin motivasyon düzeyleriyle alakalı derste herhangi bir sorun yaşamadım. (Kadın, Yüksek Lisans mezunu, 9. yılını çalışıyor)

Ö 9: Öğrencilerin motivasyonu ile ilgili Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorun yaşanacağını düşünmüyorum. (Erkek, Yüksek Lisans mezunu, 26. yılını çalışıyor)

Ö 17: Öğrencilerin sahip olduğu motivasyon düzeyi Kur'an öğretiminde sorun oluşturmuyor. (Kadın, Lisans mezunu, 6. yılını çalışıyor)

Yukarıda yer alan ifadelerden de anlaşılacağı üzere bazı öğretmenler Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrencilerin derse yönelik motivasyon düzeylerinin sorun oluşturmadığını dile getirmişlerdir. Öğrenme-öğretme sürecinde öğrenci motivasyonu olumlu veya olumsuz yönde değişkenlik gösterebilir. Bunun nedenleri arasında öğrencinin kişisel

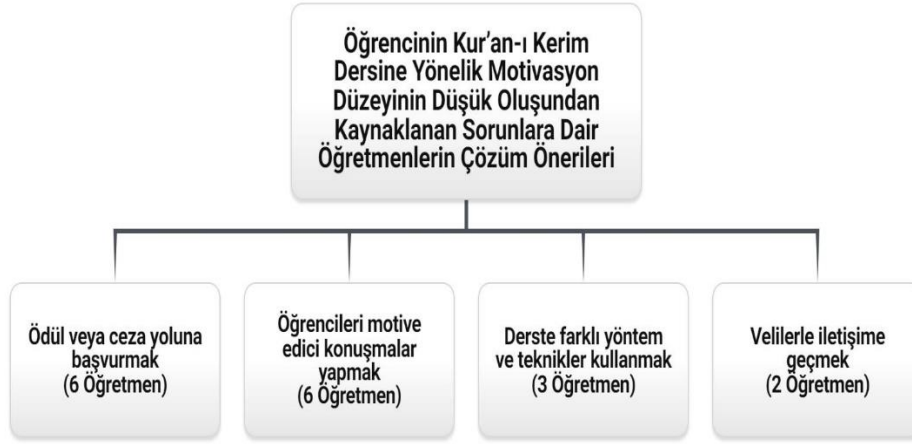
özellikleri ve aile, öğretmen, arkadaşlar, okul gibi çevresel faktörler yer almaktadır (Yücel ve Gülveren, 2011, s. 123). Bununla birlikte araştırmaya katılan kimi öğretmenler Kur'an-ı Kerim dersinde öğrenci motivasyonu kaynaklı sorun yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin motivasyon kaynaklı sorun yaşamamalarının nedenleri arasında onların kişisel ve mesleki niteliklerinin etkili olduğu söylenebilir.

Buraya kadar ele alınan boyutlar ve bu boyutlarla ilgili öğretmen görüşlerinden de anlaşılacağı üzere araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğu (16 Öğretmen) Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrencilerin derse yönelik motivasyon düzeylerinin düşük oluşunun birtakım sorunlara yol açtığını ifade etmişlerdir. Dört öğretmen ise öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersi ile ilgili motivasyon düzeylerinin Kur'an-ı Kerim öğretimi açısından sorun oluşturmadığını ifade etmiştir. Sorun yaşayan öğretmenler; öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik motivasyon düzeyinin düşük oluşunun öğrencinin ailesinden, akademik başarı elde etmek için diğer derslere önem verilmesinden, sosyal medya gibi çevredeki birtakım uyarıcılardan kaynaklandığını dile getirmişlerdir. Öğretmenler motivasyon düzeyi düşük olan öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersinde başarısız olduklarını, Kur'an-ı Kerim'i öğrenmekte zorlandıklarını, öğrenmelerin düşük düzeyde gerçekleştiğini, motivasyon düzeyi düşük olan öğrencilerin diğer öğrencileri olumsuz etkilediklerini belirtmişlerdir. Öğretmenler tarafından ifade edilen motivasyon kaynaklı sorunları ortadan kaldırmak adına çeşitli çalışmalar yapılabilir. Burada en büyük rol öğretmenlere düşmektedir. Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrencinin derse yönelik motivasyon düzeyinin düşük oluşunu sorun olarak gören öğretmenlere bu soruna yönelik çözüm önerilerinin olup olmadığı sorulmuştur. Öğretmenlerden elde edilen veriler aşağıda yer alan başlık altında ele alınmıştır.

2.1.4.2. Öğrencinin Kur'an-ı Kerim Dersine Yönelik Motivasyon Düzeyinden Kaynaklanan Sorunlara Dair Çözüm Önerileri

Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik motivasyon düzeylerinin düşük oluşundan kaynaklanan sorunlar olduğunu ifade eden öğretmenlere bu sorunlara yönelik çözüm önerilerinin olup olmadığı sorulmuştur. Öğretmenlerden gelen görüşler analiz edildiğinde ortaya çıkan çözüm önerileri aşağıdaki görselde yer almaktadır:

Şekil 2.5: Öğrencinin Kur'an-ı Kerim Dersine Yönelik Motivasyon Düzeyinin Düşük Oluşundan Kaynaklanan Sorunlara Dair Öğretmenlerin Çözüm Önerileri

Görsel incelendiğinde öğretmenlerin öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik motivasyon düzeylerinin düşük oluşundan kaynaklanan sorunlara dair dört farklı alanda uygulama yaptıkları veya çözüm önerisi sundukları görülmektedir. Her bir alan aşağıda ayrı ayrı ele alınmıştır.

Ödül veya ceza yoluna başvurmak

Ö 12: Başarılı öğrencilere çeşitli hediyeler alacağımı söylerim. Başarılı olamayan öğrencilere düşük not vereceğimi belirtirim. Ödül ve ceza yöntemini kullanırım. (Kadın, Lisans mezunu, 17. yılını çalışıyor)

Ö 13: Düşük not vereceğimi söylüyorum. Başarılı öğrencileri yemek ile ödüllendiriyorum. (Erkek, Lisans mezunu, 5. yılını çalışıyor)

Ö 20: Dersini geçenlere yüksek notlar veriyorum, çikolata ile ödüllendiriyorum. Her derste +, - uygulaması yapıyorum. Gayretli olan öğrencilerin performans notlarına 100 vereceğimi söylüyorum. (Erkek, Lisans mezunu, 12. yılını çalışıyor)

Ö 7: Hediye vererek biraz da olsa ilgi uyandırabiliyorum. (Kadın, Lisans mezunu, 15. yılını çalışıyor)

Ö 16: Not ile ödüllendiriyorum. Örneğin üç sayfa okuyana bir artı veriyorum. (Kadın, Lisans mezunu, 8. yılını çalışıyor)

Ö 19: Sözlüden düşük not veriyorum. (Erkek, Lisans mezunu, 13. yılını çalışıyor)

Yukarıdaki ifadeler incelendiğinde öğrencilerdeki Kur'an-ı Kerim dersine yönelik motivasyon düzeyini artırmak amacıyla bazı öğretmenler (Ö 12, Ö 13 ve Ö 20) hem ödül hem de ceza yoluna başvurduklarını, bazı öğretmenler (Ö 7 ve Ö 16) ise sadece ödül yoluna başvurduklarını dile getirmişlerdir. Bir öğretmen (Ö 19) ise sadece ceza yoluna başvurduğunu ifade etmiştir. Öğretmenlerin görüşleri değerlendirildiğinde bütün öğretmenlerin (Ö 7, Ö 12, Ö 13, Ö 16, Ö 19 ve Ö 20) yaptıkları uygulamalara değindikleri tespit edilmiştir.

Öğrenciyi güdüleyen etmenlerden bir kısmı öğrencinin kendisinden (içsel motivasyon) kaynaklanırken bir kısmı da dış çevreden (dışsal motivasyon) kaynaklanır. Dış çevreden kaynaklanan etmenlerden biri öğretmenlerin kullandıkları ödül veya cezalardır (Akbaba, 2006, s. 347). Çocuklar motivasyon kaynaklarına birbirinden farklı tepkiler gösterebilirler. Bazı öğrenciler için içsel motivasyon kaynakları daha önemliken bazı öğrenciler için dışsal motivasyon kaynakları daha önemli olabilir (Gündüz ve Balyer, 2011, s. 19). İçsel ve dışsal motivasyonun öğrenme-öğretme sürecindeki rolüne bakıldığında ise öğrenmenin başlangıcında dışsal motivasyonun çok etkili olduğunu söylemek mümkündür. Öğrenmenin ileri aşamalarında içsel motivasyon daha etkili olmaktadır. İçsel motivasyonu yüksek olan öğrencilerde öğrenme-öğretme süreci; merak etme, merak ettiğinin peşine düşme, keşfetme, başarı duygusu ile birlikte ilerlemektedir (Kaluç, 2021, s. 84). Yukarıda yer alan öğretmen görüşlerine bakıldığında öğretmenlerin genellikle dışsal motivasyonu harekete geçirecek davranışlarda bulduklarını, içsel motivasyonu öne çıkaracak herhangi bir faaliyette bulunmadıkları görülmektedir. Dışsal motivasyon kaynakları arasında yer alan ödül ve ceza yöntemi öğrencinin içsel motivasyonunu düşürebilir (Güzelyurt ve diğerleri, 2019, s. 26). Yaman ve Güven'in (2014, s. 1175) yaptığı bir araştırmada ödüllerin öğrencilerin motivasyonunu artırdığı, cezaların ise öğrencilerin motivasyonunu olumsuz yönde etkilediği tespit edilmiştir. Özdemir ve Yılmaz'ın (2019, s. 794) yaptığı bir araştırmada ise ceza yönteminin öğrencinin motivasyonuna zarar verdiğine dair verilere ulaşılmıştır. Osmanoğlu ve Göksun'un (2019, s. 192) yaptığı bir araştırmada hafızlık sürecinde içsel motivasyon kaynaklarının daha etkili olduğu tespit edilmiştir. Başkonak'ın (2022, s. 212)

araştırmasında ise katılımcılar öğrencilerin hafızlık yapmaya ilişkin motivasyon düzeylerini artırmak için ödül yoluna başvurduklarını ifade etmişlerdir.

Öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik motivasyon düzeylerini artırmak amacıyla ödül yöntemine başvurabilir. Burada dikkat edilmesi gereken husus şudur: Öğretmen; öğrenme-öğretme sürecinin başında çeşitli ödüllerle öğrenciyi dışsal yönden motive etmelidir. Ödülleri yerinde, zamanında ve uygun miktarda kullanmalıdır. Bununla birlikte zamanla öğrencinin içsel motivasyon kaynaklarını harekete geçirmeye çalışmalıdır. Öğrencilerin derse yönelik motivasyon düzeylerini artırmak amacıyla onlara fiziksel veya psikolojik ceza verilmesi asla uygun değildir. Çünkü bu tür olumsuz uygulamalar çocuğun kişilik ve duygusal gelişiminde kalıcı hasarlara yol açmaktadır (Kaya, 1997, s. 200).

Öğrencileri motive edici konuşmalar yapmak

Ö 4: Ders dışında bireysel motivasyon konuşması yapıyorum. (Erkek, Lisans mezunu, 13. yılını çalışıyor)

Ö 8: Yaşlılarından örnekler varsa bunları anlatıyorum. Kendi öğrenim hayatımdan bahsediyorum. (Kadın, Lisans mezunu, 8. yılını çalışıyor)

Ö 16: Kur'an okumanın, öğrenmenin önemine sık sık vurgu yapıyorum. (Kadın, Lisans mezunu, 8. yılını çalışıyor)

Ö 18: Kur'an-ı Kerim okumanın sadece not vermek için olmadığını bir Müslüman olarak hayat boyu Kur'an'ı okuyup anlamının zaruretini anlatmaya çalışıyoruz. İmam-Hatip Okulu mezunu olarak topluma karşı bazı sorumlulukları ve görevleri olduğunu hissettirmeye çalışıyoruz. (Erkek, Lisans mezunu, 35. yılını çalışıyor)

Ö 20: Kur'an-ı Kerim'i niçin öğrenmemiz gerektiği hakkında sene başında açıklamalar yapıyorum. (Erkek, Lisans mezunu, 12. yılını çalışıyor)

Ö 10: Öğrencileri olumlu yönde güdülemek, Kur'an öğrenmenin çok kolay olduğunu çocuklara anlatmak gerekir. (Erkek, Lisans mezunu, 34. yılını çalışıyor)

Görüşüne başvurulan öğretmenlerden bazıları Kur'an-ı Kerim dersine yönelik öğrencilerin motivasyon düzeyini artırmak amacıyla onlara Kur'an-ı Kerim okumanın ve öğrenmenin öneminden bahsettiklerini (Ö 16, Ö 18 ve Ö 20), başarılı öğrencilerden ve kendi hayatlarından örnek verdiklerini (Ö 8), öğrencilere ders dışında motive edici konuşmalar yaptıklarını (Ö 4) ifade etmişlerdir.

Öğrencinin güdülenmesine katkı sağlayan dışsal motivasyon kaynaklarından beklili de en önemlisi öğretmenlerdir (Akbaba, 2006, s. 347). Öğretmen; öğrencinin ilgi ve ihtiyaçlarını, yeteneklerini iyi tanımalı, onlara sorumluluk vermeli, dersleriyle ilgili konularda yardımcı olmalı ve dersin, öğrencinin hayatına katacağı değerleri anlatmalıdır (Akbaba ve Aktaş, 2005, s. 41). Nitekim Osmanoğlu ve Göksun'un (2019, s. 152-153) başarılı hafızlarla yaptığı bir araştırmada öğrencinin hocasının onu motive eden dışsal faktörlerden biri olduğu tespit edilmiştir. Öğrenciye rehberlik eden, model olan, öğrencinin derse aktif katılımını sağlayan, öğrencinin geçmiş hayatı ile ders arasında bağ kuran öğretmenler, öğrencinin öğrenmeye yönelik motivasyonunu artırabilir (Emir ve Kanlı, 2009, s. 69). Sürücü ve Ünal'ın (2018, s. 267) yaptığı bir araştırmada öğrencilerle bireysel olarak ilgilenen, öğrencilerle iletişim kuran, başarısız öğrencilerle özel olarak ilgilenen, bütün öğrencileri derse katmaya çalışan öğretmenlerin öğrencilerin motivasyonunu artırdığı tespit edilmiştir. Kılıç'ın (2014, s. 101) yaptığı bir araştırmada katılımcılar Kur'an dersinde başarıya ulaşabilmek için Kur'an'ı doğru okumanın önemini hadislerden de destek alınarak öğrencilere anlatılması gerektiğini ifade etmişlerdir. "Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Uzaktan Hafızlık Eğitimi" isimli araştırmada ise katılımcılar öğrencilerin motivasyon düzeylerini artırmak için öğrencilerle bireysel/toplu görüşmeler yaptıklarını, onlarla sohbet edip onlara nasihatlerde bulduklarını ifade etmişlerdir (Başkonak, 2022, s. 212). Şu halde öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik motivasyon düzeyini artırmak amacıyla öğrencileri motive edici konuşmalar yapmanın faydalı olacağı söylenebilir.

Derste farklı yöntem ve teknikler kullanmak

Ö 14: Farklı yöntemlerle ders işlemek lazım. Mesela bir tane sekizinci sınıfıma balon patlatma etkinliği yaptım. Her balonun içerisinde bir ayet vardı. Böylece eğlenceli bir şekilde konuyu öğrenmiş oldular. (Kadın, Lisans mezunu, 10. yılını çalışıyor)

Ö 8: Arada Kur'an-ı Kerim dersi ile alakalı oyunlar araştırıp sınıfta oynatıyorum. (Kadın, Lisans mezunu, 8. yılını çalışıyor)

Ö 15: Eğlenceli video ve ders araçları ile dersi ilgi çekici hale getirmeye çalışıyoruz. (Erkek, Yüksek Lisans mezunu, 15. yılını çalışıyor)

Görüşüne başvurulmuş öğretmenlerden bir kısmı öğrencilerdeki Kur'an-ı Kerim dersine yönelik motivasyon düzeyini artırmak amacıyla derste farklı yöntem ve tekniklere başvurduklarını ifade etmişlerdir. Bir derste kullanılan yöntem ve teknikler öğrencilerin o derse yönelik motivasyonlarını etkileyebilir (Yenice ve diğerleri, 2012, s. 233). Örneğin bir araştırmada düz anlatım ve soru cevap yöntemi öğrencilerin katıldığı farklı etkinliklerle desteklendiğinde öğrencilerin motivasyon düzeylerinin daha da arttığı tespit edilmiştir (Durmaz ve Avaroğulları, 2016, s. 1006). Nitekim Çakmak ve Ecer (2020, s. 703) seçmeli Kur'an-ı Kerim dersinde işbirliğine dayalı öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanılmasının öğrencinin derse yönelik motivasyon düzeyini artırabileceğini ifade etmişlerdir. Bayraktar'a (2017, s. 82) göre kalabalık sınıflarda Kur'an-ı Kerim dersinde yapılacak olan etkinlikler öğrencilerin motivasyonu açısından oldukça önemlidir. Şu halde öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik motivasyon düzeyini artırmak amacıyla dersi farklı yöntem ve tekniklerle işlemenin faydalı olacağı ifade edilebilir.

Velilerle İletişime Geçmek

Ö 5: Yine aile ile iletişim yolundan başka bir çözüm olmadı. Aile ikna olunca çocuğunu da ikna ediyor. (Kadın, Lisans mezunu, 19. yılını çalışıyor)

Ö 19: Sorunlu öğrencilerin aileleri ile görüşüyorum. (Erkek, Lisans mezunu, 13. yılını çalışıyor)

Görüşüne başvurulmuş öğretmenlerin ikisi öğrencilerdeki Kur'an-ı Kerim dersine yönelik motivasyon düzeyini artırmak amacıyla velilerle iletişime geçtiklerini ifade etmiştir. Öğrenme-öğretme sürecinde aileler öğrenciyi etkileyen dışsal motivasyon kaynakları arasında yer alır. Bir araştırmada ailenin eğitim seviyesinin, ilgili ve bilinçli olmasının öğrencinin motivasyon düzeyini artırdığına; eğitim seviyesi düşük, öğrenciye karşı ilgisiz ve bilinçsiz ailelerde ise öğrencinin motivasyon düzeyinin düşük olduğuna dair bulgular elde edilmiştir (Yerlikaya ve diğerleri, 2022, s. 252). Osmanoğlu ve Göksun'un (2019, s.

152-157) yaptığı bir araştırmada hafızlık öğrencilerinin motivasyonunda ailelerinin etkili olduğu tespit edilmiştir. Başkonak'ın (2022, s. 212) yaptığı bir araştırmada ise katılımcıların öğrencilerin motivasyon düzeylerini artırmak amacıyla velilerle işbirliği halinde olduklarına dair verilere ulaşılmıştır. Şu halde öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik motivasyon düzeyini artırmak amacıyla ailelerle görüşmeler yapmanın faydalı olacağı söylenebilir.

Buraya kadar ele alınan boyutlar ve bu boyutlarla ilgili öğretmen görüşlerinden de anlaşılacağı üzere araştırmaya katılan öğretmenlerin bir kısmı öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik motivasyon düzeylerinin düşük oluşundan kaynaklanan sorunlarla ilgili farklı türde çözüm önerileri sunmuşlardır. Bu önerilerden büyük çoğunluğunun hâlihazırda uygulanmakta olduğu, bazılarının ise uygulanabilecek öneriler olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenler; ödül veya ceza yoluna başvurarak, öğrencileri motive edici konuşmalar yaparak, derste farklı yöntem ve teknikler kullanarak, velilerle iletişime geçerek sorunların çözülebileceğini ifade etmişlerdir.

Araştırmaya katılan öğretmenlere öğrencinin engelli oluşunun Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açıp açmadığı sorulmuştur. Bu kategoride elde edilen veriler aşağıdaki başlık altında analiz edilmiştir.

2.1.5. Öğrencinin Engelli Oluşundan Kaynaklanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Çalışmamızda yer alan kategorilerden biri de öğrencinin engelli oluşunun Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açıp açmadığıdır. Bu bağlamda katılımcı öğretmenlere "Öğrencilerin duyuşsal (görme, işitme) ve fiziksel engel durumları Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açmakta mıdır?, Bu sorunlara ilişkin çözüm önerileriniz nelerdir?" soruları sorulmuştur. Söz konusu sorunlara ve çözüm önerilerine aşağıda iki alt başlık altında yer verilmiştir.

2.1.5.1. Öğrencinin Engelli Oluşuna İlişkin Sorun Yaşanma Durumu

Araştırmaya katılan 13 öğretmen (Ö 4, Ö 7, Ö 8, Ö 9, Ö 10, Ö 11, Ö 12, Ö 13, Ö 14, Ö 15, Ö 17, Ö 19 ve Ö 20) öğrencilerin engelli oluşunun Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açtığını, iki öğretmen (Ö 2 ve Ö 5) engelli öğrencilerin Kur'an öğretiminde sorun oluşturmadığını, beş öğretmen (Ö 1, Ö 3, Ö 6, Ö 16 ve Ö 18) ise şimdiye kadar

engelli öğrencilerle Kur'an öğretimi yapmadıklarını ifade etmiştir. Dolayısıyla öğretmenlerin görüşleri iki alt kategoride toplanmıştır. Bu alt kategorilere aşağıda yer verilmiştir.

a) Öğrencinin engelli oluşu Kur'an öğretiminde sorunlara yol açıyor

Ö 8: Öğrencinin kekeme, sağır ya da ileri düzeyde kaynaştırma öğrencisi olması sorun oluyor. (Kadın, Lisans mezunu, 8. yılını çalışıyor)

Ö 15: Kaynaştırma öğrencisinin seviyesine bağlı olarak Kur'an öğretiminde birtakım sorunlar yaşıyor. (Erkek, Yüksek Lisans mezunu, 15. yılını çalışıyor)

Ö 19: Evet. Engelli öğrenciler genellikle bütün derslerde başarısız oluyorlar. (Erkek, Lisans mezunu, 13. yılını çalışıyor)

Ö 10: Engelli öğrencilerin engel durumuna göre değişir. Örneğin zihinsel engelli bir öğrencinin başarıyı yakalaması çok zor. (Erkek, Lisans mezunu, 34. yılını çalışıyor)

Ö 9: Kaynaştırma öğrencilerinde veya engelli öğrencilerde Kur'an öğretiminde öğrenme güçlüğü problemi ortaya çıkıyor. Bu da onların sınıfta diğer öğrencilerden ayrışmalarına neden oluyor. (Erkek, Yüksek Lisans mezunu, 26. yılını çalışıyor)

Ö 13: Kaynaştırma öğrencileri dersi olumsuz etkiliyor. Hem öğrenemiyorlar hem de diğer çocukları olumsuz etkiliyor. (Erkek, Lisans mezunu, 5. yılını çalışıyor)

Ö 14: Diğer öğrencilerin dersindeyken sıkılabiliyorlar. (Kadın, Lisans mezunu, 10. yılını çalışıyor)

Ö 12: Kaynaştırma öğrencileri sorun oluyor. Çocuk sınıfı içinde rencide olabiliyor. Ekstra vakit ayırmak çok zor oluyor. (Kadın, Lisans mezunu, 17. yılını çalışıyor)

Ö 20: Bir tane BEP'li öğrencimiz var. Kur'an okuyabilecek düzeyde değil. Her zaman düzenli geleliyordu zaten. Bir de o öğrenciye fazla zaman ayıramıyordum. Diğer öğrencilerden ona sıra gelmiyordu. (Erkek, Lisans mezunu, 12. yılını çalışıyor)

Yukarıda yer alan görüşlerden de anlaşılacağı üzere araştırmamıza katılan öğretmenlerden bazıları engelli öğrencilerin başarısız olduklarını, istenilen düzeye ulaşamadıklarını, dersi ve diğer öğrencileri olumsuz etkilediklerini, sınıfta rencide olduklarını, kendilerinin bu öğrencilere yeterince vakit ayıramadıklarını ifade etmişlerdir. Özel gereksinimli öğrencilerin genel eğitim sınıfı içerisinde uygun olan özel eğitim desteği sağlanarak eğitim görmelerine kaynaştırma eğitimi denir (MEB, 2010, S. 16). Literatür incelendiğinde kaynaştırma öğrencileriyle yürütülen eğitim-öğretim faaliyetleri esnasında yaşanan sorunlarla ilgili birçok araştırma olduğu tespit edilmiştir. Bu araştırmalardan birinde öğretmenlerin kaynaştırma öğrencilerine yeterince zaman ayıramadıklarına, kaynaştırma öğrencilerinin diğer öğrencilere uyum sağlayamadıklarına, bu nedenle kendilerini yalnız ve yetersiz hissettiklerine, diğer öğrencilerin kaynaştırma öğrencilerine karşı ön yargılı olduklarına ilişkin verilere ulaşılmıştır (Balo, 2015, s. 30). Korkmaz'ın (2021, s. 337-338) "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimi Uygulamalarında Karşılaştıkları Sorunlar" adlı araştırmasında ise öğrenciler arasında uyum sorunu yaşandığı, özel gereksinimi olan öğrencilerin durumunun suiistimal edildiği, öğrenciler arasında ayrımcılık yapıldığı hissini oluşturduğu vb. veriler elde edilmiştir.

b) Öğrencinin engelli oluşu Kur'an öğretiminde sorunlara yol açmıyor

(Ö 2) *Bence sorun oluşturmuyor.* (Kadın, yüksek Lisans mezunu, 9. yılını çalışıyor)

(Ö 5) *Böyle bir sorun yaşamadım. Yürüme engelli öğrencim oldu ama çok başarılıydı.* (Kadın, Lisans mezunu, 19. yılını çalışıyor)

Yukarıdaki görüşlerden de anlaşılacağı üzere araştırmamıza katılan öğretmenlerden ikisi öğrencilerin engelli oluşunun Kur'an-ı Kerim öğretimi açısından sorun oluşturmadığını ifade etmiştir. Ö 5, yürüme engelli öğrencisinin Kur'an-ı Kerim dersinde çok başarılı olduğunu dile getirmiştir. Öğrencinin sahip olduğu engel türü ve oranı onun öğrenme-öğretme sürecini farklı düzeylerde etkiler. Örneğin görme engelli bir öğrenci ile işitme engelli bir öğrencinin öğrenme-öğretme süreçleri birbirinden oldukça farklı olacaktır. Engel türü ve oranı öğrencilerin akademik başarısını da etkileyecektir. Bununla birlikte bedensel engel gibi bazı engel türleri ise öğrenme-öğretmen sürecini çok fazla etkilemeyebilir.

Buraya kadar ele alınan boyutlara ilişkin öğretmen görüşlerinden de anlaşılacağı üzere araştırmaya katılan 13 öğretmen Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrencilerin engelli oluşundan kaynaklanan sorunlar yaşadıklarını ifade etmiştir. İki öğretmen öğrencilerin engelli oluşunun Kur'an-ı Kerim öğretimi açısından sorun oluşturmadığını ifade etmiş, beş öğretmen ise şimdiye kadar engelli öğrencilerle Kur'an-ı Kerim öğretimi yapmadıklarını belirtmiştir. Sorun yaşayan öğretmenler; öğrencilerin derste başarısız olduklarını, istenilen seviyeye ulaşamadıklarını, hem Kur'an-ı Kerim dersini hem de diğer öğrencileri olumsuz etkilediklerini, engelli öğrencilerin sınıfta rencide olduklarını, bu öğrencilere yeterince zaman ayıramadıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenler tarafından ifade edilen sorunları ortadan kaldırmak adına çeşitli çalışmalar yapılabilir. Örneğin öğretim sürecinde öğrencinin sınıf içerisinde oturacağı yerin planlaması yapıldığında, öğrencinin ailesiyle, rehberlik servisiyle, varsa özel öğretim öğretmeniyle ve uzman bir pedagoğa iletişim halinde olduğunda yaşanan sorunların bir kısmı çözüme kavuşturulabilir (Arslan ve diğerleri, 2011, s. 194). Yine işitme engeli olan öğrencilere işaret dilinin öğretilmesi, dudak okuma, yüz ifadelerini okuma eğitiminin verilmesi, sınıf içerisinde işitme kaybı oranına göre öğrencinin yerinin ayarlanması, görme engelli öğrenciler içinse bireyselleştirilmiş öğretim modelinin kullanılması, öğrenciye ek süre verilmesi, bu çocuklara özel eğitim materyallerinin alınması/hazırlanması, Braille alfabesiyle yazılmış materyallerinin tedarik edilmesi, öğretmenin derste anlatacaklarını yüksek sesle anlatması vb. tedbirler ifade edilen sorunların çözümüne katkı sağlayabilir (Arslan ve diğerleri, 2011, s. 196-197). Tabii burada en büyük rol yine öğretmenlere düşmektedir. Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrencinin engelli oluşundan kaynaklı sorunlar yaşadığını ifade eden öğretmenlere bu soruna yönelik çözüm önerilerinin olup olmadığı sorulmuştur. Öğretmenlerden elde edilen veriler aşağıda yer alan başlık altında ele alınmıştır.

2.1.5.2. Öğrencinin Engelli Oluşundan Kaynaklanan Sorunlara Dair Çözüm Önerileri

Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrencilerin engelli oluşundan kaynaklanan sorunlar olduğunu düşünen öğretmenlere bu sorunlara yönelik çözüm önerilerinin olup olmadığı sorulmuştur. Öğretmenlerden gelen görüşler analiz edildiğinde ortaya çıkan çözüm önerileri aşağıdaki görselde yer almaktadır:

Şekil 2.6. Öğrencinin Engelli Oluşundan Kaynaklanan Sorunlara Dair Öğretmenlerin Çözüm Önerileri

Görsel incelendiğinde öğretmenlerin öğrencilerin engelli oluşundan kaynaklanan sorunlara dair beş farklı alanda uygulama yaptıkları veya çözüm önerisi sundukları görülmektedir. Her bir alan aşağıda ayrı ayrı ele alınmıştır.

Farklı Etkinlikler Yapmak

Ö 14: *Bu tür öğrencilere eğlenceli harf öğretimi videoları ve Kur'an dinletisi daha iyi geliyor. Harf boyama ve harf etkinliklerini de seviyorlar.* (Kadın, Lisans mezunu, 10. yılını çalışıyor)

Ö 15: *Yapabileceği etkinlikler vererek öğrencinin başarıma duygusunu yaşamasını sağlamaya çalışıyoruz.* (Erkek, Yüksek Lisans mezunu, 15. yılını çalışıyor)

Ö 8: *Zekâsal anlamda sorun yaşayan öğrencilere eğlenceli oyun içerikleriyle dersi sevdirmeye çalışıyorum. Konuşma anlamında sorun yaşayanlar, kekeme olanlar için etkili olabilecek çeşitli teknikler araştırıyorum.* (Kadın, Lisans mezunu, 8. yılını çalışıyor)

Yukarıdaki görüşlerden de anlaşılacağı üzere bazı öğretmenlerin engelli öğrencilere yönelik derste çeşitli öğretim materyalleri kullanarak Kur'an-ı Kerim öğretimi yaptıkları anlaşılmaktadır. Literatürde konuyla ilgili araştırmalara bakıldığında engelli öğrencilerin öğrenme-öğretme süreçlerini kolaylaştırmak adına çeşitli materyallerin kullanıldığı görülmüştür (Atasay, 2020, s. 104-121). Bir diğer araştırmada teknoloji destekli görsel materyal kullanımının işitme engelli öğrencilerin öğrenme süreçlerine katkı sağladığına dair veriler elde edilmiştir. DİB'in işitme ve görme engellilere yönelik öğretim

programları incelendiğinde işitme engelli öğrenciler için farklı görsel materyallerin kullanılmasının tavsiye edildiği (DİB, 2021, s.11-12), görme engelli öğrenciler içinse Braille alfabesi ve çeşitli işitsel materyallerin kullanılmasının tavsiye edildiği tespit edilmiştir (DİB, 2023, s. 9). Buna göre engelli öğrenciler için Kur'an öğretiminde öğrencilerin engel türü dikkate alınarak kullanılacak materyaller öğrenme-öğretme sürecine katkı sağlayacaktır.

Engelli Öğrencilerle Daha Fazla İlgilenmek

Ö 4: Engel durumuna göre çalışma yapıyorum. Onunla özel olarak ilgileniyorum. (Erkek, Lisans mezunu, 13. yılını çalışıyor)

Ö 17: Diğer öğrencilere kıyasla daha fazla ilgi ve zaman gerekiyor. (Kadın, Lisans mezunu, 6. yılını çalışıyor)

Ö 10: Bu gibi durumlarda çocuklara karşı çok sabırlı olmamız gerekir. (Erkek, Lisans mezunu, 34. yılını çalışıyor)

Yukarıda yer alan görüşlerden de anlaşılacağı üzere bazı öğretmenler öğrencilerin engel durumdan kaynaklanan sorunların çözümü için onlara daha fazla zaman ayırıp ilgi göstermek gerektiğini, onlarla yürütülen öğretim sürecinde oldukça sabırlı olmak gerektiğini ifade etmişlerdir. Literatürde yer alan bir araştırmada engelli öğrencilerle yürütülen öğretim faaliyetlerinin daha verimli olabilmesi için öğretmenler onlara özel zaman ayırdıklarını, müzik, resim ve beden eğitimi gibi derslerde veya tenefüslerde ilgilendiklerini ifade etmişlerdir (Gök, 2013, s. 64). Benzer çalışmaların Kur'an-ı Kerim dersi için de yapılmasının engelli öğrencilerin öğrenme-öğretme sürecine katkı sağlayacağı söylenebilir.

Velilerle Görüşüp Desteklerini Sağlamak

Ö 19: Velisi ile görüşmeler yapıyorum. (Erkek, Lisans mezunu, 13. yılını çalışıyor)

Ö 9: Bu öğrencilerin ailelerinin Kur'an öğretimi için özel bir çaba sarfetmesi gerekiyor. (Erkek, Yüksek Lisans mezunu, 26. yılını çalışıyor)

Yukarıda yer alan görüşlere bakıldığında bazı öğretmenlerin engelli öğrencilerin velileriyle görüşmeler yaptıkları, velilerin de desteğini sağlamaya çalıştıkları anlaşılmaktadır. Literatür incelendiğinde engelli öğrencilerin velilerinin çocuklarının eğitimine dair ilgisiz, bilgisiz, bilinçsiz oluşunun bu öğrencilerin öğrenme-öğretme süreçlerini olumsuz etkilediği tespit edilmiştir (Berkant ve Atılğan, 2017, s. 20). Bu çocukların eğitim sürecine aileleri de katılıp gereken desteği sağladıklarında çocuklar kendileri için belirlenen hedeflere daha kolay ulaşabilirler. Buradan hareketle engelli öğrencilerin velileriyle sık sık görüşmek, velileri yapılan etkinliklerle ilgili bilgilendirmek, velilerin evde öğrenciye destek olmalarını sağlamak engelli öğrencilerin Kur'an-ı Kerim öğretim sürecine katkı sağlayabilir.

Ayrı Sınıf Açmak

Ö 12: Bir öğrenci bile olsa ona özel sınıf açılmalı. Diğer sınıf ve derslere arada bir katılabilir. (Kadın, Lisans mezunu, 17. yılını çalışıyor)

Ö 13: Ayrı sınıf açılması gerekiyor. (Erkek, Lisans mezunu, 5. yılını çalışıyor)

Yukarıdaki görüşlerden de anlaşılacağı üzere iki öğretmen (*Ö 12 ve Ö 13*) engelli öğrenciler için okulda ayrı sınıf açılması gerektiğini ifade etmiştir. Okullarda, özel eğitim ihtiyacı olan öğrenciler için engel durumları göz önünde bulundurularak, özel araç-gereçler ile eğitim materyalleriyle donatılmış sınıflara özel eğitim sınıfı denir. Bu sınıflar resmî ve özel okullarda özel eğitim hizmetleri kurulunun teklifi doğrultusunda il/ilçe millî eğitim müdürlükleri tarafından açılır (MEB, 2015, s. 3). Gerekli bütün şartlar sağlanarak açılan özel eğitim sınıflarında öğrencinin engel durumu dikkate alınarak uygun materyal desteği ile yürütülecek Kur'an-ı Kerim öğretim faaliyetlerinin verimli olacağı ifade edilebilir.

Farklı Program Uygulamak

Ö 7: Onlara ayrı bir program uyguluyorum. Biraz daha basitleştirerek anlatmaya çalışıyorum. Diğer arkadaşlarıyla aynı şekilde öğrenemiyorlar tabii ki. (Kadın, Lisans mezunu, 15. yılını çalışıyor)

Yukarıda yer alan ifadelerden de anlaşılacağı üzere Ö 7 engelli öğrenciler için farklı bir program uyguladığını dile getirmiştir. Özel eğitime ihtiyaç duyan öğrencilerin gelişim özellikleri, ilgi, ihtiyaç, yetenekleri ve eğitsel performansı dikkate alınarak bu öğrencilere özgü bireysel eğitim programı (BEP) hazırlanması yasal bir zorunluluktur (MEB, 2022, s. 6). BEP sayesinde engelli öğrencilerin seviyelerine uygun bir öğretim programı hazırlanır ve uygulamaya konur. Literatürde engelli öğrencilere yönelik farklı program uygulandığına dair çalışmalar yer almaktadır (Sarıkaya ve Uzuner, 2013, s. 45). Kur'an-ı Kerim öğretiminde de öğrencinin engel türüne ve derecesine uygun bir program hazırlanabilir. Bu sayede öğrencilerin eğitsel performanslarına uygun bir Kur'an-ı Kerim öğretim sağlanmış olur.

Buraya kadar ele alınan boyutlar ve bu boyutlara dair öğretmen görüşlerinden de anlaşılacağı üzere araştırmaya katılan öğretmenlerden bazıları öğrencilerin engel durumundan kaynaklanan sorunlarla ilgili farklı türde çözüm önerileri sunmuşlardır. Bu çözüm önerilerinden bir kısmının öğretmenler tarafından uygulanmakta olduğu, bir kısmının ise uygulanabilecek öneriler olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenler; farklı etkinlikler yaparak, öğrencilerle daha fazla ilgilenererek, velilerle görüşüp desteklerini sağlayarak, ayrı sınıf açılmasını sağlayarak, öğrencilere farklı program uygulayarak yaşanan sorunların çözülebileceğini ifade etmişlerdir.

Araştırmamıza katılan öğretmenlere öğrencinin genel başarı düzeyinin Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açıp açmadığı sorulmuştur. Öğretmenlerden elde edilen veriler aşağıdaki başlık altında analiz edilmiştir.

2.1.6. Öğrencinin Genel Başarı Düzeyinden Kaynaklanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Çalışmamızda el alınan konulardan bir diğeri ise Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrencinin diğer derslerdeki genel başarı düzeyinin sorunlara yol açıp açmadığıdır. Bu bağlamda araştırmaya katılan öğretmenlere “Öğrencilerin diğer derslerdeki genel başarı-başarısızlık durumu Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açmakta mıdır?, Bu sorunlara ilişkin çözüm önerileriniz nelerdir?” soruları sorulmuştur. Söz konusu sorunlara ve çözüm önerilerine aşağıda iki alt başlık altında yer verilmiştir.

2.1.6.1. Öğrencinin Genel Başarı Düzeyine İlişkin Sorun Yaşanma Durumu

Araştırmaya katılan 12 öğretmen (Ö 1, Ö 2, Ö 4, Ö 5, Ö 7, Ö 8, Ö 9, Ö 10, Ö 15, Ö 16, Ö 17 ve Ö 18) öğrencilerin diğer derslerdeki genel başarı düzeylerinin düşük olması nedeniyle sorunlar yaşadıklarını, sekiz öğretmen (Ö 3, Ö 6, Ö 11, Ö 12, Ö 13, Ö 14, Ö 19 ve Ö 20) ise sorun yaşamadıklarını ifade etmiştir. Dolayısıyla bu görüşlerin iki alt kategoride toplandığı görülmüştür. Bu alt kategorilere ayrı ayrı başlıklar halinde aşağıda yer verilmiştir.

a) Öğrencilerin okuldaki genel başarı düzeyleri Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açıyor

Ö 17: *Zaman zaman bu sorunu yaşıyoruz.* (Kadın, Lisans mezunu, 6. yılını çalışıyor)

Ö 5: *En önemli sorunlardan birisidir. Öğrencinin genel başarı seviyesi düşük olunca bu bütün derslerini etkiliyor. Buna Kur'an öğretimi de dâhil.* (Kadın, Lisans mezunu, 19. yılını çalışıyor)

Ö 1: *Evet. Genel sorun zekâ veya tembellik kaynaklı ise genel olarak Kur'an-ı Kerim dersine de yansımaları normaldir.* (Erkek, Lisans mezunu, 23. yılını çalışıyor)

Ö 18: *Genel başarı düzeyinin düşük olması etkisini Kur'an-ı Kerim dersinde de gösteriyor.* (Erkek, Lisans mezunu, 35. yılını çalışıyor)

Ö 2: *Öğrencinin diğer derslerdeki akademik başarısı Kur'an dersinde de etkili tabii öğrenci başarısız ise Kur'an dersinde de başarısız.* (Kadın, Lisans mezunu, 9. yılını çalışıyor)

Ö 4: *Evet sorun oluyor. Kur'an öğretiminde istenilen ilerleme sağlanamıyor.* (Erkek, Lisans mezunu, 13. yılını çalışıyor)

Ö 7: *Evet. Başarı durumu düşük olan öğrenciler Kur'an öğretiminde de çok parlak olamıyorlar maalesef.* (Kadın, Lisans mezunu, 15. yılını çalışıyor)

Ö 8: *Okul başarısı düşükse Kur'an-ı Kerim'e geçmesi zorlaşıyor. Özellikle Türkçe okuma becerisi zayıf olanlar Kur'an-ı Kerim'de de düşük başarı gösteriyor.* (Kadın, Lisans mezunu, 8. yılını çalışıyor)

Ö 10: Öğrencinin diğer derslerdeki genel başarı durumunun düşük oluşu Kur'an öğretiminde de sorun oluşturuyor. Türkçe, matematik gibi derslerde başarı durumu düşük bir öğrenci Kur'an dersinde de başarısız oluyor. (Erkek, Lisans mezunu, 34. yılını çalışıyor)

Yukarıda yer alan ifadelerden de anlaşılacağı üzere görüşüne başvurulmuş öğretmenlerden bir kısmı öğrencilerdeki genel başarı düzeyinin düşük oluşunun Kur'an-ı Kerim dersini de etkilediğini, bu durumdaki öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersinde istenilen düzeye ulaşamadıklarını veya Kur'an-ı Kerim dersinde başarısız olduklarını, özellikle Türkçe ve matematik derslerinde başarısız olanların Kur'an-ı Kerim dersinde de başarısız olduklarını ifade etmişlerdir. Akademik başarı; öğrenme hızı, zekâ, benlik saygısı, kişilik yapısı, öz-yeterlik, motivasyon ve ders çalışma alışkanlıkları, anne-baba tutumu, ailenin sosyo-ekonomik durumu, okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin yeterliliği ve tutumu gibi etmenlerden etkilenir (Sarier, 2016, s. 2). İlköğretim öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırmada öğrencilerin Türkçe başarısının tüm derslerle ilişkili olduğu tespit edilmiştir (Güneyli ve diğerleri, 2010, s. 69). Bir diğer araştırmada ilköğretim birinci kademedeki Türkçe, Matematik, Sosyal Bilgiler ve Fen Bilgisi derslerindeki başarı düzeyleri arasında pozitif yönde ve oldukça kuvvetli bir ilişki olduğuna dair veriler elde edilmiştir (Güleç ve Alkış, 2010, s. 26). Obalı'nın (2009, s. 49) yaptığı bir araştırmada ise, öğrencilerin fen ve teknoloji dersi akademik başarılarının Türkçe ve matematik başarılarıyla pozitif düzeyde ilişkili olduğuna dair bulgulara ulaşılmıştır. Yılmaz'ın (2011, s. 39-42) yaptığı bir araştırmada ise okul derslerinde başarılı olanların aynı performansını cami derslerinde de gösterdiği, okulda başarısız olanların, cami derslerinde de başarısız olduğu ifade edilmiştir. Tüm bu bulgulardan hareketle diğer derslerde genel başarı durumu düşük olan öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersinde de başarısız olacağı söylenebilir.

b) Öğrencilerin okuldaki genel başarı düzeyleri Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açmıyor

Ö 11: Hayır sorun oluşturmuyor. (Erkek, Lisans mezunu, 12. yılını çalışıyor)

Ö 12: Hayır, zannetmiyorum. (Kadın, Lisans mezunu, 17. yılını çalışıyor)

Ö 6: Genel başarı durumunun düşük ya da yüksek oluşu Kur'an öğretimini etkilemiyor. (Kadın, Lisans mezunu, 18. yılını çalışıyor)

Ö 3: Ashında bazı öğrencilerin diğer dersleri daha düşük iken Kur'an-ı Kerim dersinde daha başarılı olabiliyorlar. (Kadın, Yüksek Lisans mezunu, 18. yılını çalışıyor)

Ö 13: Bazen diğer derslerde başarısız olan öğrenci Kur'an dersinde daha başarılı olabiliyor. (Erkek, Lisans mezunu, 5. yılını çalışıyor)

Ö 14: Diğer dersleri başarısız olup Kur'an dersinde çok başarılı öğrencim oldu. (Kadın, Lisans mezunu, 10. yılını çalışıyor)

Ö 19: Hayır. Hafızlığını yapamayıp da okulumuza gelen öğrencilerin diğer dersleri başarısız olmasına rağmen Kur'an-ı Kerim'de çok iyiler. (Erkek, Lisans mezunu, 13. yılını çalışıyor)

Ö 20: Böyle bir durum yok. Bir arkadaşımız geçen sene bir öğrencinin matematik dersinde çok başarısız olduğunu söylüyordu. O öğrenci benim dersimde çok başarılıydı. (Erkek, Lisans mezunu, 12. yılını çalışıyor)

Yukarıda yer alan bazı öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde öğrencilerdeki genel başarı düzeyinin düşük ya da yüksek oluşunun Kur'an-ı Kerim dersini etkilemediği, diğer derslerdeki başarı düzeyi düşük olan bazı öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersinde başarılı oldukları anlaşılmaktadır. Literatür incelendiğinde bir derste akademik başarı düzeyinin diğer derslerdeki akademik başarı düzeyini etkilediğini gösteren araştırmalar bulunmaktadır (Obalı, 2009; Güleç ve Alkış, 2010; Güneşli ve diğerleri, 2010; Yılmaz, 2011). Bununla birlikte genel olarak akademik yönden başarısız olan öğrencilerin bir ya da birkaç alanda başarılı olduğu görülebilir. Bu durumun nedenleri arasında öğrencinin başarılı olduğu derse karşı ilgisi, hazırbulunuşluk düzeyi, ailesi, öğretmenleri vb. faktörler etkili olabilir. Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrencinin genel başarı düzeyinden kaynaklanan sorunlar olduğunu düşünen öğretmenlere bu sorunlara ilişkin çözüm önerilerinin olup olmadığı sorulmuştur. Öğretmenlerden gelen veriler aşağıdaki başlık altında ele alınmıştır.

2.1.6.2. Öğrencinin Genel Başarı Düzeyinden Kaynaklanan Sorunlara Dair Çözüm Önerileri

Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrencilerin genel başarı düzeyinden kaynaklanan sorunlar olduğunu düşünen öğretmenlerin bu sorunlara yönelik çözüm önerileri aşağıdaki görselde yer almaktadır:

Şekil 2.7. Öğrencinin Genel Başarı Düzeyinden Kaynaklanan Sorunlara Dair Öğretmenlerin Çözüm Önerileri

Görsel incelendiğinde öğretmenlerin öğrencilerin genel başarı düzeylerinin düşük oluşundan kaynaklanan sorunlara dair dört farklı alanda uygulama yaptıkları veya çözüm önerisi sundukları görülmektedir. Her bir alan aşağıda ayrı ayrı ele alınmıştır.

Öğrencilerle birebir ilgilenip ek çalışmalar yapmak

Ö 7: *Birebir ilgilenerek az da olsa sorunu çözmeye çalışıyorum.* (Kadın, Lisans mezunu, 15. yılını çalışıyor)

Ö 10: *Öğrencilerle bireysel çalışmalar yaparak sorunu çözmeye çalışıyoruz.* (Erkek, Lisans mezunu, 34. yılını çalışıyor)

Ö 3: *Gerekirse etüt yapıyorum.* (Kadın, Yüksek Lisans mezunu, 18. yılını çalışıyor)

Ö 4: *Bu öğrencilerimi dersin teneffüslerinde çalıştırıyorum.* (Erkek, Lisans mezunu, 13. yılını çalışıyor)

Ö 8: Öğrenciye okul içerisinde ya da okul dışında ek ders alma şansı olup olmadığını soruyorum. Varsa bu alanlara yönlendiriyorum. (Kadın, Lisans mezunu, 8. yılını çalışıyor)

Ö 5: Ek çalışma yaparak. Evde, okulda, tenefüslerde, nerede bir vakit bulursak ek çalışma yapmalı. (Kadın, Lisans mezunu, 19. yılını çalışıyor)

Ö 9: Sürekli onun eksikliğini hatırlatıp ek çalışmalar yapmak gerekiyor. (Erkek, Yüksek Lisans mezunu, 26. yılını çalışıyor)

Ö 17: Başarısız öğrenci ile özel ders şeklinde birebir çalışmalar yapılabilir. (Kadın, Lisans mezunu, 6. yılını çalışıyor)

Görüşüne başvurulmuş sekiz öğretmen (Ö 3, Ö 4, Ö 5, Ö 7, Ö 8, Ö 9, Ö 10 ve Ö 17) öğrencilerdeki genel başarı düzeyinden kaynaklanan sorunları ortadan kaldırmak amacıyla öğrencilerle birebir çalışmalar yaptıklarını ifade etmiştir. Öğretmenlerin ifadeleri incelendiğinde bazı öğretmenlerin (Ö 3, Ö 4, Ö 7, Ö 8 ve Ö 10) yaptıkları uygulamalara, bazı öğretmenlerin (Ö 5, Ö 9 ve Ö 17) ise yapılabilecek uygulamalara değindikleri görülmüştür. Öğretmenlere göre genel başarı düzeyi düşük olan öğrencilerle okulda veya okul dışı ortamlarda birtakım bireysel destek ve gayretlerle ek çalışmalar yapılması öğrenme-öğretme sürecine katkı sağlayacaktır. Öğrencilerle birebir ilgilenmek, konu ve kazanımlarla ilgili ek çalışmalar yapmak/yaptırmak onların akademik gelişimine önemli katkılar sağlar. Bu konuda özel olarak geliştirilmiş öğretim modellerinin bulunduğu, bu modellerden birinin bireyselleştirilmiş öğretim modeli olduğuna daha önce değinmiştik. Bireyselleştirilmiş öğretim modeli sayesinde öğrencilerin öğrenme sürecine aktif katılımı ve kendi öğrenme hızında öğrenmesi sağlanabilmektedir (Sarı, 2022, s. 9-16).

Öğrenciye ihtiyaç duydukları durumlarda destek olan öğretmenler onun akademik başarı düzeyini olumlu yönde etkileyecektir (Kızıldağ, 2009, s. 41). Buradan hareketle başarı düzeyi düşük öğrencilerle birebir ilgilenip ek çalışmalar yapmak onların akademik başarı düzeylerine katkı sağlayacaktır. Kur'an-ı Kerim dersini yürüten öğretmenler her öğrencinin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik başarı düzeylerini tespit ederek onların seviyesine göre program uygulayıp özellikle başarı düzeyi düşük olan öğrencilerle ek

çalışmalar yaptıklarında öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine ilişkin başarı düzeylerinde olumlu gelişmeler elde edilecektir (Adıgüzel, 2003, s. 205-207). Hem bu sayede her öğrenci kendi ilgisi, yeteneği, kapasitesi, gayreti doğrultusunda kendi hızına göre ilerlemiş olacaktır. Şu halde genel başarı düzeyi düşük olan öğrencilerle Kur'an-ı Kerim öğretim sürecinde birebir ilgilenip onlarla ek çalışmalar yapmanın/yaptırmanın öğrenme-öğretme sürecine olumlu katkılar sağlayacağı ifade edilebilir.

Aile ile iletişime geçmek ve aile desteğini sağlamak

Ö 3: Aile ile iletişime geçiyorum. (Kadın, Yüksek Lisans mezunu, 18. yılını çalışıyor)

Ö 8: Velisi ile görüşmeler yapıp onun da ilgilenmesini istiyorum. (Kadın, Lisans mezunu, 8. yılını çalışıyor)

Ö 17: Veli ile sürekli iletişim kurup bilgilendirme yapılabilir. (Kadın, Lisans mezunu, 6. yılını çalışıyor)

Ö 14: Çözümü ailenin de öğrenci ile ilgilenmesi gerek. (Kadın, Lisans mezunu, 10. yılını çalışıyor)

Araştırmaya katılan öğretmenlerin dördü (Ö 3, Ö 8, Ö 14 ve Ö 17) öğrencilerdeki genel başarı düzeyinden kaynaklanan sorunları ortadan kaldırmak amacıyla velilerle iletişime geçip onların desteğini almaya çalıştıklarını ifade etmiştir. Akademik başarı üzerinde öğretmenlerin olduğu kadar öğrencinin ailesinin de etkisinin olduğu bir gerçektir. Ailelerin çocuklarını öğrenmeye güdülemeye çalışması, çocukların okulda öğrendiği bilgi ve becerileri evde tekrar etmelerini sağlaması, bu bilgi ve becerilerin kalıcılığını sağlamak adına çocuklarına yardımcı olması, onların başarılı olmasına katkı sağlayacaktır (Gümüseli, 2004, s. 14). Dam'ın (2008, s. 97) yaptığı bir araştırmada ailenin, öğrencinin akademik başarısını olumlu veya olumsuz yönde etkilediği tespit edilmiştir. Bu araştırmaya göre ailesiyle sorunlar yaşayan, sağlıklı bir aile ortamında yetişmeyen çocukların başarı düzeyi diğerlerine göre düşüktür. Bunun nedenleri arasında ailelerin ilgisiz oluşu, çocuklarıyla yeterli iletişim kuramaması, çocuklarını başkalarıyla kıyaslaması gibi yanlış davranışlar yer almaktadır. Başarılı hafızlarla yapılan bir diğer araştırmada öğrencilerin başarıya ulaşmalarını sağlayan faktörler arasında ailelerinin de etkili olduğu görülmüştür (Osmanoğlu ve Göksun, s. 191). Şu halde okul başarısı düşük

olan öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersindeki başarı düzeylerini artırmak amacıyla velilerle iletişime geçip onların öğrenciye destek olmalarını sağlamanın faydalı olacağı söylenebilir.

Arkadaşlarıyla çalışmasını sağlamak

Ö 3: Arkadaşlarından biriyle birlikte çalışması için ekipler oluşturuyorum. (Kadın, Yüksek Lisans mezunu, 18. yılını çalışıyor)

Ö 15: Başarısı düşük olan öğrenciler için akran öğrenmesi yöntemiyle sorunu aşmaya çalışıyoruz. (Erkek, Yüksek Lisans mezunu, 15. yılını çalışıyor)

Ö 5: Arkadaşından yardım alınabilir. Derste iyi olan öğrencilerle oturup ders esnasında birlikte çalışabilirler. (Kadın, Lisans mezunu, 19. yılını çalışıyor)

Üç öğretmen (Ö 3, Ö 5 ve Ö 15) öğrencilerdeki genel başarı düzeyinden kaynaklanan sorunları ortadan kaldırmak amacıyla başarı düzeyi düşük olan öğrencileri başarılı öğrencilerle eşleştirip birlikte çalışmalarını sağladıklarını belirtmiştir. Öğretmenlerin öğrenme-öğretme sürecinde başvurabilecekleri öğretim yöntem-tekniklerinden biri de akran öğretimi tekniğidir (MEB, 2020, s. 7, 20). Öğretmenler Kur'an-ı Kerim öğretiminde başarı düzeyi düşük öğrenciler için akran öğretimi tekniğine başvurabilirler. Çünkü akran öğretimi tekniğinin öğrencilerin başarı düzeylerini artırmada güçlü bir etkiye sahip olduğu bilinmektedir (Töman ve Yarımkaaya, 2018, s. 508). Litaretürde Kur'an-ı Kerim dersini yürüten öğretmenlerin akran öğretimi tekniğine başvurduklarına ilişkin çalışmalar yer almaktadır (Altun, 2019, s. 63-64, Özdemir ve Karateke, 2019, s. 915-916). Şu halde genel başarı düzeyi düşük olan öğrencilerle öğretmen rehberliğinde akran öğretimi tekniğinin uygulanması öğrenme-öğretme sürecine olumlu katkılar sağlayacaktır.

Öğrenciyi motive etmek

Ö 18: Motive ederek sorunu çözmeye çalışıyoruz. (Erkek, Lisans mezunu, 35. yılını çalışıyor)

Ö 13: Öğrencinin diğer derslerdeki zayıflığının Kur'an dersini etkilemeyeceğini anlatmaya çalışıyorum. (Erkek, Lisans mezunu, 5. yılını çalışıyor)

Görüşüne başvuru alan iki öğretmen (Ö 13 ve Ö 18) öğrencilerdeki genel başarı düzeyinden kaynaklanan sorunları ortadan kaldırmak amacıyla öğrencileri motive etmeye çalıştıklarını ifade etmiştir. Öğrenci motivasyonunun akademik başarı üzerinde etkili olduğu bilinen bir gerçektir. Yeterli düzeyde motivasyona sahip olmayan öğrencilerde öğrenme, istenilen düzeyde gerçekleşmeyebilir. Yeterli düzeyde motivasyona sahip olan öğrencilerin ise aktif olarak derse katılacağı, bilgiyi; tekrarlama, önceki bilgiyle ilişkilendirme ve soru sorma gibi etkinliklerde bulunacağı söylenebilir (Aktan, 2012, s. 60). Literatürde öğrenci motivasyonu ile ilgili birçok araştırma bulunmaktadır. Koca ve Dadandı'nın (2019, s. 247) yaptığı bir araştırmaya göre katılımcı öğrencilerin akademik motivasyonları ile akademik başarıları arasında pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Hafızlık eğitimi üzerinde yapılan bir araştırmada ise içsel ve dışsal motivasyonu yeterli düzeyde olmayan öğrencilerin hafızlık yapma isteklerinin azaldığı tespit edilmiştir (Algur, 2018, s. 148-149). Şu halde akademik başarısı düşük öğrencileri motive etmenin onların Kur'an-ı Kerim dersi başarısına katkı sağlayacağı ifade edilebilir.

Buraya kadar ifade edilenlerden de anlaşılacağı üzere araştırmaya katılan öğretmenlerden bazıları öğrencilerin genel başarı düzeyinin düşük oluşundan kaynaklanan sorunlarla ilgili farklı türde çözüm önerileri sunmuşlardır. Bu önerilerden bir kısmının hâlihazırda uygulanmakta olduğu bir kısmının ise uygulanabilecek öneriler olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenler; öğrencilerle birebir ilgilenip ek çalışmalar yaparak, ailelerle iletişime geçip onların desteğini sağlayarak, başarı düzeyi düşük olan öğrencilerin başarı düzeyi yüksek olan arkadaşlarıyla çalışmalarını sağlayarak, öğrencileri motive ederek sorunların çözülebileceğini ifade etmişlerdir.

Katılımcı öğretmenlere Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrencilerin cinsiyetinden kaynaklanan sorunlar olup olmadığı sorulmuştur. Bu kategoride elde edilen veriler aşağıdaki başlık altında incelenmiştir.

2.1.7. Öğrencinin Cinsiyetinden Kaynaklanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Çalışmamızda yer alan bir diğer kategori Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrencinin cinsiyetinin sorunlara yol açıp açmadığıdır. Bu kapsamda araştırmaya katılan öğretmenlere "Öğrencilerin cinsiyeti Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açmakta

mıdır?, Bu sorunlara ilişkin çözüm önerileriniz nelerdir?” soruları sorulmuştur. Söz konusu sorunlar ve çözüm önerileri iki alt başlık altında ele alınmıştır.

2.1.7.1. Öğrencinin Cinsiyetine İlişkin Sorun Yaşanma Durumu

Araştırmaya katılan 12 öğretmen (Ö 1, Ö 4, Ö 7, Ö 8, Ö 9, Ö 10, Ö 11, Ö 12, Ö 13, Ö 14, Ö 15 ve Ö 19) Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrencilerin cinsiyetinden kaynaklanan farklılaşmalar ve sorunlar yaşadıklarını, sekiz öğretmen (Ö 2, Ö 3, Ö 5, Ö 6, Ö 16, Ö 17, Ö 18, Ö 20) ise sorun yaşamadıklarını ifade etmiştir. Dolayısıyla bu görüşlerin iki alt kategoride toplandığı görülmüştür. Bu alt kategorilere aşağıda detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

a) Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrencilerin cinsiyetinden kaynaklı sorunlar yaşanıyor

Ö 13: Kızlar erkeklerden daha iyi öğreniyor. Erkeklerle göre daha başarılı. (Erkek, Lisans mezunu, 5. yılını çalışıyor)

Ö 12: Cinsiyet sorun oluşturuyor. Kızlar çabuk öğreniyor, erkekler geç öğreniyor. Diğer dersler için de geçerli. (Kadın, Lisans mezunu, 17. yılını çalışıyor)

Ö 11: Elbette etkiliyor. Erkek öğrenciler öğrenmeye karşı daha isteksizler. Kızlar daha çabuk öğreniyor. (Erkek, Lisans mezunu, 12. yılını çalışıyor)

Ö 7: Kız öğrencilerle erkek öğrencilerin ilgi alanları farklı olduğu için öğrenme durumlarında farklılık oluyor. (Kadın, Lisans mezunu, 15. yılını çalışıyor)

Ö 14: Altı, yedi ve sekizinci sınıflarda sorun oluşturuyor. Öğrencilerin ilgileri farklı alanlara kayabiliyor. Dikkatleri dağılıyor. (Kadın, Lisans mezunu, 10. yılını çalışıyor)

Ö 19: Kızların özel halleri sorunlara yol açıyor. (Erkek, Lisans mezunu, 13. yılını çalışıyor)

Ö 1: Kız öğrencilerin boy abdesti almaları gereken durumlar oluyor. Bu durum Kur'an öğretilerini sürecinde sorunlara yol açıyor. (Erkek, Lisans mezunu, 23. yılını çalışıyor)

Ö 8: Kız öğrenciler özel hallerinde olduklarını söyleyerek Kur'an okumama gibi yönelimleri var. (Kadın, Lisans mezunu, 8. yılını çalışıyor)

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere bazı öğretmenler kızların erkeklere göre sorumluluk sahibi, istekli ve başarılı olduklarını, kız öğrencilerin erkeklere göre daha çabuk öğrendiklerini, erkek öğrencilerle kız öğrencilerin ilgi alanlarının farklı olması nedeniyle öğrencilerin dikkatlerinin dağıldığını, bu nedenle öğrenme konusunda farklılıklar yaşandığını, kız öğrencilerin âdet döneminde öğretimin aksadığını dile getirmişlerdir.

Cinsiyetin akademik başarı üzerindeki etkisini konu edinen yeterli sayıda araştırma bulunmamaktadır. Mevcut araştırmalara bakıldığında ise farklı bulguların elde edildiği görülmektedir. Örneğin bir araştırmaya göre cinsiyetin akademik başarı üzerinde etkisinin olmadığı tespit edilmiştir (Metin, 2013, s. 78). Öte yandan Dursun ve Dede'nin (2004, s. 222) yaptığı bir araştırmanın sonuçları akademik başarı üzerinde cinsiyetin de etkili olduğunu ortaya koymuştur. Yine Batyra'nın (2017, s. 54) Türkiye'nin 2015 senesindeki PISA verilerini kullanarak yürüttüğü çalışmasında kız öğrencilerin erkek öğrencilerden okuma alanında üstün puan aldığı, matematikte geride kaldığı ve fen alanında benzer performans gösterdiği tespit edilmiştir. Algur'un (2018, s. 152) yaptığı bir araştırmada hafızlık eğitimi alan erkek bireylerin kadınlara göre daha yüksek düzeyde motivasyona sahip olduklarına ulaşılmıştır. 4-6 yaş Kur'an kurslarına yönelik bir araştırmada ise katılımcılar kız çocuklarının erkek çocuklara göre daha uyumlu olduklarını, verilen görevleri daha hızlı yerine getirip kursa uyum sağladıklarını ifade etmişlerdir (Şen, 2021, s. 41). Din İşleri Yüksek Kurulu günümüzde Kur'an-ı Kerim eğitim öğretim faaliyetlerinin aksamaması adına âdet hâlindeki kadının eğitim öğretim amacıyla Mushaf'a dokunabileceği ve Kur'an-ı Kerim'i okuyabileceği yönünde fetva vermiştir. Bununla birlikte âdet dönemlerindeki kadınların Kur'an okuyan kimselere kulak vererek ya da kayıttan dinleyerek eğitim almaları, ayetleri kelime kelime bölerek okumaları da mümkündür (DİB, 2017). Şu halde Kur'an-ı Kerim dersini yürüten öğretmenler yukarıda zikredilen yöntemlerden birini tercih ederek eğitim-öğretim faaliyetlerini herhangi bir aksaklığa meydan vermeden yürütebilirler. Tüm bu verilerden hareketle Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrenciler arasında cinsiyete dayalı farklılaşmalar yaşanacağı, öğretmenlerin gerekli birtakım tedbirleri alarak bu farklılaşmaları en aza indireceği söylenebilir.

b) Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrencilerin cinsiyetinden kaynaklı sorunlar yaşanmıyor

Ö 17: Hayır. Zannetmiyorum. (Kadın, Lisans mezunu, 6. yılını çalışıyor)

Ö 3: Cinsiyetle ilgili sorun yaşamadım. (Kadın, Yüksek Lisans Mezunu, 18. yılını çalışıyor)

Ö 5: Kur'an öğretiminde bence cinsiyet sorun oluşturmuyor. (Kadın, Lisans mezunu, 19. yılını çalışıyor)

Ö 6: Kur'an dersinde cinsiyet kaynaklı problem olacağını düşünmüyorum. (Kadın, Lisans mezunu, 18. yılını çalışıyor)

Ö 20: Hayır. Bence bu konuda cinsiyetin etkisi yok. (Erkek, Lisans mezunu, 12. yılını çalışıyor)

Ö 2: Yaşanan sorunların öğrencilerin cinsiyeti ile alakalı olduğunu sanmıyorum. (Kadın, Yüksek Lisans Mezunu, 9. yılını çalışıyor)

Ö 16: Kur'an eğitiminin sorunları arasında öğrencilerin cinsiyeti bana göre yer almamaktadır. (Kadın, Lisans mezunu, 8. yılını çalışıyor)

Ö 18: Bana sorarsanız sorun cinsiyetten değil de kız-erkek bir arada eğitim görmelerinden kaynaklanıyor. (Erkek, Lisans mezunu, 35. yılını çalışıyor)

Yukarıda yer alan ifadelerden de anlaşılacağı üzere bazı öğretmenler (Ö 2, Ö 3, Ö 5, Ö 6, Ö 16, Ö 17, Ö 18 ve Ö 20) Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrencilerin cinsiyetinden kaynaklı sorun yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Ö 18 yaşanan sorunların karma eğitim uygulamasından kaynaklandığını dile getirmiştir. Kur'an-ı Kerim dersi öğrenme-öğretme sürecinde öğrencinin cinsiyetiyle alakalı farklılaşmalar yaşanabilir. Ancak öğrencinin derse yönelik bilgi, beceri ve motivasyon düzeyi, öğrencinin ailesi, öğretmenleri, arkadaş çevresi ifade edilen farklılaşmaların artmasında veya azalmasında etkilidir. Nitekim araştırmaya katılan bazı öğretmenler Kur'an-ı Kerim dersinde cinsiyet kaynaklı sorun yaşamadıklarını ifade etmişlerdir.

Buraya kadar ele alınan boyutlar ve bu boyutlarla ilgili öğretmen görüşlerinden de anlaşılacağı üzere araştırmaya katılan 12 öğretmen Kur'an-ı Kerim öğretiminde

öğrencilerin cinsiyetinden kaynaklanan farklılaşmalar ve sorunlar yaşadıklarını ifade etmiştir. Sekiz öğretmen ise öğrencilerin cinsiyetinin Kur'an-ı Kerim öğretimi açısından sorun oluşturmadığını ifade etmiştir. Sorun yaşayan öğretmenler; kız öğrencilerin erkeklere göre sorumluluk sahibi, istekli ve başarılı olduklarını, kız öğrencilerin erkeklere göre daha çabuk öğrendiklerini, erkek öğrencilerle kız öğrencilerin ilgi alanlarının farklı olması nedeniyle öğrencilerin dikkatlerinin dağıldığını, bu gibi nedenlerle öğrenme konusunda farklılaşmalar yaşandığını, kız öğrencilerin âdet döneminde olduklarında öğretimin aksadığını ifade etmişlerdir. Öğretmenler tarafından ifade edilen sorunları ortadan kaldırmak adına çeşitli çalışmalar yapılabilir. Tabii burada en büyük rol yine öğretmenlere düşmektedir. Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrencinin cinsiyetinden kaynaklı sorunlar yaşadığını ifade eden öğretmenlere bu soruna yönelik çözüm önerilerinin olup olmadığı sorulmuştur. Öğretmenlerden elde edilen veriler aşağıda yer alan başlık altında ele alınmıştır:

2.1.7.2. Öğrencinin Cinsiyetinden Kaynaklanan Sorunlara Dair Çözüm Önerileri

Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrencilerin cinsiyetinden kaynaklanan sorunlar olduğunu düşünen öğretmenlere bu sorunlara yönelik çözüm önerilerinin olup olmadığı sorulmuştur. Öğretmenlerden gelen görüşler analiz edildiğinde ortaya çıkan çözüm önerileri aşağıdaki görselde verilmiştir:

Şekil 2.8. Öğrencinin Cinsiyetinden Kaynaklanan Sorunlara Dair Öğretmenlerin Çözüm Önerileri

Görsel incelendiğinde öğretmenlerin öğrencilerin cinsiyetinden kaynaklanan sorunlara dair beş farklı alanda uygulama yaptıkları veya çözüm önerisi sundukları görülmektedir. Her bir alan aşağıda ayrı ayrı ele alınmıştır.

Kız ve erkek öğrencilerin ayrı sınıf/okullarda eğitim görmesini sağlamak

Ö 6: İmam-Hatip Ortaokullarında karma eğitim olmaması gerekir. (Kadın, Lisans mezunu, 18. yılını çalışıyor)

Ö 9: Sınıfların karma olmaması lazım. Ya da sınıf ikiye bölünüp kızlarla ayrı erkeklerle ayrı ders işlenebilir. (Erkek, Yüksek Lisans mezunu, 26. yılını çalışıyor)

Ö 10:Kız ve erkek öğrenciler ayrı ayrı ortamlarda öğrenim görebilir. (Erkek, Lisans mezunu, 34. yılını çalışıyor)

Ö 14: Altı, yedi ve sekizinci sınıflar ayrı olması gerekir. Sınıfları ayrı olabilir.(Kadın, Lisans mezunu, 10. yılını çalışıyor)

Yukarıdaki görüşlerden de anlaşılacağı üzere bazı öğretmenler kız ve erkek öğrencilerin ayrı sınıf/okullarda eğitim görmesi gerektiğini, okulda veya sınıfta karma eğitimin Kur'an-ı Kerim dersi açısından uygun olmadığını ifade etmişlerdir. Karma eğitim; erkek ve kızların aynı eğitim kurumunda ve aynı sınıflarda eğitim alması şeklinde tanımlanmaktadır. Karma eğitimin artıları ve eksileri; ilk uygulayıcıları olan Avrupa ve ABD'de uzun yıllardır tartışılmaktadır. Özellikle ABD'de kimi bölgelerde ve okullarda ayrı sınıflar oluşturulmaya başlanmıştır (Aydın, 2015, s. 16). Ülkemizde İlahiyat Fakültesi öğrencileriyle yapılan ve karma eğitimi konu edinen bir araştırmada öğrenciler psikolojik açıdan kendilerini rahat hissedemediklerinden ötürü derse aktif olarak katılamadıklarını, ilmi konuları tartışmadıklarını, akıllarına takılan soruları karşı cins karşısında mahcup olma, çekinme, vb. endişelerle sormadıklarını, kendilerini rahatça ifade edemediklerini dile getirmişlerdir (Altıntaş, 2018, s. 381). Benzer sorunların Kur'an-ı Kerim dersinde de yaşanacağı söylenebilir. Nitekim kız ve erkek öğrenciler bir arada Kur'an okurken birbirinden utanma, çekinme, heyecanlanma, sıkılma vb. sorunlar yaşanabilir. Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 15. maddesine göre ülkemizde karma eğitim esastır. Ancak eğitimin türüne göre bazı okullar yalnızca kız ve yalnızca erkek öğrencilere ayrılabilir. Buradan hareketle okul, ilçe ve il milli eğitim müdürlükleri gerekli

araştırmalar ve çalışmalar yaparak karma eğitim olumlu ve olumsuz yönlerini tespit edebilirler. Böylece karma eğitim yapan okullarla ilgili yeni kararlar alarak ihtiyaç halinde bu okullarda okul veya sınıf düzeyinde karma eğitim uygulamasına son verebilirler. Böylece yukarıda ifade ettiğimiz sorunların büyük bir kısmının ortadan kalkacağı ifade edilebilir.

Erkek ğrencilere yönelik ek çalışmalar yapmak

 11: Erkek ğrencilere Kur'an ğretimi konusunda daha fazla ağırlık vermek gerekiyor.
(Erkek, Lisans mezunu, 12. yılını çalışıyor)

 13: Erkekleri okul çıkışında cami derslerine gönderdim. Özellikle derste zayıf olan öğrencileri gönderdim. (Erkek, Lisans mezunu, 5. yılını alışıyor)

Yukarıda yer alan görüşlerden de anlaşılacağı üzere bazı ğretmenler Kur'an-ı Kerim dersinde kızlara göre erkeklerin aynı performansı gösteremediklerini, daha geride kaldıklarını, bu nedenle erkek öğrencilere yönelik ek çalışmalar yapıldığında daha başarılı olabileceklerini düşünmektedirler. Öğrenciye okulda veya okul dışı ortamlarda fazladan çalışmalar vermek onun akademik başarı düzeyini olumlu yönde etkileyecektir (Kızıldağ, 2009, s. 41). İster kız olsun ister erkek olsun öğrenme-öğretme sürecinde akranlarından geride kalan öğrencilere yönelik ek çalışmalar yapılması faydalı olacaktır. Özellikle ğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik seviyelerine uygun çalışmalar yapıldığında ğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine ilişkin başarı düzeyinde olumlu gelişmeler elde edilebilir (Adıgüzel, 2003, s. 205-207). Bu sayede sınıfta diğer öğrencilere göre geride kalan öğrenciler aradaki farkı kapatmış olacaklardır.

Kız ğrencilere kolaylık sağlamak

 1: Sorunlara basit çözüm yolları sunulabilir. "Sen haftaya okursun." gibi yanıtlar verilebilir. (Erkek, Lisans mezunu, 23. yılını çalışıyor)

 19: Özel durumu olan öğrencilere sonraki haftalarda okuyabileceği söylenebilir.
(Erkek, Lisans mezunu, 13. yılını alışıyor)

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere iki öğretmen özel günlerinde olan kız öğrencilere kolaylık sağlanabileceğini, bu öğrencilerin sonraki günlerde okuyabileceklerini ifade etmiştir. Din İşleri Yüksek Kurulu'nun eğitim öğretimin aksamaması adına kadınların özel günlerinde çeşitli yöntemlerle Kur'an öğretimine devam edebileceklerine ilişkin kararına daha önceden değinilmişti. Buna rağmen özel günlerinde Kur'an okumak istemeyen öğrencilere daha sonra okuyabilecekleri söylenerek gereken kolaylık sağlanabilir.

Velilerle görüşmek

Ö 12: Velilerle sık sık görüşme yapıyorum. Öğrenci velisiyle mutlaka görüşüyorum. (Kadın, Lisans mezunu, 17. yılını çalışıyor)

Ö 12, cinsiyet kaynaklı sorunların çözümü için velilerle iletişime geçtiğini ifade etmiştir. Öğretim sürecinin paydaşlarından biri de velilerdir. Velilerle sürekli iletişim halinde olduğunda öğretimin niteliği artacaktır (Çelenk, 2003, s. 5). Bu durum öğrencinin akademik başarısına da yansıtacaktır. Buradan hareketle velilerle sık sık görüşerek onların öğretim sürecine dâhil olması sağlanarak buna ilişkin öğretmenler tarafından gerekli tedbirler alındığında öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik akademik başarılarıyla ilgili olumlu sonuçlar elde edileceği söylenebilir.

Ödül yöntemini kullanmak

Ö 8: Kız ve erkekler arasındaki rekabeti ödüllerle artırarak daha çabuk öğrenmelerini sağlamaya çalışıyorum. (Kadın, Lisans mezunu, 8. yılını çalışıyor)

Ö 8, cinsiyet kaynaklı sorunların çözümü için öğrencilerin daha çabuk öğrenmelerini sağlayabilmek adına ödül yöntemine başvurduğunu ifade etmiştir. Eğitimde güdüleme unsurlarından biri de öğrenciye verilen ödüllerdir (Akbaba, 2006, s. 345). Ödül yönteminin öğrenci başarısı üzerinde etkili olduğu bilinmektedir (Ay, 2000, s. 111). Bununla birlikte öğretmenlerin kullandıkları ödüllerin türüne, zamanına, miktarına dikkat etmeleri gerekir. Aksi halde öğrenciye sürekli verilen ödüller bir süre sonra amacının dışına çıkabilir. Bu durum öğretimin niteliğini olumsuz etkileyebilir.

Buraya kadar ifade edilenlerden de anlaşılacağı üzere araştırmaya katılan öğretmenlerden bir kısmı öğrencilerin cinsiyetinden kaynaklanan sorunlarla ilgili farklı türde çözüm önerileri sunmuşlardır. Bu çözüm önerilerinden bir kısmının öğretmenler tarafından uygulanmakta olduğu, bir kısmının ise uygulanabilecek öneriler olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenler; kız ve erkek öğrencilerin ayrı sınıf/okullarda eğitim görmelerini sağlayarak, erkek öğrencilere yönelik ek çalışmalar yaparak, özel günlerinde olan kız öğrencilere kolaylık sağlayarak, velilerle görüşerek, ödül yöntemine başvurarak yaşanan sorunların çözülebileceğini ifade etmişlerdir.

Araştırmaya katılan öğretmenlere öğrencinin arkadaş çevresinin Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açıp açmadığı sorulmuştur. Bu kategoride elde edilen veriler aşağıdaki başlık altında değerlendirilmiştir.

2.1.8. Öğrencinin Arkadaşlarından Kaynaklanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Çalışmamızda yer alan sekizinci kategori Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrencinin arkadaş çevresinin sorunlara yol açıp açmadığıdır. Bu bağlamda katılımcı öğretmenlere “Öğrencinin sınıf veya okul arkadaşları Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açmakta mıdır?, Bu sorunlara ilişkin çözüm önerileriniz nelerdir?” soruları sorulmuştur. Kategoriye ilişkin sorunlar ve çözüm önerileri aşağıda iki alt başlık halinde ele alınmıştır.

2.1.8.1. Öğrencinin Arkadaşlarına İlişkin Sorun Yaşanma Durumu

Araştırmaya katılan 11 öğretmen (Ö 1, Ö 4, Ö 5, Ö 6, Ö 8, Ö 10, Ö 12, Ö 13, Ö 15, Ö 19 ve Ö 20) öğrencinin arkadaş çevresinin Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açtığını, dokuz öğretmen ise (Ö 2, Ö 3, Ö 7, Ö 9, Ö 11, Ö 14, Ö 16, Ö 17 ve Ö 18) bu durumla ilgili sorun yaşamadıklarını ifade etmiştir. Dolayısıyla bu görüşler iki alt kategoride toplanmıştır. Bu alt kategoriler şunlardır:

a) Öğrencilerin sınıf veya okul arkadaşları Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açıyor

Ö 15: Arkadaş ortamı her alanda etkili olduğu gibi Kur'an öğreniminde de etkili oluyor. (Erkek, Yüksek Lisans mezunu, 15. yılını çalışıyor)

Ö 10: Öğrenciler birbirini olumsuz yönde etkileyebiliyorlar. (Erkek, Lisans mezunu, 34. yılını çalışıyor)

Ö 12: Sınıftaki arkadaşı da okuldaki arkadaşı da etkiliyor. Olumsuz davranışlarını örnek alıyorlar. Derste başarılı arkadaşlarını örnek alan yok. (Kadın, Lisans mezunu, 17. yılını çalışıyor)

Ö 13: Arkadaş ortamı olumsuz etkiliyor. Derse karşı ilgisiz olan arkadaşlar olumsuz etkiliyor. (Erkek, Lisans mezunu, 5. yılını çalışıyor)

Ö 8: Arkadaşları Kur'an-ı Kerim'e karşı isteksizse öğrenci bu durumdan etkileniyor. Kur'an okurken dalga geçerlerse bu durum öğrencide başarısızlık hissiyatı oluşturuyor. (Kadın, Lisans mezunu, 8. yılını çalışıyor)

Ö 19: Evet sorun oluşturabiliyor. Başarı düzeyi düşük öğrenciler akranlarını olumsuz etkileyebiliyor. (Erkek, Lisans mezunu, 13. yılını çalışıyor)

Ö 6: Öğrencinin yakın arkadaşlarının Kur'an okumayı bilmemesi öğrenciyi negatif etkiliyor. (Kadın, Lisans mezunu, 18. yılını çalışıyor)

Ö 20: Kötü arkadaşlar olumsuz etkiliyor. (Erkek, Lisans mezunu, 12. yılını çalışıyor)

Ö 4: Sınıf kalabalık ve dersi kaynatan öğrencilerin çoğunlukta olduğu bir sınıf ise bu durum dersin aksamasına ve sınıf huzurunun bozulmasına sebep oluyor. Kur'an okuyan öğrenci işim bitti düşüncesi ile Kur'an takibini bırakıp arkadaşlarıyla konuşmaya ya da başka işlerle meşgul olmaya başlıyor. (Erkek, Lisans mezunu, 13. yılını çalışıyor)

Yukarıda yer alan görüşlerden de anlaşılacağı üzere arkadaş çevresinin Kur'an-ı Kerim öğretim sürecinde birtakım sorunlara yol açtığını düşünen öğretmenlerden bazıları (Ö 10 ve Ö 15) genel olarak sorun yaşadıklarına, bazıları ise (Ö 4, Ö 6, Ö 8, Ö 12, Ö 13, Ö 19 ve Ö 20) yaşanan sorunların içeriğine değinmişlerdir. Öğretmenler; öğrencilerin birbirinin olumsuz davranışlarını örnek aldıklarına, ilgisiz arkadaş çevresinin öğrenciyi olumsuz etkilediğine, olumsuz davranış sergileyen öğrenciler nedeniyle sınıf yönetiminde sorunlar yaşadıklarına dikkat çekmişlerdir.

Literatürde yer alan araştırmalar incelendiğinde arkadaş çevresinin öğrenciyi olumlu veya olumsuz yönde etkilediğine dair bilgilere ulaşılmıştır (İncirci, 2021, s. 16). Örneğin bir araştırmada öğrencinin ders başarısı üzerinde sınıftaki diğer öğrencilerin davranışlarının etkisi olduğu tespit edilmiştir (Akbaşlı ve diğerleri, 2018, s. 101). Bir diğer araştırmada akademik motivasyonu düşük öğrencilerle arkadaşlık yapan öğrencilerin akademik performanslarının düşme eğiliminde olduğu tespit edilmiştir (akt. İncirci, 2021, s. 1261). Hafızlık eğitimine ilişkin öğretici ve öğrenci görüşlerinin yer aldığı bir diğer araştırmada ise öğrencilerin derste çok ses yapmalarının, birbirlerinin motivasyonlarını bozmalarının, laf atma, dalga geçme, küfür etme, kıskanma gibi bazı olumsuz davranışlarının hafızlık eğitimini olumsuz etkilediği tespit edilmiştir (Adıgüzel ve diğerleri, 2018, s. 1468-1469). Buradan hareketle öğrencinin sınıf veya okul arkadaşlarının Kur'an-ı Kerim öğretim sürecini olumlu veya olumsuz yönde etkileyeceği söylenebilir.

b) Öğrencilerin sınıf veya okul arkadaşları Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açmıyor

Ö 2: *Hayır, sanmıyorum.* (Kadın, Yüksek Lisans mezunu, 9. yılını çalışıyor)

Ö 3: *Hayır, düşünmüyorum.* (Kadın, Yüksek Lisans mezunu, 18. yılını çalışıyor)

Ö 7: *Sorun olarak görmüyorum.* (Kadın, Lisans mezunu, 15. yılını çalışıyor)

Ö 11: *Zannetmiyorum.* (Erkek, Lisans mezunu, 12. yılını çalışıyor)

Ö 16: *Okulumuzdaki çocuklarla bu konuda hiç sorun yaşamadık.* (Kadın, Lisans mezunu, 8. yılını çalışıyor)

Ö 18: *Hayır.* (Erkek, Lisans mezunu, 35. yılını çalışıyor)

Yukarıdaki görüşlerden de anlaşılacağı üzere araştırmaya katılan bazı öğretmenler öğrencinin sınıf veya okul arkadaşlarının Kur'an-ı Kerim öğretim sürecinde etkisinin olmadığını ifade etmişlerdir. Ö 16, okulunda yer alan çocuklarla böyle bir sorun yaşamadığını belirtmiştir. Arkadaş çevresinin öğrencinin akademik başarısını olumlu ya da olumsuz yönde etkilediği bir gerçektir (İncirci, 2021, s. 1262). Buradan hareketle arkadaş çevresinin öğrencinin Kur'an-ı Kerim dersi başarısını da etkileyeceği söylenebilir. Buna rağmen görüşüne başvuru alan öğretmenlerden bazıları arkadaş çevresinin Kur'an

öğretiminde sorun oluşturmadığını ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin arkadaş çevresiyle ilgili sorun yaşamamalarının arka planında okulun, okulda öğrenim gören öğrencilerin, veli profilinin veya öğretmen niteliklerinin etkisinin olduğu söylenebilir. Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrencinin arkadaş çevresinden kaynaklı sorunlar yaşadığını ifade eden öğretmenlere bu sorunlara yönelik çözüm önerilerinin olup olmadığı sorulmuştur. Öğretmenlerden elde edilen veriler aşağıda yer alan başlık altında ele alınmıştır:

2.1.8.2. Öğrencinin Arkadaşlarından Kaynaklanan Sorunlara Dair Çözüm Önerileri

Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrencilerin arkadaş çevresinden kaynaklanan sorunlar yaşandığını düşünen öğretmenlerin çözüm önerileri incelendiğinde ortaya çıkan başlıklar aşağıdaki görselde verilmiştir:

Şekil 2.9. Öğrencinin Arkadaşlarından Kaynaklanan Sorunlara Dair Öğretmenlerin Çözüm Önerileri

Görsel incelendiğinde öğretmenlerin öğrencilerin arkadaşlarından kaynaklanan sorunlara dair beş farklı alanda uygulama yaptıkları veya çözüm önerisi sundukları görülmektedir. Her bir alan aşağıda ayrı ayrı ele alınmıştır.

Aile ile iletişime geçip bilgilendirmek

Ö 1: Aileler çocuklarının arkadaşlarını ve ailelerini tanımalı. Sürekli iletişim halinde olunmalı. (Erkek, Lisans mezunu, 23. yılını çalışıyor)

Ö 12: *Ailesine haber veriyorum.* (Kadın, Lisans mezunu, 17. yılını çalışıyor)

Ö 19: *Ailelere çocuklarının arkadaşlık ettiği öğrencilerin başarısını düşürdüğünü söylüyorum.* (Erkek, Lisans mezunu, 13. yılını çalışıyor)

Yukarıdaki görüşlerden de anlaşılacağı üzere bazı öğretmenler akran kaynaklı sorunlar yaşayan öğrencilerin aileleri ile görüşerek arkadaş çevresinin çocuklarını olumsuz etkilediğini, bu anlamda kendilerinden destek belediklerini, çocuklarının arkadaşlarını ve onların ailelerini tanımanın faydalı olacağını ifade etmişlerdir. Çocuklar zamanlarının büyük bir kısmını okulda sınıf/okul arkadaşlarıyla geçirmektedirler. Haliyle birbirinden etkilenmektedirler. Akademik başarısı düşük olan öğrencilerin diğer arkadaşlarını olumsuz yönde etkilemesi muhtemeldir. Nitekim İncirci'nin (2021, s. 1262) yaptığı bir araştırmada buna benzer sonuçlar elde edilmiştir. Mevcut sorunun öğrencinin Kur'an-ı Kerim dersindeki akademik başarısını da düşüreceği söylenebilir. Bu nedenle aileleri çocuklarını olumsuz etkileyen arkadaşlarının olduğu konusunda bilgilendirmek öğrencilere akademik başarı noktasında katkı sağlayacaktır.

Öğrencinin yerini/sınıfını değiştirmek

Ö 13: *Arkadaşlarından ayırdığım öğrenciler var. Velisi ile görüşüp sınıfını değiştirdiğimiz öğrenciler var.* (Erkek, Lisans mezunu, 5. yılını çalışıyor)

Ö 12: *Öğrencinin yerini değiştiriyorum.* (Kadın, Lisans mezunu, 17. yılını çalışıyor)

Bu görüşlerden de anlaşılacağı üzere iki öğretmen Kur'an-ı Kerim öğretim sürecinde arkadaş çevresinden kaynaklanan sorunları ortadan kaldırmak için öğrencilerin şubelerini veya sınıftaki yerini değiştirdiklerini ifade etmiştir. Öğrenme-öğretme sürecinde öğretimin niteliğini etkileyen unsurlardan biri de bazı öğrencilerin istenmeyen davranışlarıdır (Aydın, 2023, s. 156). Bu tür davranışlar diğer öğrencilerin başarısını olumsuz yönde etkileyebilir. Bu noktada ortaya çıkan sorunların çözümü için öğretmenlerin yerine getirebilecekleri birtakım uygulamalar vardır. Bu uygulamalardan biri de sorunlu öğrencilerin sınıfta oturacakları yeri değiştirmektir (Arslan ve diğerleri, 2011, s. 79-88). Bu sayede öğrenci yaptığı davranışın yanlış olduğunu anlayıp bir daha yapmaktan vazgeçebilir (Gündüz ve Konuk, 2016, s. 42-43). Buradan hareketle Kur'an

öğretim sürecinde diğer arkadaşlarını olumsuz yönde etkileyen öğrencilerin sınıftaki yerini ya da şubesini değiştirmek faydalı olabilir.

Öğrencinin arkadaşlarını değiştirmek

Ö 5: Yararlı olabileceğini düşündüğümüz bir öğrenciyle arkadaş yapmak gerekir. (Kadın, Lisans mezunu, 19. yılını çalışıyor)

Ö 10: Öğrencileri çalışkan olan öğrenci grupları ile bir ve beraber olmaya teşvik etmeliyiz. (Erkek, Lisans mezunu, 34. yılını çalışıyor)

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere arkadaş çevresinin Kur'an- Kerim öğretiminde sorunlara yol açtığını düşünen iki öğretmen öğrencinin kendisine fayda sağlayacak başarılı öğrencilerle arkadaş olmaya teşvik edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Nasıl ki başarısız ve yaramaz arkadaşlar öğrenciyi olumsuz yönde etkiliyorsa başarılı ve iyi arkadaşların öğrenciyi olumlu yönde etkileyeceği söylenebilir. Nitekim literatürde yer alan bir araştırmada bu düşüncemizi destekler nitelikte veriler elde edilmiştir (Akbaşlı ve diğerleri, 2018, s. 101). Yine hafızlık eğitimi üzerine yapılan başka bir araştırmada başarılı, gayretli öğrencilerle birlikte çalışmanın öğrencilerin motivasyonunu olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir (Osmanoğlu ve Göksun, 2019 s. 158).

Sorunlu öğrenciyle bireysel görüşmeler yapmak

Ö 5: Sorunu olan öğrenci ile bireysel görüşme yapılmalıdır. Öğrenciyi derse ve sınıf atmosferine katacak zeminler oluşturup bunlardan yararlanabilmesi sağlanmalıdır. (Kadın, Lisans mezunu, 19. yılını çalışıyor)

Yukarıdaki ifadelere bakıldığında Ö 5, sorunlu öğrencilerle bireysel görüşmeler yaparak onların derse ve sınıf atmosferine dâhil edilebileceğini ifade etmiştir. Sorunlu öğrencilerle öğretmenlerin yaptığı bireysel görüşmeler onların kişisel, sosyal ve akademik olarak içinde bulunduğu zor koşullarla baş etme becerileri geliştirmesine katkı sağlar (İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2023). Kur'an-ı Kerim dersini yürüten öğretmenlerin öğrencilerin sorunlarıyla yakinen ilgilenmesi onların başarılarını artırır (Adıgüzel, 2003, s. 208). Karateke'nin (2015, s. 160) yaptığı bir araştırmada Kur'an-ı Kerim dersinde ortaya çıkan öğrenci kaynaklı olumsuz davranışları gidermek için öğrencilerle konuşup onlara

nasihatte bulunulmasının faydalı olacağı ifade edilmiştir. Şu halde arkadaş çevresinden kaynaklanan sorunların çözümü noktasında öğretmenlerin sorun çıkararak öğrencilerle bireysel görüşmeler yapması öğrenme-öğretme sürecine katkı sağlayacaktır.

Sorunlu öğrenciyi ödevlendirmek

Ö 4: Huzursuzluk çıkararak öğrencileri derste ödevlendiriyorum. (Erkek, Lisans mezunu, 13. yılını çalışıyor)

Yukarıdaki görüşten de anlaşılacağı üzere Ö 4, derste problem çıkmaması için sorunlu öğrencileri ödevlendirdiğini ifade etmiştir. Sınıf içerisinde sorun çıkararak diğer arkadaşlarını rahatsız eden öğrencileri meşgul edecek görevler verilirse ortaya çıkabilecek problemlerin önüne geçilebilir (Gündüz ve Konuk, 2016, s. 43). Kur'an-ı Kerim dersinde de sorun çıkararak, diğer arkadaşlarını olumsuz etkileyen öğrenciler için bu yöntem kullanılabilir. Bu sayede ortaya çıkabilecek problemlerin önüne geçilmiş olur. Bununla birlikte sorun çıkararak öğrenciyeye verilecek görevlerin onun severek ve isteyerek yapacağı görevler olması gerekir. Aksi halde verilen görevi yapmayacak öğrencileri olumsuz yönde etkilemeye devam edecektir.

Buraya kadar verilen bilgilerden de anlaşılacağı üzere araştırmaya katılan öğretmenler öğrencilerin arkadaş çevresinden kaynaklanan sorunlarla ilgili farklı türde çözüm önerileri sunmuşlardır. Bu çözüm önerilerinden bazılarının öğretmenlerce uygulanmakta olduğu, bazılarının ise uygulanabilecek öneriler olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu öğretmenler; ailelerle iletişime geçip bilgilendirme yaparak, sorun çıkararak öğrencinin yerini/sınıfını değiştirerek, öğrenciyi zeki, başarılı, gayretli, ahlaklı öğrencilerle arkadaşlık yapmaya teşvik ederek, sorunlu öğrencilerle bireysel görüşmeler yaparak, sorunlu öğrencileri derste ödevlendirerek yaşanan sorunların çözülebileceğini ifade etmişlerdir.

Araştırmaya katılan öğretmenlere öğrencinin yaşının ve olgunluk düzeyinin Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açıp açmadığı sorulmuştur. Bu kategoride elde edilen veriler aşağıdaki başlık altında analiz edilmiştir.

2.1.9. Öğrencinin Yaşı ve Olgunluk Düzeyinden Kaynaklanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Çalışmamızda yer alan bir diğer kategori ise öğrencinin yaşı ve olgunluk düzeyinin Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açıp açmadığıdır. Bu kapsamda katılımcı öğretmenlere “Öğrencinin yaşı ve olgunluk düzeyi Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açmakta mıdır?, Bu sorunlara ilişkin çözüm önerileriniz nelerdir?” soruları sorulmuştur. Söz konusu sorunlar ve çözüm önerileri aşağıda iki alt başlık altında incelenmiştir.

2.1.9.1. Öğrencinin Yaşı ve Olgunluk Düzeyine İlişkin Sorun Yaşanma Durumu

Araştırmaya katılan sekiz öğretmen (Ö 1, Ö 3, Ö 4, Ö 5, Ö 7, Ö 8, Ö 13 ve Ö 14) öğrencinin yaşının ve olgunluk düzeyinin Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açtığını, 12 öğretmen ise (Ö 2, Ö 6, Ö 9, Ö 10, Ö 11, Ö 12, Ö 15, Ö 16, Ö 17, Ö 18, Ö 19 ve Ö 20) sorun oluşturmadığını ifade etmiştir. Dolayısıyla bu görüşlerin iki alt kategoride toplandığı görülmüştür. Bu alt kategorilere aşağıda yer verilmiştir.

a) Öğrencinin yaşı ve olgunluk düzeyi Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açıyor

Ö 3: Küçük yaşlarda Kur'an öğretimi daha kolay ve sistemli ilerliyorken ortaokulda ergenlik ile birlikte maalesef çoğu öğrencide gerileme oluyor. (Kadın, yüksek Lisans mezunu, 18. yılını çalışıyor)

Ö 1: Yaş ilerledikçe öğrenciler mahreçte zorlanıyor ilgi alanları değişiyor öğrenme isteği azalıyor. (Erkek, Lisans mezunu, 23. yılını çalışıyor)

Ö 13: Öğrencilerin yaşı geç kalınma (Ortaokul çağına kadar Kur'an öğrenmedikleri için) yönüyle sorun oluyor. (Erkek, Lisans mezunu, 5. yılını çalışıyor)

Ö 5: Küçük yaşlarda eğitim öğretim daha düzenli ve kolay oluyor. (Kadın, Lisans mezunu, 19. yılını çalışıyor)

Yukarıda yer alan görüşler incelendiğinde bazı öğretmenler küçük yaşlarda yürütülen öğretim faaliyetlerinin daha kolay olduğunu, yaş ilerledikçe öğrencilerde öğrenme

isteğinin azaldığını, öğrencilerde gerileme yaşandığını ifade etmişlerdir. Öğrenmeyi etkileyen faktörlerden biri de öğrencinin yaşıdır (Akbaba, 2012, s. 11). Öğrenmenin sağlıklı bir şekilde gerçekleşebilmesi için bireylerin o davranışı öğrenebilecek yaşa gelmiş olması gerekir (Seven ve Engin, 2008, s. 192). Literatürde yer alan araştırmalar incelendiğinde yaşın öğrenme süresi/hızı ve öğrenme biçimi üzerine etkili olduğu tespit edilmiştir (Arslanoğlu, 2018, s. 65). Ünsal'ın yaptığı bir araştırmada Kur'an Kursu öğretmenlerinin % 32,4 ü (23 hoca) hafızlık eğitimi verirken karşılaştıkları güçlükler arasında öğrencilerin yaşlarının ilerlemiş olduğunu ifade etmişlerdir (2006, s. 83). "Hafızlık Eğitimi ve Sorunları" isimli başka bir araştırmada da katılımcılar Kur'an kurslarındaki mevcut öğrencilerin yaşlarının çok ilerlemiş olduğunu hafızlığa başlamada en uygun yaşın 11-13 yaş aralığı olduğunu ifade etmişlerdir (Cebeci, 2006, s. 44). Tüm bu verilerden hareketle çocukların Kur'an-ı Kerim öğretim sürecinin daha küçük yaşlardan itibaren başlamasının faydalı olacağı söylenebilir.

b) Öğrencinin yaşı ve olgunluk düzeyi Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açmıyor

Ö 12: Ortaokul öğrencilerinin olgunluk düzeyi ve yaşı Kur'an öğretimi açısından sorun oluşturmuyor. (Kadın, Lisans mezunu, 17. yılını çalışıyor)

Ö 15: Kur'an öğreniminde ortaokul çağında bulunan öğrencilerin yaşı ile ilgili bir problem olduğunu düşünmüyorum. (Erkek, Yüksek Lisans mezunu, 15. yılını çalışıyor)

Ö 16: Ortaokul öğrencilerine yönelik çalışmalarda olgunluk seviyesi ve yaş konusunda Kur'an öğretimi noktasında herhangi bir sıkıntı yaşamadım. (Kadın, Lisans mezunu, 8. yılını çalışıyor)

Ö 20: Ortaokul seviyesi için bu durum sorun teşkil etmiyor. Çocuklar tam da Kur'an öğrenmesi gereken yaşta. (Erkek, Lisans mezunu, 12. yılını çalışıyor)

Yukarıdaki görüşlerden de anlaşılacağı üzere araştırmamıza katılan öğretmenlerden bir kısmı Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrencilerin yaşı ve olgunluk düzeyini sorun olarak görmediklerini, çocukların tam da Kur'an öğrenecek yaşta olduklarını ifade etmişlerdir. Ortaokul dönemindeki çocuklar Kur'an öğretimi için gerekli olan psikomotor, dil, bilişsel vb. alanlarda gelişimlerini çoktan tamamlamışlardır. Sağlık sorunu veya engel durumu

olanlar istisna tutulursa ortaokul çağındaki çocukların yaşının ve olgunluk düzeyinin Kur'an öğretimi açısından sorun teşkil etmeyeceği söylenebilir.

Buraya kadar ifade edilenlerden de anlaşılacağı üzere araştırmaya katılan bazı öğretmenler öğrencinin yaşının ve olgunluk düzeyinin Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açtığını, bazı öğretmenler ise öğrencinin yaşının ve olgunluk düzeyinin sorun oluşturmadığını ifade etmişlerdir. Sorun yaşayan öğretmenler; yaş ilerledikçe çocuklarda öğrenme isteğinin azaldığını, öğrencilerde başarı anlamında gerileme yaşandığını dile getirmişlerdir. Öğrencinin yaşından ve olgunluk düzeyinden kaynaklı sorun yaşadıklarını dile getiren öğretmenlere yaşanan sorunlara ilişkin çözüm önerilerinin olup olmadığı sorulmuştur. Öğretmenlerden elde edilen veriler aşağıda yer alan başlık altında analiz edilmiştir.

2.1.9.2. Öğrencinin Yaşı ve Olgunluk Düzeyinden Kaynaklanan Sorunlara Dair Çözüm Önerileri

Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrencinin yaşının ve olgunluk düzeyinin sorunlara yol açtığını düşünen öğretmenlerin çözüm önerileri analiz edildiğinde ortaya çıkan başlıklar aşağıdaki görselde verilmiştir:

Şekil 2.10. Öğrencinin Yaşından ve Olgunluk Düzeyinden Kaynaklanan Sorunlara Dair Öğretmenlerin Çözüm Önerileri

Görsel incelendiğinde öğretmenlerin öğrencilerin yaşından ve olgunluk düzeyinden kaynaklanan sorunlara dair iki farklı alanda çözüm önerisi sundukları görülmektedir. Her bir alan aşağıda ayrı ayrı ele alınmıştır.

Küçük yaşlardan itibaren Kur'an eğitimi vermek

Ö 1: Küçük yaşta mahreç eğitimi verilebilir. (Erkek, Lisans mezunu, 23. yılını çalışıyor)

Ö 14: Kur'an eğitimi yoğunlaştırılmış bir şekilde küçük yaşlarda başlamalıdır. (Kadın, Lisans mezunu, 10. yılını çalışıyor)

Ö 13: İlkokuldan itibaren bu dersin verilmesi gerekir. (Erkek, Lisans mezunu, 5. yılını çalışıyor)

Yukarıdaki görüşlerden de anlaşılacağı üzere bazı öğretmenler yaş ve olgunluk düzeyiyle alakalı sorunların çözümü için öğrencilere daha küçük yaşlardan itibaren (örneğin ilkokulda) Kur'an eğitimi verilebileceğini ifade etmişlerdir. Öğrencilere küçük yaşlardan itibaren Kur'an eğitimi verilmesi elbette faydalı olacaktır. Ancak Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi ve özel ilkokulların müfredatında Kur'an-ı Kerim dersi yer almamaktadır. Bunun için müfredat değişikliği yapılması gerekir. Bununla birlikte Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı Kur'an kurslarında 7-10 yaş grubu öğrencilere hafta içi Kur'an-ı Kerim öğretimi yapılmaktadır (DİB, 2022, s. 4-5). Bu sayede öğrencilerin ilkokul çağından itibaren Kur'an-ı Kerim eğitimi alması sağlanabilir.

Her yıl Kur'an eğitimi almasını sağlamak

Ö 7: Her yıl Kur'an öğretimi yapıp çocukların unutmalarına izin verilmemelidir. (Kadın, Lisans mezunu, 15. yılını çalışıyor)

Ö 7, öğrencilerin yaşından ve olgunluk düzeyinden kaynaklanan sorunların çözümü için öğrencilerin her yıl Kur'an eğitimi almaları gerektiğini ifade etmiştir. Öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersinde öğrendiklerini tekrarlamadıkları zaman unutmaları mümkündür (Bayraktar, 2017, s. 58). Bu nedenle öğrencilerin örgün/yaygın eğitim kurumlarında yürütülen Kur'an-ı Kerim öğretim faaliyetlerine düzenli olarak katılması öğrenilenlerin pekiştirilmesine ve kalıcılığının artmasına katkı sağlayacaktır. Buradan hareketle öğrencinin yaşından ve olgunluk düzeyinden kaynaklanan sorunların çözümü adına çocukların her yıl düzenli olarak Kur'an-ı Kerim eğitimi almalarının faydalı olacağı ifade edilebilir.

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere bazı öğretmenler Kur'an öğretiminde öğrencinin yaşından ve olgunluk düzeyinden kaynaklanan sorunlara ilişkin farklı türde çözüm önerileri sunmuşlardır. Bu öğretmenler; öğrencilere daha küçük yaşlardan itibaren ve her yıl Kur'an eğitimi verilerek yaşanan sorunların ortadan kaldırılabileceğini ifade etmişlerdir.

2.1.10. Öğrencinin Uyuğundan Kaynaklanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Çalışmamızda yer alan son kategori ise öğrencinin uyuğunun Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açtığıdır. Katılımcı öğretmenlerden biri araştırmamızın alt problemleri içerisinde yer almayan bir başka sorundan bahsetmiştir. Öğretmenimiz yabancı uyruklu öğrencilerle yürütülen Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorun yaşadığını dile getirmiştir. İfade edilen sorun anlamlı bulunduğundan burada ele alınmıştır. Söz konusu yaşanan sorun ve bu soruna ilişkin çözüm önerisi iki alt başlık altında ele alınmıştır.

2.1.10.1. Öğrencinin Uyuğuna İlişkin Sorun Yaşanma Durumu

Araştırmaya katılan öğretmenden biri (Ö 7) öğrencinin uyuğunun Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açtığını ifade etmiştir. Öğretmenden elde edilen veri şu şekildedir:

(Ö 7): *Yabancı uyruklu öğrenciler öğrenmede dilsel olarak sıkıntı yaşıyorlar.* (Kadın, Lisans mezunu, 15. yılını çalışıyor)

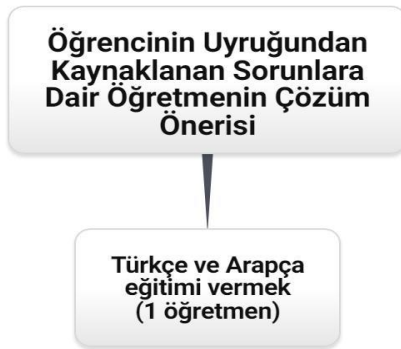
Ö 7'nin ifadesi incelendiğinde yabancı uyruklu öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersinde dil sorunu yaşadıkları anlaşılmaktadır. Ülkemiz 10 yılı aşkın süredir komşu ülkelerden göç almaktadır. Göçmenler arasında yer alan çocukların eğitimi Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı özel ve resmi okullarda devam etmektedir. Yabancı uyruklu öğrencilerle yürütülen öğretim sürecinde birtakım sorunlar yaşanmaktadır. Bu sorunlardan belki de en önemlisi öğrencilerin Türkçe bilmemeleri ve buna bağlı olarak yaşanan iletişim sorunudur. Bu soruna paralel olarak yabancı uyruklu öğrencilerin akademik başarıları da oldukça düşük düzeydedir (Sariahmetoğlu ve Kamer, 2021, s. 617). Literatürde yabancı uyruklu öğrencilerin yaşadığı dil, iletişim ve akademik başarısızlık gibi sorunları konu edinen birçok araştırma yer almaktadır (Zayimoğlu Öztürk, 2018, s. 66; Erdem, 2017, s. 34, 36; Nar, 2008, s. 54-55, 60). Buradan hareketle Kur'an-ı Kerim dersinde de dil ve iletişim

sorunları yaşanacağı, bu sorunların büyük bir kısmının meal öğretimi gibi Türkçe gerektiren konularda yaşanacağı söylenebilir. Bununla birlikte Kur'an-ı Kerim'in dilinin Arapça olması, bazı yabancı uyruklu öğrencilerin Arap ülkelerden gelmeleri ve çok iyi Arapça bilmeleri nedeniyle Kur'an-ı Kerim dersinde çok başarılı oldukları da bir gerçektir. Öğretmenimizin burada ifade ettiği sorunla ilgili müstakil araştırmalar yapılarak daha detaylı veriler elde edilebilir. Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrencinin uyruğundan kaynaklı sorunlar yaşadığını ifade eden öğretmene bu sorunlara yönelik çözüm önerisinin olup olmadığı sorulmuştur. Öğretmeninden elde edilen veri aşağıda yer alan başlık altında ele alınmıştır.

2.1.10.2. Öğrencinin Uyruğundan Kaynaklanan Sorunlara Dair Çözüm Önerileri

Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrencilerin uyruğundan kaynaklanan sorunlar yaşandığını düşünen öğretmenin çözüm önerisi aşağıdaki görselde yer almaktadır:

Şekil 2.11. Öğrencinin Uyruğundan Kaynaklanan Sorunlara Dair Öğretmenin Çözüm Önerisi

Görsel incelendiğinde öğretmenin öğrencilerin uyruğundan kaynaklanan sorunlara dair bir tek çözüm önerisi sunduğu görülmektedir. Bu öneri aşağıda ele alınmıştır.

Türkçe ve Arapça eğitimi vermek

(Ö 7): *Yabancı uyruklu öğrencilerde hem Türkçe hem de Arapça altyapılarının oluşturulmaya çalışılması gerekir.* (Kadın, Lisans mezunu, 15. yılını çalışıyor)

Yukarıdaki ifadeden de anlaşılacağı üzere Ö 7, yabancı uyruklu öğrencilere Türkçe ve Arapça eğitimi verilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim alanındaki en önemli sorununun dil ve iletişim sorunu olduğu söylenebilir. O nedenle öncelikli olarak bu öğrencilerin iyi bir Türkçe eğitimi almaları gerekir (Erdem, 2017, s. 39). DİB'in mültecilere yönelik Kur'an kursları temel öğretim programı incelendiğinde programda Türkçe dersine de yer verildiği, bu sayede mültecilerin Türkçeyi doğru bir şekilde öğrenip sosyal ve iletişim becerilerinin geliştirilmesinin amaçlandığı tespit edilmiştir (DİB, 2019, s. 6). Öğrencilerin Türkçe okuma, yazma, okuduğunu anlama gibi becerileri yeterli düzeye ulaştığında ifade edilen sorunların çözüme kavuşacağı söylenebilir. Böylece bu öğrenciler hem Kur'an-ı Kerim dersinde hem de diğer derslerde daha başarılı hale geleceklerdir.

Buraya kadar ifade edilenlerden de anlaşılacağı üzere Ö 7, Kur'an öğretiminde öğrencilerin uyruğundan kaynaklanan sorunlar yaşadığını belirtmiş, yabancı uyruklu öğrencilere Türkçe ve Arapça eğitimi birlikte verildiğinde yaşanan sorunların ortadan kalkacağını ifade etmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

3.1. Sonuç

Öğretmenlerine göre İmam-Hatip Ortaokullarında Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrenciden kaynaklanan sorunları konu edinen bu çalışmada 20 DKAB öğretmenin konuyla ilgili görüşleri ele alınmıştır. Söz konusu öğretmenlerin bu bağlamda birtakım sorunlar yaşadıkları ve bu sorunlara ilişkin çeşitli uygulama/çözüm önerilerinin olduğu tespit edilmiştir. Buna göre;

Öğretmenlerin tamamı öğrencilerin derse yönelik olumsuz tutumlarının Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açtığını ifade etmişlerdir. Söz konusu öğretmenlerden bazıları Kur'an-ı Kerim dersine yönelik öğrencilerin sahip olduğu olumsuz tutumlara, bazıları olumsuz tutumların nedenlerine, bazıları ise olumsuz tutumların yol açtığı sorunlara değinmişlerdir. Bazı öğretmenler öğrencilerinin Kur'an-ı Kerim dersine karşı ilgisiz ve isteksiz olduklarını, Kur'an-ı Kerim'i öğrenmenin zor olduğuna inandıklarını ifade etmişlerdir. İlgili kategoride sorun yaşayan bazı öğretmenler ise öğrencilerin derse karşı olumsuz tutum geliştirmelerinde LGS kaygısının, ders hocalarının öğrenciyi zorlamasının ve düşük not vermesinin, öğrencinin uzun süre çalışmasına rağmen Kur'an okumayı öğrenememesinin, öğrencilerin dinî tutumun zayıf olmasının, sosyal medyanın, ailevi sorunların, aile zoruyla İHO'ya gönderilmenin etkili olduğunu belirtmişlerdir. Bazı öğretmenler Kur'an-ı Kerim dersine yönelik olumsuz tutum geliştiren öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersinde başarısız olduklarını, Kur'an-ı Kerim okumayı öğrenmede zorlandıklarını, Kur'an-ı Kerim'e çalışmak ve okumak istemediklerini, grup çalışmalarında diğer öğrencileri olumsuz etkilediklerini ifade etmişlerdir.

Öğretmenler; ödül veya ceza yoluna başvurarak, velilerle iletişime geçerek, derste farklı yöntem ve teknikler kullanarak, öğrencilerle bireysel görüşmeler yaparak, öğretmeni ve dersi sevdirecek çalışmalar yaparak öğrencilerdeki derse yönelik olumsuz tutumları ortadan kaldırmaya çalıştıklarını belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin neredeyse tamamı (19 öğretmen) öğrencinin ailesinin Kur'an-ı Kerim öğretiminde ortaya çıkan sorunlarda etkili olduğunu belirtmiştir. Bu öğretmenler; bazı ailelerin Kur'an okumayı bilmemelerinin, çocuklarına Kur'an öğretmeye yetecek zamanlarının olmayışının, derse karşı ilgisiz oluşlarının, dini hassasiyetlerinin yetersiz oluşunun öğrencilerin Kur'an-ı Kerim öğrenme süreçlerinde birtakım sorunlara yol açtığını ifade etmişlerdir. Öğretmenler; Kur'an okumayı bilmeyen ailelerin çocuklarına ev ödevlerinde yardımcı olamadıklarını bu nedenle aile desteği alamayan çocuklarla yapılan öğretimin çok yavaş ilerlediğini, Kur'an-ı Kerim dersine karşı ilgisiz ailelerin çocuklarının da ilgisiz olduğunu, bazı ailelerin çocuklarına harfleri, harflerin mahreçlerini ve tecvit kurallarını yanlış öğretebildiklerini belirtmişlerdir.

Öğretmenler; velilerle iletişime geçerek, onların Kur'an-ı Kerim dersine yönelik önyargılarını ortadan kaldırmaya çalışarak, öğrencilerle daha fazla ilgilenerek, öğrencileri ödevlendirerek, öğrencilerin motivasyonunu artırarak yaşanan sorunları çözmeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir.

Görüşüne başvurulmuş öğretmenlerin büyük çoğunluğu (17 öğretmen) Kur'an-ı Kerim öğretimi sırasında sınıfta farklı düzeyde ön öğrenmelere sahip olan öğrencilerin bulunmasının sınıf yönetiminde, öğrencilerin derse yönelik motivasyon düzeylerinde, öğrenme-öğretme sürecinde birtakım sorunlara yol açtığını ifade etmiştir. Sınıfta birlik ve düzenin sağlanamaması, boşta kalan öğrencilerin sınıfın huzurunu bozması ve sınıfta gürültüye sebebiyet vermeleri, öğrencilerin motivasyon kaybı yaşaması, ders çalışmayı bırakmaları, derste sıkılmaları, konuların bir bütün halinde ilerleyememesi, ders süresinin yetmemesi, öğretimin zorlaşması öğretmenlerin yaşadığı sorunlar arasında yer almaktadır.

Kur'an-ı Kerim öğretiminde sınıfta farklı düzeyde ön öğrenmelere sahip öğrencilerin bulunması nedeniyle sorun yaşadığını ifade eden öğretmenler; Kur'an okumayı bilen öğrencilerle bilmeyen öğrencileri eşleştirerek, okulda veya sınıf içerisinde seviye grupları

oluşturarak, her öğrenciyle birebir ilgilenerek, öğretime ayrılan süreyi artırarak, sınıf mevcudunu azaltarak sorunların çözülebileceğini ifade etmişlerdir.

Araştırmamıza katılan öğretmenlerin büyük bir bölümü (16 öğretmen) öğrencilerin derse yönelik motivasyon düzeyinin düşük oluşunun Kur'an-ı Kerim öğretimi açısından sorun oluşturduğunu ifade etmiştir. Dört öğretmen ise öğrencilerin motivasyon düzeyinin Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açmadığını ifade etmiştir. Sorun yaşayan öğretmenler; öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik motivasyon düzeyinin düşük oluşunun öğrencinin ailesinden, akademik başarı elde etmek için diğer derslere önem verilmesinden, sosyal medya gibi çevredeki birtakım uyarıcılardan kaynaklandığını dile getirmişler, motivasyon düzeyi düşük olan öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersinde başarısız olduklarını, Kur'an-ı Kerim'i öğrenmekte zorlandıklarını, öğrenmelerin düşük düzeyde gerçekleştiğini, motivasyon düzeyi düşük olan öğrencilerin diğer öğrencileri olumsuz etkilediklerini belirtmişlerdir.

Öğrencilerin motivasyon sorunu yaşadığını ifade eden öğretmenler; ödül veya ceza yoluna başvurarak, öğrencileri motive edici konuşmalar yaparak, derste farklı yöntem ve teknikler kullanarak, velilerle iletişime geçerek yaşanan sorunların çözülebileceğini ifade etmişlerdir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin yarısından fazlası (13 öğretmen) öğrencilerin engel durumlarının Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açtığını ifade etmiş, beş öğretmen şimdiye kadar Kur'an dersinde hiç engelli öğrenci ile karşılaşmadığını, iki öğretmen ise öğrencilerin engelli oluşunun Kur'an-ı Kerim öğretimi açısından sorun oluşturmadığını ifade etmiştir. Öğrencilerin engel durumlarının birtakım sorunlara neden olduğunu belirten öğretmenler; engelli öğrencilerin başarısız olduklarını, Kur'an öğrenmede istenilen düzeye ulaşamadıklarını, dersi ve diğer öğrencileri olumsuz etkilediklerini, sınıfta rencide olduklarını, kendilerinin bu öğrencilere yeterince vakit ayıramadıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenler; engelli öğrencilerle farklı etkinlikler yaparak, onlarla daha fazla ilgilenerek, velilerle görüşüp desteklerini sağlayarak, ayrı sınıf açılmasını sağlayarak, öğrencilere farklı program uygulayarak yaşanan sorunların çözülebileceğini ifade etmişlerdir.

Araştırmamıza katılan öğretmenlerden 12'si öğrencilerdeki genel başarı düzeyinin düşük olmasının Kur'an-ı Kerim dersini de etkilediğini, bu durumdaki öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersinde istenilen düzeye ulaşamadıklarını veya Kur'an-ı Kerim dersinde başarısız olduklarını, özellikle Türkçe ve matematik derslerinde başarısız olanların Kur'an-ı Kerim dersinde de başarısız olduklarını ifade etmiştir. Söz konusu öğretmenler; öğrencilerle birebir ilgilenip ek çalışmalar yaparak, ailelerle iletişime geçip onların desteğini sağlayarak, başarı düzeyi düşük olan öğrencilerin başarı düzeyi yüksek olan arkadaşlarıyla birlikte çalışmalarını sağlayarak, öğrencileri motive ederek yaşanan sorunların çözülebileceğini ifade etmişlerdir. Araştırmaya katılan sekiz öğretmen ise öğrencilerin genel başarı düzeyinin Kur'an-ı Kerim öğretimini etkilemediğini öne sürmüştür.

Görüşüne başvurulmuş öğretmenlerden 12'si cinsiyetin Kur'an-ı Kerim öğretiminde birtakım öğrenme farklılıklarına ve sorunlara yol açtığını belirtmiştir. Söz konusu öğretmenler; kız öğrencilerin erkeklere göre sorumluluk sahibi, istekli ve başarılı olduklarını, kız öğrencilerin erkeklere göre daha çabuk öğrendiklerini, erkek öğrencilerle kız öğrencilerin ilgi alanlarının farklı olması nedeniyle öğrencilerin dikkatlerinin dağıldığını, kız öğrencilerin özel günlerinde olduklarında öğretimin aksadığını, bu gibi nedenlerle öğrenme konusunda farklılaşmalar yaşandığını ifade etmişlerdir. Sorun yaşayan öğretmenler kız ve erkek öğrencilerin ayrı sınıf/okullarda eğitim görmelerini sağlayarak, erkek öğrencilere yönelik ek çalışmalar yaparak, özel günlerinde olan kız öğrencilere kolaylık sağlayarak, velilerle görüşerek, ödül yöntemine başvurarak yaşanan sorunların çözülebileceğini dile getirmişlerdir. Sekiz öğretmen ise cinsiyetin Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorun oluşturmadığını belirtmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin 11'i öğrencinin arkadaş çevresinin Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorunlara yol açtığını ifade etmiştir. Söz konusu öğretmenler; öğrencilerin birbirinin olumsuz davranışlarını örnek aldıklarına, ilgisiz arkadaş çevresinin öğrenciyi olumsuz etkilediğine, olumsuz davranış sergileyen öğrenciler nedeniyle sınıf yönetiminde birtakım problemler yaşadıklarına dikkat çekmişlerdir. Sorun yaşayan öğretmenler ailelerle iletişime geçip bilgilendirme yaparak, sorun çıkaran öğrencinin yerini/sınıfını değiştirerek, öğrenciyi zeki, başarılı, gayretli, ahlaklı öğrencilerle arkadaşlık yapmaya teşvik ederek, sorunlu öğrencilerle bireysel görüşmeler yaparak ve

bu öğrencileri derste ödevlendirerek ortaya çıkan sorunların çözülebileceğini ifade etmişlerdir. Dokuz öğretmen ise öğrencinin arkadaş çevresinin Kur'an-ı Kerim öğretiminde sorun oluşturmadığını belirtmiştir.

Öğretmenlerin yarıya yakını (sekiz öğretmen) öğrencilerin yaşının ve olgunluk düzeyinin Kur'an-ı Kerim öğretiminde farklılıklara ve sorunlara yol açtığını ifade etmiştir. Söz konusu bu öğretmenler küçük yaşlarda yürütülen öğretim faaliyetlerinin daha kolay olacağını, yaş ilerledikçe öğrencilerde Kur'an-ı Kerim'i öğrenme isteğinin azaldığını, öğrencilerde gerileme yaşandığını ifade etmişlerdir. Sorun yaşayan öğretmenler öğrencilere daha küçük yaşlardan itibaren ve her yıl düzenli olarak Kur'an eğitimi verilerek yaşanan sorunların ortadan kaldırılabileceğini dile getirmişlerdir. 12 öğretmen ise Kur'an-ı Kerim öğretiminde ortaokul öğrencilerinin yaşlarının ve olgunluk düzeylerinin sorun oluşturmadığını belirtmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerden sadece biri yabancı uyruklu öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersinde dil ve iletişim sorunu yaşadıklarını ifade etmiştir. Katılımcı öğretmen söz konusu öğrencilere Türkçe ve Arapça eğitimi verildiğinde mevcut sorunların ortadan kalkacağını dile getirmiştir.

3.2.Öneriler

“Öğretmenlerine Göre İmam-Hatip Ortaokullarında Kur'an-ı Kerim Öğretiminde Öğrenciden Kaynaklanan Sorunlar” isimli araştırmadan elde edilen verilerden hareketle ilgili kişi, kurum ve kuruluşlara şu tür önerilerde bulunulabilir.

DKAB Öğretmenlerine Yönelik Öneriler

- 1- Öğretmenler Kur'an-ı Kerim öğretimi yaparken dersin içeriğine göre birden çok model-yöntem-teknik-materyal tercih ederek öğrencilerin derse yönelik motivasyon ve ilgi düzeylerini artırabilirler. Bu bağlamda öğrenci merkezli öğretim modelleri üzerinde daha fazla bilgi edinip Kur'an-ı Kerim dersinde bu modellere göre öğretim yapabilirler. Yine Kur'an-ı Kerim öğretimine has yöntemleri araştırarak bu yöntemleri yeri geldikçe Kur'an derslerinde kullanabilirler.

- 2- Öğretmenler Kur'an-ı Kerim öğretim sürecinde velilerle sürekli işbirliği içerisinde olup onların da desteğini alarak öğrencilerin daha başarılı olmalarına katkı sağlayabilirler. Bu kapsamda velilerle belirli aralıklarla toplantılar düzenleyip süreç hakkında bilgilendirmeler yapabilirler. Ayrıca öğretmenler tarafından Kur'an okumayı bilmeyen velilere yönelik ders saatleri dışında kurs ve seminerler düzenlenebilir.
- 3- Öğretmenler okul idaresi ile işbirliği içerisinde olarak Kur'an-ı Kerim öğretiminde okul idaresine düşen görev ve yükümlülüklerin yerine getirilmesini sağlayabilirler. Bu kapsamda seçmeli derslerin tercih sürecinde öğrencilere Kur'an-ı Kerim dersini seçmelerinin faydaları konusunda bilgilendirmeler yapılabilir. Yine ders dağılımı yapılırken Kur'an-ı Kerim derslerine mahreç, ses güzelliği, hafızlık vb. yönlerden donanımlı öğretmenlere öncelik verilmesi sağlanabilir. Mümkünse erkek öğrencilerin dersine erkek, kız öğrencilerin dersine ise kadın öğretmenlerin girmesi sağlanabilir.
- 4- Öğretmenler gerek kendi okullarındaki gerekse diğer okullardaki zümre öğretmenleriyle iletişime geçerek Kur'an-ı Kerim öğretimi ile ilgili bilgi, belge, tecrübe vb. paylaşımlar yapabilirler. Bu bağlamda özellikle İmam-Hatip Liselerinde görev yapan ve Kur'an-ı Kerim dersine giren meslek dersleri öğretmenleri ile görüşmeler yapıp onların da tecrübelerinden faydalanabilirler.
- 5- Öğretmenler sahip oldukları mesleki niteliklerini sürekli güncelleyerek, çağın gerektirdiği teknolojik bilgi, beceri ve donanımlara sahip olabilirler. Bu kapsamda öğretmenler Kur'an-ı Kerim dersine ilişkin açılan hizmet içi eğitimlere katılabilirler.

Okul İdarelerine Yönelik Öneriler

- 1- Fiziki şartlar ölçüsünde karma eğitim verilen okullarda Kur'an dersine has olmak üzere TTKB'nin 23.12.2021 tarih ve 50 sayılı kararına istinaden kızlarla erkekler için ayrı sınıflar tasarlanabilir.
- 2- Öğretmenlerle işbirliği yapıp öğrencilerin Kur'an okuma becerileri tespit edilerek seviye sınıfları oluşturulabilir.

- 3- Seçmeli derslerin tercih sürecinde öğrenci ve velilerle görüşülüp onların da onayı alınarak seçmeli derslerin Kur'an-ı Kerim olarak belirlenmesi sağlanabilir.

Diyanet İşleri Başkanlığı'na Yönelik Öneriler

- 1- MEB ile gerekli protokoller yapılarak öğretim yılı içerisinde ders saatleri dışında camilerde veya Kur'an kurslarında din görevlileri aracılığı ile ortaokullarda yürütülen Kur'an-ı Kerim öğretimine destek niteliğinde çalışmalar yapılabilir. Bu kapsamda DİB'e bağlı 7-10 yaş Kur'an kursları kurumlar arası işbirliği ile daha aktif hale getirilebilir.

Milli Eğitim Bakanlığı'na Yönelik Öneriler

- 1- İmam-Hatip Ortaokullarının haftalık ders çizelgeleri belirlenirken alanla ilgili çalışmalardan elde edilen sonuçlar dikkate alınabilir. Bu manada seçmeli derslerden bir tanesi Kur'an-ı Kerim'e tahsis edilerek dersin süresi haftada üç saate çıkarılabilir.
- 2- Derse giren öğretmenlere Kur'an-ı Kerim dersi öğretim yöntem ve teknikleri ile ilgili seminer ve hizmet içi eğitim faaliyetleri sunulabilir.
- 3- Kur'an-ı Kerim dersinin ilkokuldan itibaren okutulmasının sağlanabilmesi için kamuoyu oluşturularak gerekli ön hazırlıklar yapılabilir.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- 1- Kur'an-ı Kerim öğretiminde öğrenciden kaynaklı olduğu düşünülen sorunlarla ilgili kategorilerin her biri ayrı ayrı araştırma konusu yapılabilir. Bu bağlamda araştırma konuları farklı yöntemler kullanılarak daha kapsamlı ve derinlemesine veriler elde edilebilir. Yine belirtilen konularda öğrenci, veli ve idarecilerin de görüşlerinin alınacağı araştırmalar yapılarak daha farklı verilerin elde edildiği çalışmalar yapılabilir.
- 2- Araştırmada öğretmenler tarafından ifade edilen çözüm önerilerinin etkililiği üzerine yeni araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, A., Kılıç, A., Aslanargun, E., Şahin, Ş., Ökmen, B. & Boyacı, Z. (2018, 10 24). Hafız İmam Hatip Ortaokullarındaki Hafızlık Eğitimine İlişkin Öğretici Ve Öğrenci Görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(68), 1453-1475. <https://doi.org/10.17755/esosder.363850>
- Adıgüzel, M. (2003, 06 30). Kur'ân Öğretim Metotları ve Öğreticilik Vasıfları. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 0(19), 190-214. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/atauniilah/issue/2729/36311>
- Akbaba, S. & Aktaş, A. (2005, 10 16). İçsel motivasyonun bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 21(21), 19-42. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruaebd/issue/377/2236>
- Akbaba, S. (2006). Eğitimde Motivasyon. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 343-361. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/31512>
- Akbaba, S. (2012). *Psikolojik Danışma ve Sınıf Ortamlarında Öğrenme Psikolojisi*. Pegem Yayınları.
- Akbaşlı, S., Kösece, P. & Uçan, M. B. (2018, 12 15). Okul Değişkenlerinin Akademik Başarıya Olan Etkisine Yönelik Öğrenci Görüşlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Scientific Educational Studies*, 2(2), 93-110. <https://doi.org/10.31798/ses.439740>
- Akdoğan, R. (2019). Öğrenme Psikolojisi. C. Bayrak (Ed.), *Eğitim Psikolojisi*. (126-148). T.C. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Akkurt, Z. & Karabağ Köse, E. (2019, 09 12). Öğrenci başarısının okul, öğretmen ve aileyle ilgili değişkenler açısından incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 47, 1-16. <https://doi.org/10.9779/pauefd.451853>
- Akyürek, S. (2013). *Din Öğretimi: Model, Strateji, Yöntem, Teknikler*. Nobel Yayınları.
- Algur, H. (2018). *Hafızlık Eğitimi Alan Bireylerin Motivasyon ve Psikososyal Durumlarının Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*. (Tez No. 491300) [Doktora Tezi, Hitit Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir.
- Altıntaş, M. E. & Kirenci, H. K. (2017, Ocak). İlahiyat Fakültelerinde Kuran Öğretimi ile İlgili Problemler ve Çözüm Önerileri (Kayseri Örneği). İ. Aşlamacı, C. Oruç, Y. Batar, R. Uçar, G. Sayın (Ed.), *Uluslararası Yüksek Din Öğretimi Sempozyumu (Akademik ve Sosyal Yönleriyle)*. (97-127). İnönü Üniversitesi Yayınları.
- Altıntaş, M. E. (2018, 12 30). Yüksek Din Öğretiminde Karma ya da Tek Cinsiyete Dayalı Eğitim Üzerine Nitel Bir Araştırma. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17(34), 373-406. <https://doi.org/10.14395/hititilahiyat.488670>
- Altun, M. (2019). *Öğretmen Görüşlerine Göre Seçmeli Kur'an Dersleri -Nitel Bir Araştırma-*. (Tez No. 546879) [Yüksek Lisans Tezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir.

- Altun, S. A. (2009, 06 26). İlköğretim Öğrencilerinin Akademik Başarısızlıklarına İlişkin Veli, Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerinin İncelenmesi. *İlköğretim Online*, 8(2), 567-586. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ilkonline/issue/8598/107037>
- Argon, T. & Kıyıcı, C. (2012, 12 01). İlköğretim Kurumlarında Ailelerin Eğitim Sürecine Katılımlarına Yönelik Öğretmen Görüşleri. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (19), 80-95. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/zgefd/issue/47945/606598>
- Arıcan, S. & Arıcı, H. (2021, 12 30). Sosyal Medyanın Gençlerin Din Algısına Etkileri. *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8(2), 1062-1106. <https://doi.org/10.17859/pauifd.1020477>
- Arslanoğlu, İ. (2002). *Sosyal Bilimlerde Metod ve Araştırma Teknikleri*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Matbaası.
- Arslanoğlu, N. E. (2018). *Yaşın, öğrenme hızı ve öğrenme biçimi üzerine etkileri*. (Tez No. 489975) [Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir.
- Aşlamacı, İ. & Eker, E. (2016, 12 05). İmam-Hatip Lisesi Öğrencilerinin Okul Aidiyet ve Dinî Tutum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 14(32), 7-38. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ded/issue/37180/428782>
- Aşlamacı, İ. & Gök, Ö. F. (2019, 11 30). Öğretmenlerine Göre Ortaokul Din, Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerinde Karşılaşılan Sorunlar: Nitel Bir Araştırma. *Dergiabant*, 7(14), 354-385. <https://doi.org/10.33931/abuifd.633277>
- Ata, M. M. (2013, 06 01). Kur'an Öğretim Yöntem Ve Teknikleri Problem ve Çözüm Yolları. *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 30, 167-189. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sduifd/issue/48327/611821>
- Atasay, M. (2020, 4 20). Görme engelli öğrenciler için matematik materyalleri tasarımı. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (AUJEF)*, 4(2), 104-121. <https://doi.org/10.34056/aujef.662203>
- Ay, M. E. (2000). "Kur'an Öğretiminde Mükâfat ve Ceza". *Kur'an Kurslarında Eğitim Öğretim ve Verimlilik*, 107-121. Ensar Neşriyat.
- Aydın, A. (2023). *Sınıf Yönetimi*. Pegem Akademi
- Aydın, B. & Yazıcı, H. (2022 09 29). Liselere Geçiş Sistemi'nin ortaokul öğrencilerinin okul başarılarına nasıl yansıdığına ilişkin öğretmen görüşleri. *Journal of Qualitative Research in Education*, 30, 132-160. <https://doi.org/10.14689/enad.30.6>
- Aydın, M. (2014). *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmen Kılavuz Kitabı*. Küre Yayıncılık
- Aydın, M. Ş. (2015). *Karma Eğitim Üzerine*. Ribat Dergisi.
- Babaoğlu, E., Çelik, E. & Nalbant, A. (2018, 04 23). İdeal öğrenci velisi üzerine nitel bir çalışma. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 9(1), 51-65. <https://doi.org/10.19160/ijer.370497>
- Bahçekapılı, M. (2013). *Yeni Eğitim Sisteminde Seçmeli Din Dersleri İmkânlar, Fırsatlar, Aktörler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, İlke Yayınları.

- Balo, E. D. (2015). *İlkokullarda kaynaştırma eğitimi uygulamalarında karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri*. (Tez No. 383514) [Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir.
- Baş, T. & Akturan, U. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri Nvivo ile Nitel Veri Analizi, Örneklem, Analiz, Yorum*, Seçkin Yayın Dağıtım.
- Başaran, İ. E. (1996). *Eğitim Psikolojisi*, Yargıcı Matbabası.
- Başkonak M. (2022, 06 30). Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Uzaktan Hafızlık Eğitimi. *Marife*, 22(1),193-223. <https://doi.org/10.33420/marife.1103786>
- Batar, Y. (2019). İmam hatip lisesinde çalışan rehber öğretmenlerin öğrencilerin beklenti ve sorunlarına ilişkin tespitleri. *Mesned İlahiyat Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 381-423. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/889751>
- Batyr, A. (2017, Haziran). *Türkiye'de cinsiyete dayalı başarı farkı*. Aydın Doğan Vakfı ve Eğitim Reformu Girişimi raporu. https://www.aydindoganvakfi.org.tr/media/byseyyfb/pisa_tr.pdf
- Bayraktar, A. (2017, 12 31). Yeni Kur'an Okuma Öğretim Yöntemi. *Maarif Mektepleri Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1), 54-101. <https://dergipark.org.tr/pub/mamulebd/issue/33620/373166>
- Bayraktar, H. V. (2015). Sınıf Yönetiminde Öğrenci Motivasyonu ve Motivasyonu Etkileyen Etmenler. *Journal of Turkish Studies*, 10(3), 1079-1100. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.7788>
- Bayraktutan, O. & Yurt, M. E. (2016). Kur'an Eğitimi ve Öğretiminde Ailenin Rolü Üzerine Bir Değerlendirme. *Uluslararası Aile İçi Eğitim Çalıştayı*, 195-210. https://isamveri.org/pdfdr/g00117/2016/2016_BAYRAKTUTANO_YURTME.pdf
- Berkant, H., G. & Atılgan, G. (2017, 05 01). Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine yönelik yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerileri. *Journal of Educational Reflections*, 1(1), 13-25. <https://dergipark.org.tr/pub/eduref/issue/34202/378137>
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Can, G. (2004). Kişilik Gelişimi. Binnur Yeşilyaprak (Ed.), *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. (113-144). PegemA Yayınları.
- Cebeci, S. & Ünsal, B. (2006, 06 01). Hafızlık Eğitimi ve Sorunları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 4(11), 27-52. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ded/issue/29190/312538>
- Cüceloğlu, D. (1997). *İnsan ve Davranışı*. Remzi Kitabevi.
- Çakmak, A. & Ecer, M. (2020, Aralık). Seçmeli Kur'an-ı Kerim Dersine Yönelik Motivasyon Ölçeğinin (SKKMÖ) Geliştirilmesi ve Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 19(2), 679-707. <https://doi.org/10.14395/hititilahiyyat.737811>
- Çelebi, A. (2013). *İslam'da Eğitim Öğretim Tarihi*. Ali Yardım (çev.), Damla Yayınevi.
- Çelebi, M. & Çopur, D. K. (2019, 09 30). Öğrencilerin okula yönelik tutumları ile ailenin sosyoekonomik yapısı arasındaki ilişkinin belirlenmesi: Niğde ili örneği. *OPUS-*

Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 13(19), 786-814.
<https://doi.org/10.26466/opus.590974>

Çelenk, S. (2003, 06 26). Okul başarısının ön koşulu: Okul aile dayanışması. *İlköğretim online*, 2(2), 28-34. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ilkonline/issue/8612/107265>

Çiftçi, H. (2017). *Ortaokul din, ahlak ve değerler alanı seçmeli derslerinin öğretmen, öğrenci veli görüşleri ile değerlendirilmesi*. (Tez No. 490718) [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir.

Dam, H. (2008, 12 30). Öğrencinin okul başarısında aile faktörü. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7(14), 75-99.
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/85817>

Demir, İ. (2021, 12 17). Örgün Eğitimde Karşılaşılan Öğrenci Merkezli Sorunlar Üzerine Bir Değerlendirme. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 14(36), 1424-1437.
<https://doi.org/10.12981/mahder.970391>

Demir, Ö. (2017, 12 25). Kur'an Öğretiminde Temel Boyutlar. *Ekev Akademi Dergisi*, 72, 263-290. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sosekev/issue/71384/1147923>

Demir, R. (2010). *Yaz Kuran Kurslarında Kuran Öğretimi*. (Tez No. 253295) [Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir.

Demir, S. & Durmaz, M. (2018, 04 19). İlköğretim matematik öğretmenlerinin matematik kaygısı hakkındaki görüşleri ve müdahale yöntemleri. *Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 17-27.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/egitim/issue/34125/418219>

Demirel, Ö. (2011). *Eğitimde Program Geliştirme*. Pegem Yayınları.

Demirezen, V. & Korkmaz, M. (2018, 12 30). Kur'an Kursu Öğreticilerinin Yöntem Anlayışları. *Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2, 29-58. https://dergipark.org.tr/tr/pub/guifd/issue/43119/522526#article_cite

DİB. (2012). 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları. <https://egitim Hizmetleri.diyaret.gov.tr/detay/466/4-6-ya%C5%9F-grubu-kur'an-kurslar%C4%B1> (Erişim Tarihi: 20.06.2023)

DİB. (2017, 07 12). Âdetli veya lohusa bir kadın Kur'an-ı Kerim okuyabilir mi. [https://kurul.diyaret.gov.tr/Cevap-Ara/107/adetli-veya-lohusa-bir-kadin-kuran-i-kerim-okuyabilir-mi#:~:text=Hanef%C3%AE%2C%20%C5%9E%C3%A2fi%C3%AE%20ve%20Hanbel%C3%AElere%20g%C3%B6re,%5B595%2D596%5D\)%20buyurmu%C5%9Ftur.](https://kurul.diyaret.gov.tr/Cevap-Ara/107/adetli-veya-lohusa-bir-kadin-kuran-i-kerim-okuyabilir-mi#:~:text=Hanef%C3%AE%2C%20%C5%9E%C3%A2fi%C3%AE%20ve%20Hanbel%C3%AElere%20g%C3%B6re,%5B595%2D596%5D)%20buyurmu%C5%9Ftur.) (Erişim tarihi: 24.06.2023)

DİB. (2019). Mültecilere Yönelik Kur'an Kursları Temel Öğretim Programı. <https://egitim Hizmetleri.diyaret.gov.tr/Documents/M%C3%BCltecilere%20Y%C3%B6nelik%20Kur'an%20Kurslar%C4%B1%20Temel%20%C3%96%C4%9Fretim%20Program%C4%B1%20-%202019.pdf> (Erişim Tarihi: 29.10.2023)

DİB. (2021). İşitme Engellilere Yönelik Kur'an Kursları Özel Öğretim Programı. <https://egitim Hizmetleri.diyaret.gov.tr/Documents/%C4%B0%C5%9Fitme%20Engellilere%20Y%C3%B6nelik%20Kur'an%20Kurslar%C4%B1%20%C3%96zel>

20% C3% 96% C4% 9Fretim% 20Program% C4% B1% 20-% 202021.pdf Erişim Tarihi: 23.10.2023)

DİB. (2023). Görme Engellilere Yönelik Kur'an Kursları Özel Öğretim Programı. <https://egitimhizmetleri.diyaret.gov.tr/Documents/Go%CC%88rme%20Engellilere%20Yo%CC%88nelik%20Kuran%20Kurslar%C4%B1%20O%CC%88zel%20O%CC%88g%CC%86retim%20Program%C4%B1%20-%202023.pdf> (Erişim Tarihi: 23.10.2023)

Dikmen, M., Tuncer, M. & Şimşek, M. (2018, Haziran). Öğrenme Stilleri ile Öğrenmeye Yönelik Tutum Arasındaki İlişki. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(57), 388-400. <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2018.2456>

DOGM. (2017). Ortaokul İmam Hatip Ortaokulu Kur'an-ı Kerim Dersi (5-8. Sınıflar) Öğretim Programı. https://dogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_08/18110258_Secmeli_KuraniKerim_YHOveORTAOKUL.pdf (Erişim Tarihi: 17.12.2022)

Dönmez, B. (2011). Sosyal Bir Sistem Olarak Sınıf. M. Şişman & S. Turan (Ed.), *Sınıf Yönetimi*. (45-59). Pegem Yayınları.

Duman, T. & Peker Ünal, D. (2017). Etkili Öğretim ve Öğrenme. Tayip Duman & Neriman Aral (Ed.), *Eğitim Psikolojisi*. (496-530). Pegem Yayınları.

Durmaz, A. & Avaroğulları, A. K. (2016, 04 10). Sosyal Bilgiler Derslerinde Etkinlik Uygulamalarının Öğrenci Motivasyonuna Etkisi. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(3), 995-1010. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9409>

Durmuş, M. E. & Kahraman, M. A. (2016, 08 24-26). İmam Hatip Lisesi Birinci Sınıf Öğrencilerinin Kur'an Dersine Yönelik Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *In ICPESS (International Congress on Politic, Economic and Social Studies)*, (1), 275-294. <https://registericpeess.org/index.php/ICPESS/article/view/2291>

Dursun, Ş. & Dede, Y. (2004, Haziran). Öğrencilerin Matematikte Başarısını Etkileyen Faktörler: Matematik Öğretmenlerinin Görüşleri Bakımından. *GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(2), 217-230. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gefad/issue/6759/90924>

Emir, S. & Kanlı, E. (2009, 03 26). İlköğretim öğretmenlerinin öğrencilerini motive etme biçimlerinin incelenmesi. *HAYEF Journal of Education*, 7(1), 63-79. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuhayefd/issue/8794/109904>

Epik, M. T., Çiçek, Ö. & Altay, S. (2017, 07 07). Bir sosyal politika aracı olarak tarihsel süreçte ailenin değişen/değişmeyen rolleri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 17(38), 35-58. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/spcd/issue/30309/327106>

Ercan, L. (2003). Motivasyon. L. Küçükahmet (Ed.), *Sınıf Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar*. (171-191). Nobel Yayınevi.

Erdem, C. (2017, 06 30). Sınıfında mülteci öğrenci bulunan sınıf öğretmenlerinin yaşadıkları öğretimsel sorunlar ve çözüme dair önerileri. *Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 26-42. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mead/issue/30039/322019>

- Erden, M. & Akman, Y. (1995). *Eğitim Psikolojisi Gelişim-Öğrenme-Öğretme*. Arkadaş Yayınevi.
- Erkan, S., Uludağ, G. & Dereli, F. (2016, 01 01). Okul öncesi öğretmenleri, okul yöneticileri ve ebeveynlerin aile katılımına ilişkin algılarının incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 221-240. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kefad/issue/59448/854041>
- Erol, O., Özaydın, B. & Koç, M. (2010, 02 01). Sınıf yönetiminde karşılaşılan olaylar, öğretmen tepkileri ve öğrenciler üzerindeki etkileri: Unutulmayan sınıf anlarının analizi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi [Educational Administration: Theory and Practice]*, 16(1), 25-47. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kuey/issue/10336/126661>
- Eskicumalı, A. (2002 10 01). Okul Bilgisinin Dağıtılması ve Eğitimde Gruplama. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 29(29), 47-68. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kuey/issue/10368/126899>
- Gençtanırım, D., Torunoğlu, H. & Köroğlu, M. (2014, Eylül). Olumsuz Öğretmen Davranışlarının Çok Boyutlu İncelenmesi. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(16), 1-18. https://www.ijoess.com/Makaleler/863006500_1-18%20dilek%20gen%c3%a7tan%c4%b1r%c4%b1m.pdf
- Gök, R. (2013). *Kaynaştırma eğitimi öğrencisi bulunan ilkököl sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları zorluklar ve bu zorluklarla başa çıkma yöntemleri*. (Tez No. 321934) [Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir.
- Gök, T. (2018, 04 01). Akran öğretimi yöntemiyle öğrencilerin kavram öğrenme ve problem çözme başarısının değerlendirilmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 18-32. <https://doi.org/10.17556/erziefd.403361>
- Gökyer, N. & Doğan, B. (2016, 04 21). İstenmeyen Öğrenci Davranışları Ve Nedenlerine İlişkin Yönetici Ve Öğretmen Görüşleri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(1), 93-105. <https://doi.org/10.18069/fusbed.82121>
- Güleç, S. & Alkış, S. (2003, 06 26). İlköğretim Birinci Kademe Öğrencilerinin Derslerdeki Başarı Düzeylerinin Birbiriyle İlişkisi. *İlköğretim-Online*, 2(2), 19-27. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ilkonline/issue/8612/107264>
- Gümrükçüoğlu, S. (2017, 06 01). Çocuğun Din Eğitiminde Ailenin Rolü. *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 39-60. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kademkad/issue/48232/610621>
- Gümüşeli, A. (2004, Eylül). Ailenin Katılım ve Desteğinin Öğrenci Başarısına Etkisi. *Özel Okullar Birliği Bülteni*, 2(6), 14-17.
- Gündüz, H. B. & Konuk, S. (2016, 11 30). İlköğretim öğretmenlerin karşılaştıkları istenmeyen davranışlar ile baş etme stratejileri. *Yıldız Journal of Educational Research*, 1(1), 37-54. <https://yjer.yildiz.edu.tr/storage/upload/pdfs/1628082729-tr.pdf>
- Gündüz, Y. & Balyer, A. (2011). Eğitimde ödül ile cezanın yeri ve buna ilişkin alternatif yaklaşımlar. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(40), 10-23. <https://openaccess.artvin.edu.tr/xmlui/handle/11494/3913>

- Güneş, Â. & Altun, M. (2019, Aralık). Seçmeli Kur'an Dersleri Üzerine Nitel Bir Araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(67), 1042-1055. <https://doi.org/10.17719/jisr.2019.3792>
- Güneş, A. (2018, 01 31). Medyanın Olumsuz Din Algısına Etkisi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 28(1), 203-216. <https://doi.org/10.18069/firatsbed.387896>
- Güneyli, A., Özder, H., Konedralı, G. & Arsan, N. (2010, Ocak). İlköğretim Öğrencilerinin Türkçe ile Diğer Ders Başarıları Arasındaki İlişki. *Mediterranean Journal of Educational Research*, (7), 60-72.
- Güven, M. (2019). Öğrenme-Öğretme. N. Karadağ ve İ. Usta (Ed.), *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme*. (26-62). T.C. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Güzelyurt, T., Tok, F., Tümas, Ç. & Uruğ, Ş. (2019, 10 15). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Ödül ve Ceza Kullanımına İlişkin Görüşleri. *Temel Eğitim Dergisi*, 1(4), 21-28. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/temelegitim/issue/49907/590358>
- İflazoğlu, A. & Tümkaya, S. (2008, 01 01). Öğretmen Adaylarının Güdülenme Düzeyleri ile Drama Dersindeki Akademik Başarıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(23), 61-73. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/pauefd/issue/11120/132990>
- İncirci, A. (2021, 08 30). Ortaöğretim Öğrencilerinin Akademik Başarı ve Başarısızlığını Etkileyen Faktörler. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2), 1247-1285. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kefad/issue/62829/865162>
- İstanbul Bilgi Üniversitesi. (2023). Bireysel görüşme. Web sayfası: <https://www.bilgi.edu.tr/tr/yasam/birim-ve-hizmetler/psikolojik-danismanlik/ogrenciye-yonelik-hizmetler/bireysel-gorusme/> (Erişim tarihi: 16.07.2023)
- Kaluç, F. B. (2021). Okulda motivasyon. Muhammet Öztapak (Ed.), *Okulda Değişim*. (82-91). TDE Yayınları.
- Kantar, H. (2008). *İmam Hatip Liselerinde Kur'an Öğretimi Üzerine Bir Değerlendirme (Sivas Örneği)*. (Tez No. 221283) [Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir.
- Karabacak, K. (2001). *İlköğretimde Seviye Gruplaması*. (Tez No. 109204) [Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir.
- Karakaş, S. (2017). Prof. Dr. Sirel Karakaş Psikoloji Sözlüğü: Bilgisayar Programı ve Veritabanı - www.psikolojisoszlugu.com (sürüm: 5.2.0/2022)
- Karasar, N. (1999). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Nobel Yayınları.
- Karateke, T. (2015). *İmam-Hatip Lisesi Meslek Dersleri Öğretmenlerinin Kur'an-ı Kerim Dersi Sınıf Yönetimi Davranışlarının İncelenmesi*. (Tez No. 398445) [Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir.
- Karateke, T. (2015, 11 30). İmam-Hatip Liselerinde İdarecilerin Karşılaştıkları Sorunlara Yönelik Nitel Bir Çalışma. *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (5), 145-171. <https://doi.org/10.18498/amauidf.51200>

- Karateke, T. (2015, Aralık). İmam-Hatip Lisesi Meslek Dersleri Öğretmenlerinin Kur'an-ı Kerim Derslerinde Karşılaştıkları İstenmedik Öğrenci Davranışları ve Bu Davranışlara Karşı Yaklaşımları. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 20(2), 111-138. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2244883>
- Kasatura, İ. (1991). *Okul Başarısından Hayat Başarısına*. Altın Kitaplar Yayınevi.
- Kaya, M. (1997, 01 01). Ailede Anne-Baba Tutumlarının Çocuğun Kişilik ve Benlik Gelişimdeki Rolü. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9(9), 193-204. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/omuifd/issue/20306/215606>
- Kaya, M. (1998). *Din Eğitiminde İletişim ve Dini Tutum*. Etüt Yayınları.
- Kaya, M. (2003, 04 01). İlköğretim ve Ortaöğretim Öğrencilerinin DKAB Dersine Karşı Tutumları. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12(13), 43-78. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/omuifd/issue/20303/215537>
- Kayadibi, F. (2002, 04 17). Sevgi Faktörünün Eğitim Verimliliği Üzerine Etkisi. *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5, 33-50. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuilah/issue/969/10930>
- Kazazoğlu, S. (2013). Türkçe ve İngilizce Derslerine Yönelik Tutumun Akademik Başarıya Etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 38(170), 294-307. <https://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/>
- Keçeli-kaysılı, B. (2008, 02 01). Akademik Başarının Arttırılmasında Aile Katılımı. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 9(01), 69-83. https://doi.org/10.1501/Ozlegt_0000000115
- Kılıç, M. (2014, 01 06). İmam-Hatip Ortaokul ve Liselerinde Kur'an Eğitimi Üzerine Bir Araştırma. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 47, 69-106. <https://doi.org/10.15370/muifd.58509>
- Koca, F. & Dadandı, İ. (2019, 02 14). Akademik Öz-Yeterlik ile Akademik Başarı Arasındaki İlişkide Sınav Kaygısı ve Akademik Motivasyonun Aracı Rolü. *İlköğretim Online*, 18(1), 241-252. <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2019.527207>
- Koca, Ö., Şen, S. A. & İlhan, A. (2006, Ocak). Orta Öğretim öğrencilerinin Matematik ve Fen Derslerine Yönelik Olumsuz Tutumlarının Nedenleri. *Avrasya Eğitim Araştırmaları Dergisi (EJER)*, 23, 137-147.
- Koçyiğit, Ö. F., Kul, M. & Solakumur, A. (2023, 06 27). Farklı öğretim yöntemlerinin akademik başarı ve öğrenme kalıcılığına etkisi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(38), 422-441. <https://doi.org/10.35675/befdergi.1239817>
- Korkmaz, M. & Kılıç, S. (2023 08 13). Öğretmenlerine Göre Seçmeli Kur'an-I Kerim Dersinin Sorunları. *Erciyes Akademi*, 37(3), 881-903. <https://doi.org/10.48070/erciyesakademi.1313733>
- Korkmaz, M. (2011). Öğretici Görüşlerine Göre Yaz Kur'an Kurslarının Sorunları. *Bilimname Dergisi*, 21, 129-158. https://isamveri.org/pdfdrq/D02237/2011_21/2011_21_KORKMAZM.pdf
- Korkmaz, M. (2018). Kur'an Kurslarında Din Eğitimi ve Sorunları. M. Köylü (Ed.), *Türkiye'de Din Eğitimi ve Sorunları*. (319-368). Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.

- Korkmaz, M. (2021 06 30). Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimi Uygulamalarında Karşılaştıkları Sorunlar. *Marife Dini Araştırmalar Dergisi*, 21(1), 319-353. <https://doi.org/10.33420/marife.795358>
- Kotan, İ. (2015). *Ortaöğretimde bazı seçmeli dini derslere ilişkin öğrenci öğretmen ve yönetici görüşün incelemesi*. (Tez No. 394939) [Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir.
- Koyuncu, R. (2020 12 15). İdeal Kur'an Öğretimi: Sorunlar ve Çözüm Önerilerine İlişkin Bir İnceleme. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 49, 291-324. <https://doi.org/10.17120/omuifd.782798>
- Kula, T. (2013, Kasım). Diyarbakır'da Bulunan İmam Hatip Liselerinde Okumakta Olan Öğrencilerin Hedef Yönelimleri Nelerdir? "100. Yılında İmam Hatip Liseleri" Uluslararası Sempozyumu, 601-616. Dem Yayınları.
- Kutluca, T. & Aydın, M. (2010, 09 01). Velilerin matematik eğitimine yönelik ilgileri, tutumları ve destekleri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 22(22), 65-78. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/spcd/issue/21095/227179>
- MEB. (2010). Okullarımızda neden nasıl niçin kaynaştırma. https://orgm.meb.gov.tr/alt_sayfalar/yayimlar/kaynastirma/kaynastirma.pdf (Erişim tarihi: 30.10.2023)
- MEB. (2015). Özel Eğitim Sınıfları. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_07/27112647_mebozelegitimsini.fi.pdf (Erişim Tarihi: 23.10.2023)
- MEB. (2018). MEB Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik. (14 Şubat 2018). T.C. Resmi Gazete, (Sayı: 30332).
- MEB. (2020). *Öğretmenler İçin El Kitabı: Akran Öğreticiliği*. Öğretmen yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü. <https://cdn.eba.gov.tr/kitap/akran/>
- MEB. (2022). Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Tüm Öğretmenler İçin Yol Haritası. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_09/20140845_BYREYSELLEY_TYRYLMYY_EYYTYM_PROGRAMI_TUM_OYRETMENLER_YCYN_YOL_HARITASI.pdf (Erişim Tarihi: 23.10.2023)
- Metin, M. (2013, 01 01). Öğrencilerin Seviye Belirleme Sınavındaki Başarısına Etki Eden Unsurların Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 67-83. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kefad/issue/59473/854633>
- Meydan, H. (2015). Din, Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerinde Karşılaşılan Problemler. (Öğretmen görüşlerine dayalı nitel bir araştırma). *Turkish Studies (Elektronik)*, 10(3), s. 673-694. <https://doi.org/http://dx.doi.org/10.7827/-TurkishStudies.7583>
- Nar, B. (2008). *Göçün eğitime ve eğitim yönetimine etkileri*. (Tez No. 228763) [Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir.
- Oktaylar, H. C. (2011). *Öğrenme Psikolojisi*. Yargı Yayınları.

- Osmanoğlu, C. & Göksun A. N. (2019). Hafızlık Eğitiminde Başarı ve Motivasyon. C. Osmanoğlu & Ö. Özbek (Ed.), *Hafızlık Eğitimi Üzerine Araştırmalar*. (117-202). Kimlik Yayınları.
- Ot, F. (2021). *İmam Hatip Okullarında Öğrenim Gören Öğrencilerin Sosyal Medya Kullanma Alışkanlıkları (Edirne Örneği)*. (Tez No. 705027) [Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir.
- Önder, H. İ. (2022, 06 30). “Kur’ân-ı Kerim Eğitim ve Öğretiminde Mükâfat ve Ceza”. *İlahiyat Akademi*, 15, 121-146. <https://doi.org/10.52886/ilak.1119019>
- Özdaş, F. (2019, 11 28). Merkezi Yerleştirme Sınav Sistemine İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *Mukaddime*, 10(2), 688-707. <https://doi.org/10.19059/mukaddime.509244>
- Özdemir, M. A. & Yılmaz A. (2019, Ocak). Eğitimde Kullanılan Ödül Ceza Uygulamalarının, Öğretmen Görüşlerine Göre Öğrencilerin Duyuşsal Alanları Açısından Değerlendirilmesi. *Türkçe Çalışmaları - Eğitim Bilimleri*, 14(3), 773-799. <https://doi.org/10.29228/TurkishStudies.22754>
- Özdemir, Ş. & Karateke, T. (2019, 12 30). İHL Meslek Dersleri Öğretmenlerinin Kur'an-ı Kerim Derslerinde Öğrencilerin Derse Katılımını Sağlama Yolları. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6(11), 891-925. <http://dx.doi.org/10.29228/k7auifd.31>
- Resmi Gazete. (2012). İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/04/20120411-8.htm> (Erişim Tarihi: 17.12.2022)
- Resmi Gazete. (2022). Millî Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik. [https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/08/20220803-2.htm#:~:text=%E2%80%9C\(1\)%20Okullarda%20s%C4%B1n%C4%B1f%20mevcutlar%C4%B1,h%C3%BCk%C3%BCmlerini%20Milli%20E%C4%9Fitim%20Bakan%C4%B1%20y%C3%BCr%C3%BCt%C3%BCr.](https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/08/20220803-2.htm#:~:text=%E2%80%9C(1)%20Okullarda%20s%C4%B1n%C4%B1f%20mevcutlar%C4%B1,h%C3%BCk%C3%BCmlerini%20Milli%20E%C4%9Fitim%20Bakan%C4%B1%20y%C3%BCr%C3%BCt%C3%BCr.) (Erişim Tarihi: 21. 06. 2023)
- Sarı, E. G. (2022). Bireyselleştirilmiş Öğretim Sistemi (Keller Planı). A. Kızılkaya Namlı (Ed.), *Eğitimin Kavramsal Temelleri 5: Öğretim Teknikleri*. (9-16). Efe Akademi Yayınları.
- Sarıahmetoğlu, H. & Kamer, S. T. (2021, 11 01). Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Eğitimi ve Uyumu: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2), 612-634. <https://doi.org/10.21666/muefd.852569>
- Sarıer, Y. (2016). Türkiye’de Öğrencilerin Akademik Başarısını Etkileyen Faktörler. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(3), 1-20. <https://doi.org/10.16986/HUJE.2016015868>
- Sarıkaya, E. & Uzuner, Y. (2013, 03 01). İştihap engelli çocukların okuma yazma öğrenmelerine ilişkin öğretmen görüşleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi* -

Journal of Qualitative Research in Education, 1(1), 31-61.
<https://doi.org/10.14689/issn.2148-2624.1.1s2m>

- Seven, M. A. & Engin, A. O. (2008, 02 18). Öğrenmeyi Etkileyen Faktörler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(2), 189-212.
<https://dergipark.org.tr/en/pub/ataunisobil/issue/2822/38073>
- Sürücü, A. & Ünal, A. (2018, 04 25). Öğrenci motivasyonunu artıran ve azaltan öğretmen davranışlarının incelenmesi. *OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(14), 253-295. <https://doi.org/10.26466/opus.404122>
- Şeker, M. (2013). *İlköğretim 6, 7 ve 8. sınıflarda din kültürü ve ahlak bilgisi dersinde öğrenci başarısını etkileyen faktörler (Tosya örneği)*. (Tez No. 345569) [Yüksek Lisans Tezi, Hitit Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir.
- Şen, A. (2021). *4-6 yaş Kur'an kurslarında uyum süreci içerisinde karşılaşılan problemler: İstanbul örneği*. (Tez No. 687792) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir.
- Tan, M. N. (2015). *Ortaokul öğrencilerinin matematik kaygısı, öğrenilmiş çaresizlik ve matematiğe yönelik tutum düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. (Tez No. 407580) [Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir.
- Tanrıverdi, H. & Sağır S. (2014, 12 01). Lise Öğrencilerinin Sosyal Ağ Kullanım Amaçlarının ve Sosyal Ağları Benimseme Düzeylerinin Öğrenci Başarısına Etkisi. *Adıyaman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(18), 775-822.
<https://doi.org/10.14520/adyusbd.849>
- Tay, B. & Tay, B. (2006, 03 01). Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumun Başarıya Etkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(1), 73-84.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/tebd/issue/26121/275174>
- Töman, U. & Yarımkaya, D. (2018, 07 21). 7. Sınıf Işık Konusunun Öğretiminde Akran Öğretimi Tekniği Kullanımının Öğrencilerin Başarı Düzeyleri Üzerindeki Etkisi. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(1), 499-514.
<https://doi.org/10.17218/hititsosbil.418586>
- TTKB. (2022). İmam Hatip Ortaokulu Haftalık Ders Çizelgesinde Değişiklik Yapılması. https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_01/19093907_imam-hatip-ortaokulu-hdc-karar-ve-eki-2022-2023.pdf (Erişim Tarihi: 21.06.2023)
- Turan, S. (2011). Sınıf Yönetiminin Temelleri. M. Şişman & S. Turan (Ed.), *Sınıf Yönetimi*. (1-19). Pegem Yayınları.
- Turan, Y. & İyibilgin, O. (2018, 07 27). Üniversite Öğrencilerinin Dindarlık Düzeyleri Ve Kur'an'a Yönelik Tutumları Üzerine Amprik Bir Araştırma (Ordu Üniversitesi Örnekleme). *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 409-420.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/odusobiad/issue/38639/433361>
- Turgut, M. (2019). *Ortaokullarda din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerin yönetici, öğretmen, öğrenci ve veli görüşleri bağlamında incelenmesi (Antalya ili*

- örneği). (Tez No. 579299) [Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Erbakan Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir.
- Turgut, Ü., Salar, R., Aksakallı, A. & Gürbüz, F. (2016, 12 22). Bireysel farklılıkların öğretim sürecine yansımalarına dair öğretmen görüşlerinin incelenmesi: Nitel bir araştırma. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 431-444. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/befdergi/issue/28762/307852>
- Ulutaş, S. & Çıkrıkçı, N. (2019, 03 29). TEOG Sistemi Ortak Sınavlar Kapsamı Dışındaki Derslerin Öğretmenlerinin TEOG Sisteminin Etkilerine İlişkin Görüşleri. *Journal of Measurement and Evaluation in Education and Psychology*, 10(1), 68-79. <https://doi.org/10.21031/epod.342086>
- Uyanık, G. (2017, 03 31). İlkokul Öğrencilerinin Fen Bilimleri Dersine Yönelik Tutumları ile Akademik Başarıları Arasındaki İlişki. *TÜBAV Bilim*, 10(1), 86-93. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tubav/issue/27928/296802>
- Uysal, S. (2013). *Meslek Lisesi Öğrencilerinin Sosyal Medya Kullanım Amaçları İle Eğitsel Sosyal Medya Kullanımlarının Değerlendirilmesi*, (Tez No. 365623). [Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir.
- Ünal, D. (2008). *Çocuğun Din Eğitiminde Anne-Baba Rollerini*. (Tez No. 228765). [Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir.
- Ünsal, Â. (2009) *Yaz Kur'an Kurslarında Din Eğitim ve Öğretimi*. (Tez No. 239698) [Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir.
- Yalçın, E. (2019). *Liseye Giriş Sınavı (Lgs)'nin Yönetici, Öğretmen, Öğrenci Ve Veliye Göre İncelenmesi*. (Tez. No. 550937) [Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir.
- Yaman, E. & Güven, N. (2014, Mayıs). Öğrencilerin motivasyon düzeyine etki eden önemli bir kavram: Ödül ve ceza. *International Journal of Human Sciences*, 11(1), 1163-1177. <https://doi.org/10.14687/ijhs.v11i1.2782>
- Yavuz, K. (1983). *Çocukta Dinî Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi*. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Yel, M. & Ural, A. (2020, 12 29). Eğitimde ödevlendirmeye ilişkin öğretmen görüşleri. *JRES*, 7(2), 420-445. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1140093>
- Yenice, N., Saydam, G. & Telli, S. (2012, 05 01). İlköğretim Öğrencilerinin Fen Öğrenmeye Yönelik Motivasyonlarını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(2), 231-247. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kefad/issue/59489/854987>
- Yerlikaya, E., Aygün, C., Nemutlu, B., Öcal, Ç. G. & Akin, M. (2022, Aralık). Motivasyon ve Öğrenci Motivasyonunu Etkileyen Faktörler. *TURAN: Stratejik Arastirmalar Merkezi*, 14(56), 248-257. <https://doi.org/10.15189/1308-8041>
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayın Dağıtım.

- Yıldırım, İ. (2000). Akademik başarının yordayıcısı olarak yalnızlık, sınav kaygısı ve sosyal destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 167-176. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/88017>
- Yılmaz, N. (2021, 06 25). İmam Hatip Okulları Kur'an-ı Kerim Dersi Öğretim Programlarında Yer Alan Yöntem ve Tekniklerin Değerlendirilmesi (1924-2016). *Değerler Eğitimi Dergisi*, 19(41), 129-169. <https://doi.org/10.34234/ded.816323>
- Yılmaz, Ö. (2011). Çocuklarımızın Başarısı için Neler Yapmalıyız?. *Diyanet Avrupa Aylık Dergi*, (150), 39-42. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/410579>
- Yiğit, B. (2011). Sınıfta Disiplin ve Öğrenci Davranışlarının Yönetimi. M. Şişman & S. Turan (Ed.), *Sınıf Yönetimi*. (45-59). Pegem Yayınları.
- Yurtsever, İ. (2019). *İmam Hatip Ortaokullarında Okul ve Velilerin Birbirlerinden Beklentilerinin Karşılıklı Olarak Belirlenmesi*. (Tez. No. 600250) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir.
- Yücel, C. & Gülveren, H. (2011). Sınıfta Öğrencilerin Motivasyonu. M. Şişman & S. Turan (Ed.), *Sınıf Yönetimi*. (113-131). Pegem Yayınları.
- Yüksel, Y. (2016, 06 01). İmam Hatip Liselerinde Kur'an Eğitimi Üzerine Bir Araştırma (Tekirdağ Örneği). *Namık Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2(1), 9-29. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/nkuifd/issue/28720/307393>
- Zayimoğlu, Öztürk F. (2018, 02 13). Mülteci öğrencilere sunulan eğitim-öğretim hizmetinin sosyal bilgiler öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *AJESI - Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 8(1), 52-79. <https://doi.org/10.18039/ajesi.393879>

EKLER

Ek 1: Etik Kurul Onayı

Bu çalışma için Etik Kurul onayı Erciyes Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'nun 27/09/2022 tarihli ve 430 numaralı kararı ile alınmıştır.

Ek 2: Araştırma İzni

Bu alışmanın Araştırma Uygulama İzni Kayseri Valiliği İl Milli Eğitim M¼d¼rl¼ę¼'n¼n 27.12.2022 tarih ve E-4782400-602.04.01-66961465 sayılı yazılı ile alınmıştır.

Ek 3: Mülakat Soruları

GÖRÜŞME FORMU

ÖĞRETMENLERİNE GÖRE İMAM-HATİP ORTAOKULLARINDA KUR'AN ÖĞRETİMİNDE ÖĞRENCİDEN KAYNAKLANAN SORUNLAR

Yer:

Tarih ve Saat:

I. Giriş

Merhabalar. Benim adım Bekir ÇELİK. Sabahat Hıfzı Gözübüyük İmam-Hatip Ortaokulunda DKAB Öğretmeni olarak görev yapıyorum. Ayrıca Erciyes Ün. Sosyal Bilimler Enstitüsünde yüksek lisans öğrencisiyim. Öğretmenlerine göre imam-hatip ortaokullarında Kur'an öğretiminde öğrenciden kaynaklanan sorunlar üzerine bir araştırma yapıyorum. Sizinle de bu konu hakkında görüşme yapmak istiyorum. Bu görüşmede amacım Kur'an dersi öğretimi sürecinde öğrenciden kaynaklanan sorunların dersi öğretmenleri tarafından ortaya koyulmasını sağlamaktır. Bu çalışmanın başta dersi öğretmenleri olmak üzere ilgili kişi ve kurumlara katkı sağlayacağını düşünüyorum.

- Görüşme süresince söyleyeceklerinizin hepsi gizli tutulacaktır.
- Bilimsel araştırmalarda kimlik bilgilerine yer verilmez. Bu sebeple kimlik bilgileriniz gizli tutulacaktır.
- Görüşmeye başlamadan önce söylemek istediğiniz bir şey var mı?
- Müsaade ederseniz görüşmeyi ses kayıt cihazı ile kayıt altına almak istiyorum. Sizce sakıncası var mı?
- Görüşmemizin yaklaşık 45dakika süreceğini tahmin ediyorum. Bu süre içerisinde dilediğiniz zaman ara verebilirsiniz. İzin verirsiniz görüşme sorularına geçmek istiyorum.

II. Kişisel Bilgi Soruları

- 1- Cinsiyetiniz:
- 2- Hizmet süreniz:
- 3- Eğitim durumunuz:
- 4- Mezuniyetiniz:

III. Görüşme Soruları:

Öğrencilerden Kaynaklanan Sorunlar

- 1- Kur'an öğretiminde öğrenciden kaynaklanan sorunlar olduğunu düşünüyor musunuz? Sorun yaşıyorsanız örnek verebilir misiniz?
- 1b. Belirttiğiniz sorunlara ilişkin çözüm önerileriniz var mı? Birkaç tanesini söyleyebilir misiniz?

Öğrencinin Olgunluk Seviyesi ve Yaşı

2- Öğrencilerin olgunluk düzeyi ve yaşı Kur'an öğretiminde sorunlara yol açıyor mu? Bu sorunlara örnek verebilir misiniz?

2b. Bu sorunlara ilişkin uygulama veya çözüm önerileriniz var mı?

Öğrencilerin Dersle İlgili Ön Öğrenmeleri

3- Kur'an dersine girdiğiniz sınıflarda öğrencilerin Kur'an okuma bilgi ve beceri düzeylerinin (ön öğrenmelerinin) farklı oluşu sorunlara yol açıyor mu? Bu sorunlara örnek verebilir misiniz?

Öğrencilerin Genel Başarı Düzeyi

4- Öğrencinin derslerdeki genel başarı durumunun düşük oluşu Kur'an öğretiminde sorun oluşturuyor mu? Bu sorunlara örnek verebilir misiniz?

4b. Bu durumlarla ilgili ortaya çıkan sorunları nasıl çözüyorsunuz?

Öğrencilerin Motivasyon (Güdülenmişlik) Düzeyi

5- Öğrencilerin sahip olduğu Kur'an-ı kerim dersine ilişkin motivasyon düzeyi sorun oluşturuyor mu? Bu sorunlara örnek verebilir misiniz?

5b. Bu duruma ilişkin uygulamanız veya çözüm önerileriniz var mı?

Öğrencilerin Derse Karşı Tutumları

6- Öğrencilerin derse karşı tutumları Kur'an öğretiminde sorunlara yol açıyor mu? Bu sorunlara örnek verebilir misiniz?

6b. Bu durumla ilgili ortaya çıkan sorunların çözümüne yönelik ne tür uygulamalarınız var?

Öğrenci Cinsiyeti

7- Kız öğrenciler ile erkek öğrenciler arasında Kur'an öğretimi ile ilgili farklılaşmalar oluyor mu? Bu farklılaşmalar sorunlara yol açıyor mu? Erkek öğrencilere veya kız öğrencilere özel sorunlar var mı? Bu sorunlara örnek verebilir misiniz?

7b. Bu durumla ilgili ortaya çıkan sorunlara ilişkin çözüm önerileriniz var mı?

Öğrencinin Ailesi

8- Öğrenci ailesinin eğitim düzeyi, din eğitimi düzeyi, çocuğuna karşı ilgili olup olamaması gibi durumlar Kur'an öğretiminde sorunlara yol açıyor mu? Bu sorunlara örnek verebilir misiniz?

8b. Bu niteliklerle ilgili Kur'an öğretiminde ortaya çıkan sorunları nasıl çözüyorsunuz?

Öğrencinin Sınıf ve Okul Arkadaşları

9- Öğrencinin sınıfındaki ve okuldaki arkadaş grubunun Kur'an öğretiminde sorunlara yol açtığını düşünüyor musunuz? Bu sorunlara örnek verebilir misiniz?

9b. Bu durumun çözümüne ilişkin uygulama ve öneriniz var mı?

Kaynaştırma Öğrencileri ve Engelli Öğrenciler

10- Kur'an dersinde sınıfta engelli öğrencilerinin bulunması Kur'an öğretiminde sorun oluşturuyor mu? Bu sorunlara örnek verebilir misiniz?

10.b Bedensel, duyuşsal veya zihinsel engelli öğrencilere ilişkin Kur'an öğretiminde ortaya çıkan sorunları nasıl çözüyorsunuz?